Maksim Gorkij

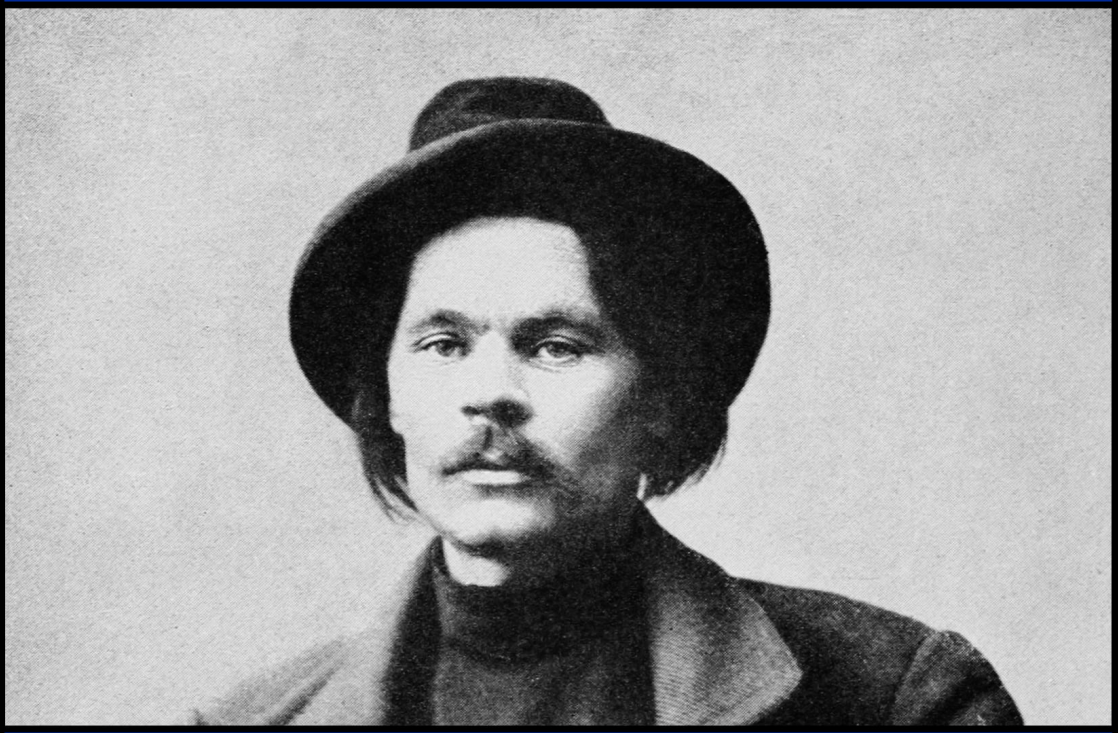

Fra stepperne

Bibliotek 1800

Maksim Gorkij

Fra stepperne

Seks fortællinger

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Maksim Gorkij: *Fra stepperne* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Maksim Gorkij: *Fra stepper* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Makar Tschudra

Ude fra havet blæste en fugtig og kold vind; den fo'r hen over steppen, idet den bar med sig den ensformige lyd af skvulpet fra bølgerne, som plaskede op over strandbredden, og lyde af raslende blade fra buskene nede ved vandet. Af og til bragte vindstødene vissent og gulnet løv med sig og kastede det i bålet, som vi havde tændt; dér flammede det op og fik efterårsnattens mørke til at vige og til at åbne for udsigten til den uendelige steppe, til det milevide hav – og lige foran mig til Makár Tschudras mægtige skikkelse. Denne var en gammel sigøjner, som vogtede hestene fra lejren, der var slået op et halvt hundrede skridt fra os.

Han tog ikke den ringeste notits af den kolde blæst, som havde slået hans kosakkjortel til side og næsten blottet hans hårede, bronzefarvede bryst. Han lå støttet på den ene albue i en smuk og utvungen stilling med ansigtet vendt imod mig og dampede på en vældig pibe, idet han pustede tykke røgskyer ud gennem næse og mund; og mens hans øjne stirrede ubevægelige hen over mit hoved ind i steppens dødsstille mørke, talte han uden ophør til mig og uden at gøre den mindste bevægelse for at dække sig for de kolde vindpust.

"Nå, du strejfer altså omkring? Det er fornuftigt af dig … sådan skal det være, falk: Se dig om – og når du har set dig mæt – læg dig så til at dø! … sådan er det bedst …

Livet? Andre mennesker?" fortsatte han efter at have hørt på mine modsigelser med et tvivlende udtryk i sit ansigt. "Å, hvad kommer det dig ved? Er det ikke dig selv, som er livet? Dine medmennesker klarer sig såmænd bravt også uden dig. Tror du

virkelig, at der er nogen, du er absolut nødvendig for? Du er hverken brød eller støttestav – derfor er der ingen, som trænger til dig.

Selv lære og lære andre igen, siger du? Kan du lære folk at blive lykkelige? Det kan du vist ikke. Bliv du først grå, og sig mig så, hvad det er, man skal lære. Enhver ved nok, hvad han har behov. De kloge lader intet slippe fra sig – de mindre kloge får intet som helst. Enhver er sin egen læremester.

Hvor disse folk er latterlige; de har klumpet sig sammen og står hinanden i vejen – til trods for al den plads, der er på jorden" – og med en bred armbevægelse viste han ud over steppen. "Og så slider de hele tiden i det! For hvem og for hvad? Det ved ingen! Man ser, hvorledes de går og pløjer; og uvilkårligt tænker man: nu drypper deres kræfter som sved ned på jorden og blander sig med den – og snart derefter sænkes de selv i jorden og rådner i den. Der bliver intet tilbage af dem, de ser ingen frugt af deres arbejde – de dør, som de fødtes – som narre.

Kom de da til verden kun for at arbejde i jorden for derefter engang at dø uden så meget som at have nået at grave deres egen grav? Har de lært friheden at kende? Kender de steppens bredde – eller glæder bølgernes sang deres hjerte? Nej, nej! Slaver er de – lige fra det øjeblik de fødtes, og slaver vedbliver de at i være hele livet igennem og intet andet!

Men se nu engang til mig. Hvad har jeg ikke oplevet i mine otte og halvtredsindstyve år? Skulle alt det skrives på papir, da ville det ikke kunne rummes selv i tusinde sække. Sig mig, i hvilke egne har jeg ikke været? Se, det kan du ikke. Du kender intet som helst til egne, som dem jeg har set. Gå, gå – og ikke

andet, sådan skal man leve. Gør ikke ret længe holdt på hvert sted – og hvorfor skulle du også gøre det? Se, som dagen og natten evigt iler omkring jorden, jagende efter hinanden, således skal du flygte fra tankerne om livet, for at du ikke skal miste kærligheden til det – for det kan hænde. Det er også hændet for mig. Ja, falk, det er det rigtignok.

I fængsel sad jeg. – Hvor er det, jeg er? faldt det mig ind af lutter kedsomhed – der er så trist i et fængsel, å, falk, hvor der dog er trist! Og mit hjerte blev grebet af tungsind, da jeg fra vinduet så ud over markerne, det blev knuget og klemt som med knivtænger. Hvem kan sige, hvorfor han lever? Der er ingen, som kan sige det, falk! Og man skal ikke spørge sig selv om det. Lev, og bryd dig ikke om andet. Gå og se dig om, da vil du aldrig blive grebet af tungsind. Jeg var nær ved at kvæle mig i mit bælte, se sådan stod det til!

Jeg talte engang med en mand – en streng én af jeres russere. Du skal ikke leve, som du selv har lyst til, sagde han, men som det står skrevet i Guds ord. Vær Gud lydig, og han vil give dig, hvad du beder ham om. Og selv var han helt laset og hullet. Da rådede jeg ham til at bede Gud om klæder. Så blev han vred, og skændende jog han mig bort. Men kort forinden havde han sagt, at man skulle tilgive menneskene og elske dem."

Han spyttede ind i bålet og tav, mens han på ny stoppede sin pibe. Vinden peb ynkeligt, inde i mørket vrinskede hestene, og fra lejren lød en kvindes lidenskabelige sang. Det var den smukke Nonka, Makárs datter, som sang. Jeg kendte godt hendes stemmes fulde brysttone, den klang altid så besynderlig utilfreds og fordringsfuld – hvad enten hun sang eller blot sagde "God dag." Hendes mørke, matte ansigt var stolt som en

kejserindes, og i hendes mørkebrune øjne, som der ligesom hvilede en skygge over, strålede bevidstheden om hendes fortryllende og uforlignelige skønhed og foragt for alt, hvad der ikke var hende selv.

Makár rakte mig piben.

"Ryg! Synger pigebarnet ikke dejligt? Ja – ja! Kunne du ønske, at sådan en ville elske dig? Nej? Det var da godt! Sådan bør det også være – tro ikke pigebørnene – hold dig borte fra dem. Et pigebarn holder mere af at kysses, end jeg holder af min pibe, og har du først en gang kysset hende – da er også friheden død i dit hjerte. Hun vil binde dig til sig med noget, som du du ikke kan øjne og ej heller bryde, du vil give hende hele din sjæl, og selv beholder du kun resten. Det er sikkert og vist! Tag dig i agt for pigebørnene! Lyve – gør de øgleunger altid. Jeg elsker dig over alt i verden, siger hun, men stik hende engang med en knappenål, og hun vil sønderrive dit hjerte. Jeg kender det! Å – hå, hvor jeg kender meget! Gider du høre, falk, så skal jeg fortælle dig en tildragelse. Men du skal indprente dig den, og har du gjort det, vil du hele dit liv igennem være en fri fugl …

Der levede engang en ung sigøjner – Lojko Sobar hed han. Hele Ungarn, de tjekkiske provinser og Slavonien og alt omkring havet kendte ham – han var en rask fyr! Der var ikke en landsby i de egne, hvor ikke en halv snes af beboerne havde svoret at ville dræbe Lojko, men han levede fornøjet videre, og var en hest faldet i hans smag, så skulle – selv om man satte et helt regiment soldater til at passe på den – Sobar dog nok komme til at ride den! Hå – hå! Skulle han vel frygte nogen? Ja, var selve Satan kommet med hele sit følge, så havde Sobar om ikke jaget ham en kniv gennem halsen, så dog skældt dygtigt

ud, og at han ville have givet hver af djævlene en ordentlig en i synet – det er vist!

Og alle lejrene kendte ham eller havde hørt om ham. Heste elskede han og ellers – intet; og det var endda kun for en kort tid ad gangen – havde han redet en lille tid, så solgte han sin hest, og hvem, som havde lyst, kunne tage pengene. Der var ikke noget egenkærligt ved ham – havde du haft brug for hans hjerte, kunne han have revet det ud af sit bryst og skænket dig det, hvis han havde troet, at det kunne hjælpe dig. Se sådan var han, falk!

Vor lejr befandt sig på den tid i Bukovina, – det er en halv snes år siden. En gang, jeg husker, det var en forårsnat, sad vi, jeg, soldaten Daniel, den gamle Nur og alle de andre samt Daniels datter Radda sammen.

Min Nonka kender du jo? En kongelig pige! Nå, men hun er ikke til at sammenligne med Radda – og det ville også være at gøre for meget af Nonka! Med ord er denne Radda ikke til at beskrive. Måske kunne man på en violin udtrykke hendes skønhed, og så ville endda kun den kunne gøre det, som kendte denne violin lige så godt som sin egen sjæl.

Mange frejdige sjæle har hun lagt øde, oho, hvor mange! I Mähren var der en gammel magnat, som så hende og blev som forstenet ved det. Han sad på sin hest og stirrede, mens han rystede som i heftig feber. Smuk var han som Fanden på en helligdag; hans kappe var udsyet med guld, ved siden bar han en sabel, som lynede, blot hesten rørte sig … kostbare stene var den prydet med, på huen lyseblåt fløjl, ret som et stykke himmel, – ja, mægtig var den gamle herre! Han så og så, og sagde så endelig til Radda: Hej, giv mig et kys, og du skal få en

fyldt pengepung. – Men hun vendte sig kun bort. – Tilgiv mig, hvis jeg har fornærmet dig, se blot lidt venligere til mig, – den gamle magnats hovmod svandt betydeligt, og han kastede pungen for hendes fødder – det var en stor pung, bror! Men hun sparkede den ligesom uforvarende ned i smudset.

"Å, hvilken dejlighed!" sukkede han og piskede på hesten – og støvet hævede sig i en sky.

Men den næste dag kom han igen. – "Hvem er hendes fader?" lød det som en torden gennem lejren. Daniel kom frem. – "Sælg mig din datter, forlang hvad du vil!" – Men Daniel svarede: Det er kun panerne, som sælger alt lige fra deres svin til deres samvittighed – jeg handler ikke med noget! – Magnaten skulle lige til a1 brøle op og greb efter sablen, men en af os havde stukket brændende fyrsvamp i øret på hans hest, som nu jog bort med fyren. Men vi brød op og drog afsted. Vi gik en dag, og vi gik to, da ser vi – han har indhentet os. "Hej," råber han, "giv mig pigen til ægte. Så er min samvittighed ren både overfor Gud og for jer; alt skal jeg dele med jer, og rig det er jeg!" – Han var feberhed og vaklede i sadlen som et græsstrå for vinden. Vi faldt i tanker.

"Nå, min datter, så tal nu du!" sagde Daniel.

"Hvis en hunørn af fri vilje gik i reden til ravnen, hvad ville der så blive af den?" spurgte Radda os.

Daniel gav sig til at le og vi med ham.

"Prægtigt, min datter! Hørte De det, herre? Den sag lader sig ikke ordne! Søg dig duer – de er mer føjelige." – Og vi drog videre.

Men herren greb sin hue, kastede den mod jorden og galoperede bort, ja, han galoperede, så jorden rystede. – Se

sådan, falk, var Radda!

Nå, så en nat sidder vi og lytter – til musik ud fra steppen. God musik var det! Den fik blodet i vor årer til at brænde, og den lokkede for os. Vi følte alle, at den musik fik os til at ønske noget sådant, efter hvilket man ikke behøver at leve længere, men skulle man leve – da som en kejser over hele jorden, – ja, sådan var den, falk!

Og stadig nærmede den sig. Da kom en hest til syne ud af mørket, og på den sad en ung mand og spillede, mens han nærmede sig os. Ved bålet standsede han, hørte op med at spille og så smilende på os.

"Aha, Sobar, så det er dig!" råbte Daniel glad til ham. "Så det er Lojko Sobar!"

Hans lokker faldt ned over skuldrene, hans øjne lyste som klare stjerner – og smilet – det var en hel sol, ved Gud! Det var som om han og hesten var smedet ud af et stykke jern. Han sad der som badet i blod ved bålets ild, og hans tænder glinsede, når han lo. Oho, forbandet være jeg, om jeg ikke allerede elskede ham som mig selv, før han endnu havde sagt et ord til mig eller måske bemærket, at også jeg var til i den vide verden!

Der kan du se, falk, hvilke mennesker der gives! Han behøver kun at se dig i dine øjne, og straks fængsler han din sjæl, og du skammer dig ikke en smule over det, du er endog stolt. Ja, du bliver ligefrem bedre ved det. Af den slags mennesker er der kun få, min ven, og det er måske godt det, for var der mange, satte man måske ikke så stor pris på dem. Sådan er det! Men hør nu videre.

Så siger Radda: "Du spiller dejligt, Lojko! – Hvem har kunnet lave en så fin og klangfuld violin?" Men Lojko lo: "Jeg selv har

lavet den! og jeg har ikke gjort den af træ, men af en ung kvindes barm, en kvinde som jeg elsker højt, og af hendes hjerte har jeg snoet strengene. Violinen er noget falsk endnu, men jeg forstår at føre buen! Ser du?"

Det er en bekendt sag, at vi mænd straks søger at sløre en kvindes øjne, for at de ikke skal brænde vor sjæl ud, mens vi på samme tid bliver syge af længsel efter hende. Se dette var også tilfældet med Lojko. Men han traf ikke den rette. Radda vendte sig bort fra ham og sagde gabende: "Og så siger man, at Lojko er klog og behændig – hvor folk dog lyver," og bort gik hun.

"Oho, du skønne, din tunge er skarp!" Lojkos øjne lynede, og han sprang af hesten. – "Goddag, brødre! Her kommer jeg til jer!"

"Vi byder dig som gæst, ørn!" sagde Daniel som svar til ham. Vi kyssede hinanden, snakkede lidt og lagde os så til at sove … Vi sov fast. Men da det blev morgen, så vi, at Sobars hoved var ombundet med en klud. Hvad skulle det betyde? Jo, det var hesten, som med sin hov havde sparket den sovende.

"Å, jo! Vi forstod nok, hvem den hest var, og lo i skægget, også Daniel smilte. Var da Lojko ikke Radda værdig? Nej! Hvor god en pige nu er, så er hendes sjæl dog smal og smålig, og selv om du vil hænge et lispund guld om hendes hals, vil det ikke hjælpe, hun vil dog ikke blive bedre, end hun er. Nå, godt!

Vi opholdt os stadig på samme plet; vore sager stod godt på den tid, og Sobar var hos os. Han var en prægtig kammerat! Og viis var han som en olding, kunne både læse og skrive russisk og forstod også ungarsk. Begyndte han først at tale – så ville man blive ved at høre på ham, om man så skulle undvære søvn en evighed! Og hvor han spillede – gid lynet må ramme mig, om

nogen på jorden kunne spille som Sobar! Fører han buen hen over strengen – da skælver dit hjerte – fører han den endnu engang – da studser du, mens du lytter, men han spiller og smiler. Når man hørte hans sang, følte man på samme tid trang til at græde og til at le. Så, nu er der en, som angstfuld stønner fra buen, stønner og beder om hjælp, så det skærer som en kniv i dit bryst. Men nu fortæller steppen himlen eventyr, stille, sørgmodige eventyr. Pigen græder, da hun følger sin egen, kære ven! Han kalder hende til stævnemøde ude i steppen. Og pludselig – hej! Som torden buldrer den frie, frejdige sang – og det er som selve solen får lyst til at danse på himlen! Ja sådan var det, falk!

Hver fiber i dit legeme forstod den sang, og du blev helt dens slave. Og havde Lojko råbt: "Frem med knivene, kammerater!" – så var vi også gået på med knivene mod den, som Lojko havde udpeget. Han kunne have gjort med et menneske, hvad han ville, for alle elskede ham, elskede ham højt, kun Radda så ikke til ham; og godt om det kun havde været dét, men hun lo også ad ham. Stærkt havde hun grebet i Sobars hjerte, ej, ej, hvor stærkt! Lojko skar tænder, trak i sit overskæg, hans øjne skuede mørkere end en afgrund, og til tider glimtede noget i dem, som gjorde ængstelig. Om natten gik Lojko langt ud i steppen, og dér græd hans violin, indtil det blev morgen, den hulkede, den fulgte Sobars frihed til graven. Men vi lå og hørte og tænkte: "Hvad er der at gøre?" Og vi vidste, at stiller man sig imellem to sten, som ruller mod hinanden – da går man derfra som krøbling. Sådan stod det til.

Engang sad vi alle sammen og talte om sagerne. Det blev så trist. Så bad Daniel: "Syng en sang, Sobar, og liv vore sjæle op."

Sobar lod sit blik glide hen på Radda, som lå tæt ved ham og stirrede op mod himlen, og slog så på strengene. Violinen begyndte da at tale, som havde det været et levende pigehjerte, og Lojko sang:

Hej, hop i brystet brænder ild
og steppen er så bred.
En hest jeg har som stormen vild,
på den jeg jager stolt afsted
i steppen ud.

Radda drejede hovedet, og idet hun rejste sig op, lo hun sangeren lige ind i øjnene. Han blussede op som aftenrødmen.

Hej, hop, hej min flinke hest
løft manken højt mod sky,
bag steppens mørke, regn og blæst
os venter morgengry.
Nu bringer solen snart os bud,
nu rider vi af natten ud
og møder dag.

Å, hvor han sang! Nu om stunder er der ingen, der synger sådan! Men Radda siger til ham:

"Du skulle ikke flyve så højt, Lojko, du kunne gerne falde ned lige på næsen i en vandpyt og tilsmudse dit overskæg, pas bare på." Som et vilddyr så Lojko på hende, men sagde intet.

"Ja, det var sang!" sagde Daniel, "aldrig har jeg hørt noget lignende, lad Djævlen lave en tobakspibe af mig, om jeg lyver!" – Gamle Nur bevægede sit overskæg og trak på skuldrene; Sobars dejlige sang glædede os alle. Kun Radda kunne ikke lide den.

"Netop sådan nynnede en myg engang, da den efterabede ørnen," sagde hun.

"Du trænger nok til pisk, Radda?" og Daniel nærmede sig hende, men Sobar kastede sin hue og sagde med et udtryk i ansigtet sort som jord:

"Stop lidt, Daniel! En ilter hest skal have stålbidsel! Giv mig din datter til hustru!"

"Det lader sig høre!" lo Daniel, "så tag hende da, hvis du kan og vil!"

"Godt!" sagde Lojko og vendte sig så til Radda: "Hør nu lidt på mig, men vær ikke for stor på det! Mange af din slags har jeg set! Men ikke en har rørt mit hjerte således som du. Å, Radda, du har fængslet min sjæl! Nå, hvad der skal ske, det sker, og … å! Jeg tager dig til hustru for Gud, min ære og din fader. Men husk, min frihed må du ikke trodse – jeg vil vedblive at være en fri mand og vil leve, som jeg selv vil!" – og han nærmede sig hende med sammenbidte tænder og lynende øjne. Vi ser, han strækker hånden ud mod hende, – nå, tænker vi, Radda har nok lagt tømme på steppehesten! Pludselig ser vi, han slår ud med armene og falder bag over med nakken mod jorden! …

Hvad var det? Det var som om en kugle havde ramt ham i hjertet. Men nej, det var Radda, som havde slået en piskesnert om benene på ham og trukket den til sig, – se det var af den grund, Lojko var faldet.

Og atter ligger den unge pige, så lang hun er, og smiler. Vi venter på, hvad der videre skal komme. Lojko sidder på jorden og støtter sit hoved i hænderne, som frygter han for, at det skal sprænges. Så rejste han sig langsomt og gik ud i steppen uden at se på en eneste af os. Nur hviskede til mig: "Pas på ham!" – og

så krøb jeg efter Sobar ud i steppen i nattens mørke. Ja, sådan var det, falk!"

Makár bankede asken ud af sin pibe og gav sig atter til at stoppe den. Jeg hyllede mig tættere ind i min kappe, og liggende så jeg ind i hans gamle ansigt, som var mørkebrunt af sol og blæst. Han rystede barsk og strengt på sit hoved og hviskede noget ved sig selv; det tykke, grå overskæg bevægede sig, og blæsten ruskede i hans hår. Han lignede en gammel eg, som var blevet brændt af lynet, men endnu var kæmpemæssig, stærk og stolt over sin styrke. Havet hviskede ligesom før fra bredden, og vinden bar som forhen denne hvisken ud over steppen. Nonka havde ophørt med at synge, og skyer, som havde samlet sig sammen på himlen, gjorde efterårsnatten endnu mørkere og tristere.

"Lojko gik skridt for skridt med bøjet hoved og armene slapt hængende ned, og da han nåede hen i kløften til bækken, satte han sig på en sten og sukkede. Han sukkede så tungt, at mit hjerte af medlidenhed fyldtes med blod, men dog gik jeg ikke hen til ham. Ord hjælper ikke i sorgen – det er sikkert. Ja – ja! En time blev han siddende og en til og en tredje med uden at røre sig – han sad kun.

Og ikke langt fra ham lå jeg. Natten var lys. Månen overgød hele steppen med sølv, og man kunne skelne alt langt borte.

Pludselig ser jeg: fra lejren kommer Radda skyndsomt gående. Glad blev jeg; hvor det er prægtigt – tænker jeg – en kæk pige den Radda! Nu nærmer hun sig ham, han hører det ikke. Hun lægger sin hånd på hans skulder; – Lojko fo'r sammen, han tog de sammenknugede hænder fra hinanden og løftede hovedet. Så springer han op og griber til kniven! Hvad,

han dræber hende, det ser jeg og vil allerede råbe om hjælp og selv løbe hen til dem; så hører jeg pludselig:

"Holdt! Jeg flækker dit hoved!" – Jeg ser, Radda har en pistol i hånden, og hun sigter mod Sobars pande. Det var en Satans pige! Nå, tænker jeg, nu er de hinanden jævnbyrdige i styrke, hvad mon det bliver til?

"Hør!" – Radda stak pistolen i bæltet og sagde til Sobar: "Jeg kom ikke for at dræbe dig, men for at slutte fred, kast din kniv!" Han kastede kniven og så hende dybt ind i øjnene. Dette var besynderligt, min ven! To mennesker stod her og så som vilde dyr på hinanden og begge var de så smukke og kække. Den klare måne så på dem – også jeg.

"Hør mig, Lojko – jeg elsker dig!" siger Radda. Han trak kun på skuldrene, som var han bundet på hænder og fødder.

"Jeg har set mange prægtige mennesker, men du er den stolteste og smukkeste af dem alle både af sjæl og af legeme. Hver eneste af dem havde ofret sit overskæg – havde jeg blot givet dem et vink om det, alle havde de kastet sig for mine fødder, om jeg havde villet det. Men havde der været nogen mening i det? De var ikke så dristige i forvejen, så havde jeg vel gjort dem til rene kællinger. Der er kun få kække sigøjnere tilbage i verden, å, så få, Lojko. Aldrig har jeg elsket nogen, Lojko, men dig elsker jeg. Jeg elsker også friheden! Friheden, Lojko, elsker jeg måske højere end dig. Men uden dig kan jeg ikke leve, som du heller ikke kan leve uden mig. Så det jeg vil er, at du skal være min både med sjæl og legeme, hører du?" – Lojko lo."

"Jeg hører! Mit hjerte fryder sig over slig tale! Tal videre!"

"Ja, du skal høre mere, Lojko. Det er ligemeget, hvorledes du snor dig, jeg skal dog overvinde dig, du skal blive min. Spild ikke om tid til ingen nytte … mine kys og kærtegn venter på dig … jeg skal holde dig fast ved mine kys, de skal få dig til at glemme dit raske liv – og disse muntre sange, de skal ikke mere lyde ud. Over steppen – men for mig vil du synge ømme kærlighedssange, for mig din Radda … Spild derfor ikke din tid, – nu har jeg sagt det – og i morgen skal du lyde mig, som var jeg lejrens ældste. Hvis du i hele lejrens påsyn vil knæle for mine fødder og kysse min højre hånd – da vil jeg være din hustru."

Se sådan noget forlangte det Djævlens pigebarn! Aldrig har jeg hørt mage; det var kun i gamle dage hos montenegrinerne, at sådant kunne ske, men aldrig hos sigøjnerne. Broderskab med et pigebarn! Kan du tænke dig noget mere latterligt, falk? Selv om du i et helt år ville lægge dit hoved i blød, kunne du vist ikke!

Lojko sprang til side og skreg ud over hele steppen, som var han blevet såret i brystet. Radda skottede til ham, men fortrak ikke en mine.

"Nå, farvel da til i morgen, så gør du altså, som jeg har sagt dig. Hører du, Lojko!"

"Ja, jeg hører! Jeg skal gøre det," stønnede Lojko og rakte hende hånden. Hun så ikke engang tilbage efter ham, men han svajede som et træ, vinden har knækket, og faldt så om på jorden, hulkende og leende.

Se sådan havde den forbandede Radda pint den raske fyr. Med nød og næppe fik jeg bragt ham til fatning.

Jeg vendte tilbage til lejren og fortalte de gamle alt. De tænkte over det og besluttede så at vente og se – hvad det blev til. Og så

gik det således. Da vi om aftenen alle samledes omkring bålet, kom også Lojko. Han var forlegen og var i løbet af en nat blevet forfærdelig mager; hans øjne var indfaldne og nedslagne, og ude at se op sagde han:

"Sagen er den, kammerater: jeg har i nat set ind mit eget hjerte og ikke fundet plads i det for mit gamle frie liv. Radda alene lever dér – og intet andet. Hun elsker sin frihed højere end mig, men jeg elsker hende højere end min frihed, og jeg har derfor besluttet at bøje mig for Raddas fødder, som hun har befalet mig, for at alle kan se, hvorledes hendes skønhed har sejret over den kække Lojko Sobar, som før har leget med piger som en grib med ænder. Så bliver hun min hustru og vil kærtegne mig og kysse mig, så at jeg ikke får lyst til at synge for jer – og min frihed vil jeg ofre! Ikke sandt, Radda?" – Han hævede blikket og så usikkert på hende. Strengt og uden at sige et ord nikkede hun og pegede på sine fødder. Vi så til – men forstod intet. Vi havde mere lyst til at komme bort for ikke at se Lojko kaste sig for pigens fødder, selv om denne pige var Radda. Vi var både skamfulde og bedrøvede.

"Nå!" råbte Radda til Sobar.

"Håhå! Forhast dig ikke, du har tid nok …" lo han, og hans latter klirrede som stål."

"Se, sådan forholder sagen sig, kammerater! Nu står der kun tilbage at prøve, om min Radda virkelig også har et så fast hjerte, som hun foregiver. Jeg vil selv prøve, – tilgiv mig, brødre!"

Å, vi fik ikke engang tid til at gætte, hvad Sobar havde i sinde, før Radda lå på jorden med Sobars kniv boret i sit bryst lige til skaftet. Vi var som forstenede.

Radda rev kniven ud, slyngede den bort, trykkede såret til med en lok af sit sorte hår og sagde smilende, højt og tydeligt:

"Farvel, Lojko! Jeg vidste, at du ville gøre sådan!" … så udåndede hun …

Forstod du hende, falk? Se sådan var hun, jeg være forbandet for evige tider, om hun ikke var en djævelsk pige! Ja!"

"Å, så skal jeg da også bøje mig for dine fødder, stolte dronning!" råbte Lojko ud over steppen og styrtede sig ned på jorden og trykkede sine læber mod den døde Raddas fødder. Vi tog vore huer af og stod målløse.

Hvad skal man gøre i et sådant tilfælde, falk? Ja – ja! Gamle Nur var ved at sige: "Vi må binde ham!" Ingen hænder ville have løftet sig for at binde Lojko Sobar, ingen, og dette vidste Nur. Han slog ud med hånden og trådte til side. Men Daniel tog kniven, som Radda havde kastet, og så længe på den; hendes blod var endnu ikke størknet på den, og skarp var den. Så gik Daniel hen mod Sobar og jog den ind i ryggen på ham – lige mod hjertet. Den gamle Daniel var jo dog Raddas fader!

"Ja, sådan!" sagde Lojko tydeligt, idet han vendte sig mod Daniel – og han gik bort for at indhente Radda.

Dér lå Radda og trykkede hånden med hårlokken mod sit bryst og med de åbne øjne vendt mod den blå himmel, og ved hendes fødder lå den raske Lojko Sobar. Krøllerne var faldet ned over hans ansigt, så man ikke kunne se det.

Vi stod og tænkte. Den gamle Daniels læber dirrede, og hans bryn trak sig sammen. Han stirrede tavs mod himlen, men Nur, hvis hår var snehvidt, lå med ansigtet mod jorden og græd, så hans gamle skuldre rystede.

Her var der noget at græde over, falk! Ja – ja!

Når du går, så følg din egen sti, drej ikke til siden – gå lige ud, og sæt ikke dit liv på spil til ingen nytte … Ja, det var det, falk!"

Makár tav, gemte sin pibe i tobakspungen og slog kappen sammen over brystet. Det regnede, blæsten tog til, og havet brummede hult og vredt. En for en kom hestene hen til bålet, som var ved at slukkes; de så på os med deres store, kloge øjne og blev stående ubevægelige, idet de dannede en tæt ring omkring os.

"Hoa, hoa!" råbte Makár venligt til dem og klappede med hånden sin sorte yndlingshest på halsen, mens han sagde til mig:

"Det er på tide at sove!" – så gemte han hovedet under kappen og strakte sig ud på jorden. Jeg var ikke søvnig. Jeg stirrede gennem steppens mørke ud mod havet, og for mine øjne svævede i luften Raddas skønne og stolte skikkelse. Hun pressede den sorte hårlok mod sit sår, og gennem hendes mørke, fine fingre sivede blodet dråbe for dråbe og faldt som ildrøde småstjerner på jorden. Og lige bag hende så jeg den unge, frejdige Lojko Sobar; hans ansigt var skjult bag tykke, sort krøller, og frem fra dem randt kolde og store tårer …

Regnen tog til, og havet sang sin dystre og højtidsfulde hymne for disse to stolte og smukke sigøjnere – Lojko Sobar og den gamle Daniels datter Radda.

Og begge svævede de foran mig gennem nattens mørke – men Lojko kunne ikke indhente Radda.

Kain og Artem

Kain var en lille væver jøde med et skarpt, gulligt og magert ansigt. Hans kindben og hage var bevokset med et børsteagtigt, rødt og stridt skæg, der som en gammel, forslidt fløjlsramme omgav hans ansigt.

Under hatteskyggen og de ligesom plukkede øjenbryn skinnede et par små, grå øjne. Disse kunne ikke fæste sig længe på én ting ad gangen, men flakkede uroligt til alle sider, stadig smilende, med et smil, som var ængsteligt, ydmygt og slesk.

Enhver, som så ham, var straks på det rene med, at han var betaget af en frygt for alt og alle – en frygt som i løbet af et sekund kunne stige til rædsel. Og det var også derfor at mange ved ondskabsfulde spottegloser og puf søgte at øge denne spændte sindsstemning, som ikke alene havde taget magten over hans nerver, men som også syntes at være trængt helt ud i folderne af hans klædning, som fra skulder til hæl dækkede det knoglede legeme.

Jødens navn var Chain Aron Purviz, men man kaldte ham "Kain". Dette navn er mere kendt, og der er så meget hånende i det. Skønt det ikke passede til denne lille, ængstelige og svage skikkelse, så fandt dog alle, at det fuldtud karakteriserede ham.

Han levede iblandt folk, som skæbnen havde været ond imod; sådanne mennesker vil altid gerne krænke andre, og de gør det, for det er den eneste måde, de kan hævne sig på. Det var heller ikke svært at såre Kain, men han smilede kun svagt og angerfuldt, når man gjorde nar ad ham; han kunne endog undertiden gøre sig selv latterlig, ligesom om han ved at more

de andre erlagde en slags betaling for retten til at færdes imellem dem.

Han ernærede sig naturligvis – som andre jøder – af handel. Med en stor trækasse gik han omkring og falbød sine varer med en spæd stemme:

"Blanksværte! Tændstikker! Knappenåle! Hårnåle!" og meget andet.

Endnu noget karakteristisk var der ved ham – og det var ørene; disse var store og udstående og bevægede sig hele tiden, ligesom en forskræmt hests.

Han drev sin handel i en gade, Schihan, hvor kun forskellige udskudsmennesker holdt til. Den var meget snæver med høje, mørke og gamle huse; her fandtes logihuse, beværtninger og kludekramforretninger – og de var befolket med tyve og hælere samt en del småhandlende. I denne gade var der altid mørkt og smudsigt, og der vrimlede af berusede mennesker; om sommeren var atmosfæren mættet af en stram brændevinsos og af noget ligesom råddent. Ganske tidligt om morgenen kiggede solen forsigtigt derned, men kun for et kort øjeblik; den var ligesom bange for at tilsmudse sine stråler.

Gaden skrånede ned ad en bakke tæt ved bredden af en stor flod, og derfor bestod publikum også for en stor del af skibsbyggere, matroser og lastdragere. Her svirede de og nød livet på deres vis, og her drak de sig fulde, mens tyvene rundt omkring i krogene ventede på, at dette skulle indtræffe. På fortovene stod sælgekonerne og falbød deres spisevarer, både kød, postejer og lever. Arbejdsfolkene fra floden kom i klynger og fortærede med begærlighed de varme retter; de berusede sig, sang eller skændtes, mens de handlende med høj røst roste

deres varer for at lokke købere til sig. Vogne rumlede larmende gennem gaden og banede sig kun med besvær vej gennem denne menneskevrimmel.

Her i denne elendige gyde, fuld af smuds, øredøvende larm og rå tale, tumlede altid en mængde børn – børn i forskellige aldre, men alle lige snavsede, sultne og fordærvede. Her løb de fra tidlig morgen til sen aften og opholdt kun livet takket være sælgekonernes gavmildhed og deres egne små hænders behændighed – og når natten kom, sov de et eller andet sted – i en port eller i fordybningen foran et kældervindue. Ved daggry var disse elendige væsner allerede på benene for at tilrane sig noget velsmagende og nærende mad eller tiltigge sig det, som var ubrugeligt for de handlende.

Hvis var disse børn? Allemands …

I denne gade var det, at Kain dag ind og dag ud slentrede omkring og råbende falbød sine varer for gadens kvinder. Disse lånte også penge af ham – en tyve kopek i et par timer, men de måtte forpligte sig til at betale toogtyve tilbage, og de betalte også meget punktligt.

Kain havde ikke så få forretninger i gaden: af de forsvirede arbejdere købte han skjorter, hatte, støvler og harmonikaer, af kvinderne nederdele, trøjer og skillingspynt, så enten bortbyttede han disse ting, eller han solgte dem med en fortjeneste af en halv snes kopek. Men spottet blev han til hver en tid og mange gange pryglet, ja, endog udplyndret. Men klage gjorde han ikke – han smilede kun – hans smil var sørgmodigt – blidt.

Når et par af disse fyre, sultne og drukne, parate til at begå en forbrydelse, i en eller anden af gadens krinkelkroge med et

næveslag slog den stakkels jøde til jorden, hvis han da ikke forinden var segnet om af rædsel, kunne han ligge der for fødderne af dem og krampagtig og skælvende søge i sine lommer, mens han bad for sig:

"Å, herrer! Gode herrer! Tag blot ikke det hele. Hvordan skal jeg så kunne gøre forretninger?"

Og af lutter smil, sitrede hele hans magre ansigt.

"Nå, hyl nu ikke! Vi forlanger ikke mere end tredive kopek ..." Disse gode herrer vidste nok, at det ikke lønnede sig på én gang at blotte ham helt. Så rejste Kain sig op og fulgtes ned ad gaden med dem, der lige havde overfaldet ham, snakkede med dem og smilede, mens de svarede ham nådigt eller gjorde nar ad ham. Efter en sådan tildragelse syntes Kain endnu magrere.

Han kom vist ikke godt ud af det med sine trosfæller, for han sås sjældent sammen med dem, og skete det endelig engang, var det tydeligt, at der blev set ned på ham. Rygtet sagde, at jøderne havde forstødt ham, og en tid lang gik han i gaden under navnet "den forbandede".

Om det så var de elendige børn, lod de ham ikke være i fred; de kastede smuds og skaller af vandmeloner og mange andre ting efter ham; tit søgte han at tale godt til dem, men hyppigst skyndte han sig ind i trængslen, hvor børnene ikke turde følge ham af frygt for at blive trådt ned.

Således levede Kain dag efter dag, kendt af alle og forfulgt af alle – han gjorde forretninger, rystede af skræk og smilede – men så pludselig en dag smilede også skæbnen til ham.

Hvor man så vender sig hen i livet, finder man en despot. I denne gade var det Artem, som gav denne rolle; han var en stor

fyr med regelmæssige ansigtstræk og et tykt, sort hår, som i smukke, bløde krøller faldt ned over panden og nåede de pragtfulde, fløjlsagtige øjenbryn og de store grå øjne. Næsen var lige, klassisk-regelmæssig, læberne røde og saftige, dækkede af et stort sort overskæg. Hans runde, rene, mørkladne ansigt var ualmindelig smukt, og disse øjne, som der lå ligesom en tåge over, stod godt til ansigtet og ligesom opfyldte og forklarede dets skønhed.

Bredbrystet, høj og velskabt; altid med et ubevidst tilfreds smil om læberne var han her mændenes frygt og kvindernes glæde. En stor del af dagen tilbragte han et eller andet sted, hvor solen rigtig bagte, og lå så dér tung og doven og nød luften og sollyset.

Han var henved fem og tyve år. For tre år siden rar han kommet her til byen med en flok lastdragere fra Promsino; da sejladsen var hørt op, blev han vinteren over her, da han forstod, at han også nok uden at arbejde kunne komme til at leve behageligt af sin styrke og gode udseende. Og fra bondeknøs og lastdrager gik han over til at blive sælgekoners og andre kvinders ven. Denne art beskæftigelse tillod ham at have mad, brændevin og tobak, når som helst han ønskede det; andet vidste han forresten heller ikke at ønske sig.

Kvinderne kunne for hans skyld komme op at skændes, ja endog op at slås; der blev sladret til de gifte koners mænd, og konerne blev hårdt afstraffede, men Artem var ligeglad; han varmede og strakte sig i solskinnet som en kat.

Hans plads var som regel oppe på bakken. Herfra kunne han se floden lige for sig og bag de grønne enge, som strakte sig ud mod horisonten, isprængte med grå pletter – det var landsbyer.

Dér var der stille, klart og smukt, men vendte han hovedet til venstre, så han sin gade med hele det larmende, sydende liv; når han rigtig betragtede dets mørke virvar, kunne han skelne forskellige mennesker i det, som han kendte, og han kunne høre gadens hungersbrøl. På bakken rundt omkring ham voksede der tæt steppegræs og spredte sygelige birketræer og hyldebærbuske; her sov bøllerne deres bus ud, spillede kort, lappede deres klæder eller hvilede ud efter endt arbejde eller slagsmål.

Af dem var Artem ikke afholdt. Han var uovervindelig stærk og ofte i krigshumør, og dertil kom han til sit brød på en alt for let måde. Dette vakte misundelse, navnlig da det var meget sjældent, at han lod andre nyde godt af sit bytte. I det hele taget var hans venskabsfølelser ikke stærkt udviklede, og han følte sig ikke tiltrukket af omgang med mennesker. Talte nogen til ham, svarede han gerne, men selv indledede han aldrig en samtale, bad nogen ham om penge til en snaps, så gav han, men det faldt ham aldrig ind at traktere af sig selv. Det var ellers skik, at hver en kopek blev spist eller drukket op i fællesskab.

Herud under buskene kom sendebuddene med kærestebreve – små pjaltede piger eller drenge. De er meget unge, kun en seks-syv år, sjældent ti, men de er sig allerede bevidst, hvor vigtigt et hverv der er betroet dem; de taler sagte og med en hemmelighedsfuld mine.

"Onkel Artem, jeg skal hilse fra tante Marja og sige, at hendes mand rejser i dag, og spørge om du vil leje en båd og ro en tur ud ad engene til med hende."

"Nå!" og Artem trak lidt på svaret, mens hans prægtige øjne smilede svagt.

"Men det må være sikkert …"

"Det kan jeg gerne … hvad er hun for en, denne tante Marja?"

"Hendes mand har jo en butik," siger det lille sendebud bebrejdende.

"En butik … nå? Er det den ved siden af isenkræmmeren?"

"Ja, det er …"

"Å, min lille ven, hende kender jeg såmænd godt. Det var kun for løjer, jeg spurgte om det; Marja kender jeg godt."

Men sendebuddet stoler ikke rigtig på det, og da han gerne vil røgte sit hverv til fuld tilfredshed, forklarer han Artem:

"Marja – hende den lille, rødmossede – ved siden af fisken …"

"Javel! ved siden af fisken. Tror du virkelig, at jeg tager fejl? Sig du kun til Marja, at vi tager afsted – og så kan du godt gå!"

Nu sætter sendebuddet sit mest sødladne ansigt op og siger:

"Onkel Artem, skal det ikke være en lille skilling?"

"En skilling? Men hvis jeg nu ingen har?" svarer Artem og stikker begge hænder i lommerne, hvor han altid finder et pengestykke. Så iler den lille glædestrålende afsted for at underrette den forelskede sælgekone om, at kommissionen er besørget, og for også der at få en belønning. Han ved, hvad penge er værd, ikke alene fordi han er sulten, men også fordi han ryger cigaretter og drikker og selv også har sine små hjerteanliggender.

Bagen efter en sådan tildragelse er Artem endnu mere utilgængelig for ydre indtryk, men også smukkere, smuk som et mægtigt, men roligt dyr.

Således randt denne mætte og næsten ubevidste tilværelse, som til trods for skinsyge og misundelige mænd og kvinder var

så rolig, fordi den var beskyttet af Artems næves frygtelige kraft.

Undertiden kunne man se noget mørkt og truende i hans øjne; de fløjlsbløde bryn trak sig bistert sammen, og panden furedes af en dyb rynke. Så rejste han sig og gik ned i gaden, og jo nærmere han kom menneskevrimlen, des større blev pupillerne i hans øjne, og desto hyppigere skælvede de fine næsebor. Over hans venstre skulder hang en gul vadmelskofte, men den højre var kun dækket af skjorten, gennem hvilken man kunne skimte, hvor kraftig den var.

Han kunne ikke lide at gå i støvler og brugte derfor bastsko, hvis hvide bånd, som var krydsede op omkring benene, fremhævede hane runde lægge. Langsomt, som en stor tordensky, nærmede han sig.

Man kender hans vaner, og af hans ansigtsudtryk ved man, hvad man kan vente sig af ham. Der høres en advarende hvisken:

"Der er Artem!"

Man gør plads for ham, trug med varer, gryderne med den varme mad flyttes til side, man smiler smiskende til ham og hilser – men frygter ham alle. Han derimod går mørk og tavs frem gennem al denne underdanighed og frygt, med et udtryk som hos et smukt vildt rovdyr.

Nu støder han til et trug, og hele dets indhold af kallun, lever og lunge – flyder ud på den snavsede gade. Ejeren giver et fortvivlet skrig fra sig og bruger derefter mund.

"Hvorfor står du også i vejen?" spørger Artem roligt, men ulykkespående.

Han går langsomt videre, mens den handlende skynder sig ind i en butik og får noget varmt vand til at vaske sine varer af i, og fem minutter efter falbyder han dem atter over hele gaden: Hjerte, lever, lunge …

Den stadige råben og skrigen lyder i gaden, luften er kvælende tung. Højt over det hele kan man gennem det ophvirvlede støv lige skimte himlen som et blåt bånd.

"Tråd, nåle …!" Det er Kain, man hører råbe.

"Postejer!" råber en ung kagekone.

"Løg!" falbyder en anden.

Og en mand, som er godt kendt i gaden, er i færd med at sælge en arbejder sin skjorte, som han trækker af sig; den er smudsig, men stærk, og han anbefaler den indtrængende.

"Hvor tror du, du kan gå hen og få sådan en stadsskjorte for tyve kopek? Med den på kan du såmænd gerne fri til en pige med millioner!"

I den vilde brølen høres pludselig en skærende barnestemme:

"Å – giv mig for Jesu Kristi skyld en skilling … Jeg er ganske alene … Har hverken fader eller moder …"

Besynderligt og fremmed lyder Kristi navn i denne gade.

"Artem! kom her!" råber en sælgekone venligt. "Hvor har du dog været så længe? Har du helt glemt os?"

"Har du fået solgt meget?" spørger Artem roligt, og med et spark vælter han hendes varer. De varme, fedtede kødboller rutsjer ud over brostenene, idet der står en damp ud fra dem, mens sælgekonen gør sig rede til at slås og hidsigt råber:

"Din uforskammede røver! at jorden vil tåle dig, din astrakanske dromedar!"

Man ler hende ud – alle ved, at hun let tilgiver Artem dette.

Han går stadig langsomt videre, skubber og træder på folk, mens en advarende hvisken som en slange kryber forud for ham.

"Artem kommer!"

Selv den, som for første gang hører disse to ord, føler sig ligesom truet og skynder sig hurtigt til side, mens han nysgerrigt og forsigtigt skæver til den smukke mands imponerende skikkelse.

Pludselig møder Artem en af sine gode bekendte, en stratenrøver. De hilser på hinanden, og Artem trykker med sin jernfaste hånd vennens, så denne skriger af smerte og giver sig til at skælde ud. Så trykker Artem endnu hårdere, mens han roligt iagttager manden, som stønnende af smerte skriger:

"Så slip dog, din forbandede bøddel!"

Men bøddelen er ubønhørlig som en dommer.

Det skete heller ikke så sjældent, at Kain faldt i Artems grusomme kløer, og denne legede så med ham som et barn med en bille.

Denne lige så ejendommelige som uforståelige opførsel skaffede ham en mængde fjender, men disse kunne dog ikke få bugt med ham, skønt de flere gange havde prøvet på det. Således havde engang syv raske knøse, opmuntret til det af hele gaden, besluttet sig til at give Artem en ordentlig lektion. Dette forsøg kom to af dem dyrt til at stå, mens de øvrige slap noget billigere. En anden gang var det nogle handlende – forbitrede ægtefæller – som havde lejet en sand kæmpe af en slagter. Denne havde mere end én gang overvundet cirkus-atleter, og nu påtog han sig for høj betaling at slå Artem halvt ihjel. Artem gik aldrig af vejen for en brydekamp, og han fik da også vredet

armen af nøglebenet på slagteren og bagefter med et slag strakt ham bevidstløs til jorden. Disse kendsgerninger øgede i betydelig grad agtelsen for Artems styrke, men skaffede ham naturligvis samtidig flere fjender.

Således blev Artem ved med at ødelægge alt og alle på sin vej. Hvad var det dog for følelser, han ville give luft? Skulle det mon være en hævn over byen og livet, fordi de havde revet ham, markernes og skovens søn, bort fra den jordbund, som var hans, eller var det fordi, han havde en følelse af, at byen søgte at tilintetgøre ham, idet den besmittede hans legeme og sjæl med sin gift, og at han derfor måtte kæmpe med denne skæbnesvangre magt, som ville gøre ham til sin slave.

Hans adfærd havde undertiden til følge, at han endte på politistationen, hvor han dog blev behandlet bedre end nogen anden der fra byen; man var forbavset over hans utrolige kræfter og morede sig over det, for man vidste nok, han ingen tyv var, og at han var for dum til at være det. Men hyppigst endte han dog nede ved kajen hos et eller andet kvindfolk, som var forelsket i ham. Men skummel og lunefuld var han så, hans blik var vildt og ansigtsudtrykket som en vanvittigs. Kvindemennesket slog om sig med udtryk, som var hun ejer af dette vilde dyr, men som dog samtidig vidnede om en ikke så ringe frygt for ham.

"Skal jeg ikke købe et par flasker øl, min ven? Eller vil du hellere have likør? Skal det ikke være lidt at spise? Jeg synes ikke du er rigtig oppe, som du plejer at være ..."

"Å, lad mig være!" svarede Artem gnavent. I nogle minutter lod hun ham så i fred, men tog så atter fat for at få ham til at

drikke, for hun vidste jo nok, at så længe Artem var ædru, vankede der ingen kærtegn.

En skønne dag fandt skæbnen, som ofte kan være ret spøgefuld, på, at dette menneske og Kain skulle træffe hinanden.

Det gik således til.

En gang efter et frygteligt sold gik Artem vaklende, fulgt af sin dame, gennem et smalt øde stræde. Dér var han ventet. Flere mænd styrtede sig over ham og slog ham til jorden. Da han var beruset, kunne han kun dårligt forsvare sig; hans angribere benyttede sig af det og vedblev i en hel time at hævne sig på ham for de utallige fornærmelser, han havde tilføjet dem. Artems ledsagerinde var løbet sin vej, natten var mørk og stedet øde, så de havde den gunstigste lejlighed til fuldt opgør med ham, og de arbejdede da også uden at spare på kræfterne. Da de endelig udmattede holdt op, lå der to ubevægelige legemer på jorden; det ene var den smukke Artems, og det andet en fyrs, som gik under navnet "den røde ged".

Der rådsloges nu om, hvad man skulle gøre med disse kroppe, og man bestemte sig til at gemme Artem under en gammel skude, som isen havde ødelagt og nu lå på flodbredden med bunden i vejret, men "den røde ged" skulle man tage med sig.

Mens man trak af med Artem, kom denne pludselig til sig selv, men han indså snart, at det vist nok var det fordelagtigste for ham at spille død, og derfor tav han og bed smerten i sig. Og de andre slæbte afsted med ham, mens de skældte ud og skændtes om, hvem af dem, der havde givet ham de drøjeste

slag. Artem hørte, at den ene af dem, Mischka Viviloff, fortalte sine kammerater, at han stadig havde søgt at sparke Artem under de venstre ribben for at få hans hjerte til at briste; en anden havde sigtet efter hans mave for at ødelægge hans indvolde, og en tredje havde stået på hans bryst og trampet på det. Endelig nåede de båden og fik ham puffet ind under den; inden de fjernede sig, hørte han dem endnu sige, at nu var det nok forbi med ham, Artem.

Nu lå han ganske alene på en bunke fugtigt mudder, som floden havde skyllet op. Det var mørkt; en kølig majnat, hvis friske luft Artem kunne takke for, at han næsten hele tiden var ved bevidsthed. Flere gange prøvede han på at krybe ned til floden, men hver gang faldt han i besvimelse ved de frygtelige smerter, som bevægelsen voldte ham; så kom han atter til sig selv, forpint og lidende af tørst. Ganske tæt ved ham skvulpede floden sagte mod bredden, som ville den drille ham i hans magtesløshed. Sådan tilbragte han hele natten, bange for at stønne og bange for at røre sig.

Da han engang efter en besvimelse var kommet til sig selv, følte han, at der ligesom var sket noget godt, noget som havde lindret hans smerter. Med besvær kunne han lige få et øje op og bevæge de forslåede, hovne læber. Det var dag, for solen skinnede ind gennem sprækker i båden. Så fik han hånden løftet op til ansigtet og følte, at der lå våde klude over det; hans bryst og mave var dækket på samme måde. Han var helt afklædt, og kulden mindskede hans smerter.

"Drikke ..." fik han sagt, for han anede, at der måtte være nogen hos ham. En hånd blev strakt hen over hans hoved og stak ham en flaskehals i munden. Da Artem havde drukket

vandet, ville han gerne vide, hvem det var, som havde rakt ham det, men et forsøg på at dreje hovedet mislykkedes på grund af heftige smerter i halsen. Så hviskede han hæst og stønnende:

"Hvis jeg fik et glas brændevin … og også blev gnedet med det udvendig … kunne jeg måske rejse mig …"

"Rejse Dem? Nej, det kan De ikke. De er jo helt blå og svullen som en druknet. Brændevin, det kan De få, det har jeg … jeg har en hel flaske …"

Dette blev sagt hviskende og ængsteligt, men meget hurtigt. Artem kendte denne stemme, men han kunne ikke huske, hvilken kvindes det var.

"Giv mig så noget!" sagde han.

Og atter blev der rakt ham en flaske bagfra af en, som øjensynlig ville undgå hans blik. Artem anstrengte sig for at synke brændevinen, mens han med sit ene øje stirrede op i bådens sorte bund, som var overgroet af svampe.

Da han havde drukket en god pægl, sukkede han dybt og lettet, men det rallede i hans bryst, da han med en svag og tonløs stemme sagde:

"Det er ordentlig, så man har lavet mig til … men vent bare … til jeg kommer på benene. Er jeg først på benene … så tag jer i agt …"

Der fulgte ikke noget svar, men han hørte en puslen, som listede en sig bort fra ham; nu lød kun bølgernes plasken og langt borte fra arbejdernes sang. Så hørtes en dampers gennemtrængende fløjten efterfulgt af en øresønderrivende hylen, som tog den for bestandig afsked med jorden. Artem ventede længe på svar, men der forblev stille under båden, hvis bund hang, gennemtrængt af grøn fugt, og gyngede over

hovedet på ham, snart hævende sig opefter og snart sænkende sig ned over ham, som ville den med et brag styrte ned og knuse ham.

Artem fik medlidenhed med sig selv. Pludselig blev han sig sin barnlige hjælpeløshed klart bevidst, mens han på samme tid forstod, hvor dybt han var blevet krænket. Han, der var så stærk og smuk, var blevet skamferet på det frygteligste! … Med matte hænder gav han sig til at beføle sine skrammer og hævelsen i ansigtet og på brystet, udstødte så nogle bitre skældsord – og gav sig til at græde. Store, varme tårer løb ned ad hans kinder og øren, og han følte, at tårerne ligesom befriede ham for noget knugende indvendig.

"Ja! … Vent blot! …" mumlede han hulkende.

Pludselig hørte han tæt ved sig en tilbagetrængt gråd, som var der en, der efterabede ham.

"Hvem er det?" spurgte han truende, skønt han selv var blevet angst.

Han fik intet svar.

Da samlede Artem alle sine kræfter og vendte sig om på siden, idet han brølede af smerte, og idet han støttede sig på sine albuer så han i mørket ved bådens lønning en lille sammenkrøben skikkelse, som havde slynget de lange, tynde arme om sine knæ og presset hovedet på de rystende skuldre mod dem. Det forekom Artem, at det var en halvvoksen fyr.

"Kom herhen!" sagde han.

Men skikkelsen adlød ikke og vedblev at ryste som i feber. Af smerte og af angst sortnede det for Artems øjne, og han brølede:

"Så kom dog!"

Som svar kom nu en række skælvende, hastige ord:

"Hvad ondt har jeg dog gjort Dem, siden De råber sådan op? Jeg har dog vasket Dem, og har jeg ikke også givet Dem brændevin? Og græd jeg ikke også, da De græd, og gjorde det ikke også mig ondt, da De stønnede i smerte? Å, min herre og Gud! Selv om jeg gør Dem godt – så piner jeg Dem dog … Hvad ondt har jeg dog gjort Dem på legeme eller sjæl? … Hvad ondt skulle jeg kunne gøre Dem – jeg, jeg, jeg!"

Efter dette udbrud tav han, så greb han sig med begge hænder om hovedet og rokkede med hele kroppen, mens han blev siddende på jorden.

"Kain? Å … er det dig?"

"Nå – ja, det er mig!"

"Så det er dig? Det er dig, der har gjort alt dette her? Kom så herhen … Du er da også en løjerlig en!"

Artem blev yderst forbavset over denne uventede opdagelse, mens på samme tid en glad følelse blussede op i ham. Han kunne endog ikke lade være med at le, da han så, hvorledes jøden ængstelig og på alle fire krøb hen mod ham, frygtsomt missende med de små øjne.

"Kom kun frejdigt! Jeg skal ved Gud ikke røre dig!" Han fandt det nødvendigt at opmuntre ham.

Kain krøb hen til Artems fødder, standsede og gav sig til at betragte dem med et så bange og bedende smil, som ventede han, at de skulle sparke til hans af skræk forpinte legeme …

"Nå, så det er altså dig, der har gjort alt dette? Men hvem har dog sendt dig herhen … Det er vel Anficia?" spurgte Artem nysgerrigt, mens han kun med nød bevægede læberne.

"Jeg kom af mig selv!"

"Hvad for noget? Du lyver vist!"

"Jeg lyver ikke, jeg lyver ikke!" hviskede Kain hurtigt. "Tro mig dog, jeg kom af mig selv! Jeg skal fortælle, hvordan det gik til. Jeg sad netop og drak te i byen, da jeg hørte en sige: I nat er Artem blevet slået ihjel. Jeg troede ikke på det; ha, tænkte jeg, ham slår man vist ikke ihjel. Og jeg lo over de dumme mennesker, som kunne fortælle sådan noget. Artem – sådan en Samson! Men den ene efter den anden kom og fortalte det, og de lo ad Dem og brugte skældsord om Dem, og alle var de så glade – og så troede jeg på det. Der blev sagt, at De lå her, og der var allerede flere, som havde været henne at se på Dem, og de sagde, at De var død. Så gik jeg herhen – og fandt Dem. De stønnede, da jeg stod her. Han var den stærkeste mand i verden, tænkte jeg, og ham ville man slå ihjel … så mange i kræfter – så mange kræfter. Ja, De må undskylde, men det gjorde mig så ondt for Dem, jeg mente det var i bedst at vaske Dem lidt af, og da jeg gjorde det, begyndte der at komme liv i Dem. Hvor jeg blev glad, nej, hvor jeg blev glad. De vil ikke tro mig, vel? Fordi jeg er jøde, ikke sandt? Men De vil måske tro mig, når jeg siger Dem, hvorfor jeg blev glad, og hvad jeg tænkte … jeg skal tale sandhed, men bliv ikke vred på mig!"

"Ved Kristi kors! Gid lynet må ramme mig!" svor Artem. Kain rykkede sig nærmere ind til ham og sænkede stemmen endnu mere.

"De kender nok mit liv, ikke sandt? Ja, undskyld! Har jeg ikke tålt mange hug af Dem? Lo ikke også De altid ad den usle jøde? Har jeg ikke ret? De undskylder jo, at jeg siger sandheden, det svor De jo på. Bliv nu ikke vred! Jeg siger jo kun, at De ligesom alle andre folk forfulgte jøden. Men sig mig, hvorfor? Er jøden

ikke også et Guds barn, og er det ikke den samme Gud, som har givet ham og Dem en sjæl?"

Kain skyndte sig; han lod det ene spørgsmål følge efter det andet uden at vente på svar: alle de ord, med hvilke han i sit hjerte havde optegnet de utallige krænkelser og al den hån, som var tilføjet ham, talte; alle fik de liv og flød i en varm strøm ud af hans hjerte. Artem følte sig ubehagelig til mode.

"Hør, Kain!" sagde han hult, "hold dog op med det! Jeg skal aldrig mere røre dig – ikke så meget som med en finger –, og gør nogen anden det, skal jeg smadre ham! Forstår du?"

"Aha!" udbrød Kain triumferende og smaskede endog med tungen. "Der har vi det! De er skyldig overfor mig … undskyld! De bliver vel ikke vred på mig, fordi De ved, at De er den skyldige over for mig? Men jeg ved, at De er mindre brødefuld end de andre! Forstår De? De andre spyttede deres ækle spyt kun på mig, men De spyttede på de andre med! De har gjort mange andre langt mere fortræd end mig. Da tænkte jeg – denne stærke mand slår og håner mig ikke, fordi jeg er jøde, men fordi jeg er som de andre og lever iblandt dem. Jeg så på Dem og tænkte, og – så De kunne flænge løvens gab og slå filistrene. De slog dem, og jeg elskede at se Dem gøre det, jeg ønskede mig stærk – men jeg var kun som en loppe."

Artem lo hæst.

"Ja, det er sikkert – en ren loppe!"

Han havde ikke forstået, hvad Kain havde sagt, men han følte sig nu vel til mode ved at se jødens lille skikkelse om sig, og mens Kain talte, tænkte Artem sine egne tanker.

"Hvad mon klokken kan være? Det er vel snart middag? Men ikke en er kommet for at se til – vennen. Kun jøden kom – og

hjalp. Han siger, han holder af mig – af mig, som så tit har gjort ham fortræd … han roser mine kræfter … mon jeg får dem tilbage? Å, Gud, bare jeg dog må få dem igen."

Artem sukkede dybt og så i tankerne, hvorledes han havde lemlæstet sine fjender; de var nu lige så ophovnede som han og skulle flyde lige så hjælpeløse omkring … men til dem ville der komme kammerater – og ikke kun en jøde.

Artem kastede et blik på Kain, og det forekom ham, at han over disse tanker havde fået en bitter smag i munden. Han spyttede og sukkede tungt.

Men Kain blev ved at snakke, og han var så bevæget, at hans ansigt fortrak sig, og hele hans legeme dirrede.

"Og da De gav Dem til at græde, så græd jeg også … så ondt gjorde det mig for Dem."

"Og jeg troede, det var en som efterabede mig," lo Artem bittert.

"Jeg har altid elsket Deres vældige kræfter … og jeg bønfaldt Gud: Du evige Gud i Himlen og på Jorden og over de høje, fjerne Himle! Lad det forundes mig, at jeg engang må komme denne stærke mand til nytte, og at hans styrke må blive til mit forsvar; lad den beskærme mig mod vold og lad mine fjender gå til grunde ved den. Således bad jeg, og længe har jeg inderlig bedt til Gud om, at han af min stærkeste fjende ville skabe mig en beskytter … Og da De græd, græd jeg også … men så pludselig skreg De op – og jeg glemte alle mine bønner."

"Hvor kunne jeg dog vide det … din løjerlige fyr," lo Artem brødefuld.

Men Kain hørte vist næppe, hvad han sagde. Han vuggede med hele kroppen, slog ud med armene, og i hans

lidenskabelige udbrud lød både glæde og håb, en sand forgudelse af dette forslåede menneskes styrke, en frygt og en lidenskab.

"Nu er min dag kommet, jeg alene er hos Dem. Alle forlod de Dem, men jeg kom. De kommer Dem nok igen, Artem? Dette her er jo ikke farligt for Dem? Ikke sandt, De får jo nok Deres kræfter igen?"

"Jeg kommer mig nok igen – vær ikke bange. Og fordi du har været god imod mig, skal jeg beskytte dig som et lille barn."

Artem følte sig efterhånden bedre – legemet smertede mindre, og hovedet var mere klart. Det var hans pligt at værge Kain mod onde mennesker – hvad ellers? Så god og oprigtig Kain var, så ligefremt han talte … Sådan tænkte Artem en tid, så pludselig smilede han – længe havde et ubestemt ønske naget ham, nu forstod han, hvad det var.

"Å, jeg er jo sulten. Du skulle dog se, om du ikke kunne opdrive noget spiseligt, Kain."

Kain sprang så hurtigt op, at han nær havde slået hovedet mod bådens bund. Hans ansigt var fuldstændig som forvandlet – noget stærkt og på samme tid barnligt-lyst viste sig i det. Artem, dette eventyrlige kraftmenneske, bad ham, Kain, om noget at spise.

"Jeg skal gøre alt, alt for Dem! Jeg har såmænd allerede sørget for noget; jeg kunne jo vide det. Når én er syg, så må han spise. På vejen herhen har jeg købt for en hel rubel."

"Ja, det skal vi nok komme ud over! Du skal få ti igen. Jeg har ganske vist ingen selv, men jeg behøver blot at sige til, så får jeg."

Og han lo så godmodigt, at Kain kom til at se endnu mere glædestrålende ud.

"Det ved jeg … men lad mig nu høre, hvad De vil ha'!"

"Ja, ser du … gnid mig med brændevin. Jeg vil ingen mad have nu, gnid mig først, tror du, du kan det?"

"Hvorfor skulle jeg ikke kunne gøre det? Jeg skal gøre det så godt som den bedste doktor."

"Så begynd! Når du har gnedet mig, rejser jeg mig."

"Vil De rejse Dem? Å, nej, det kan De ikke."

"Det skal jeg vise dig, at jeg kan! Skulle jeg blive liggende her? Når du så er færdig med at gnide mig, må du løbe hen til Mokevna, du ved nok – kagekonen, og sige til hende, at jeg flytter over i hendes skur; hun må rede til mig med noget halm dér. Der kan jeg så ligge, til jeg bliver rask. Og for alt det, du gør for mig, skal jeg nok betale dig … Du skal ikke være bange!"

"Jeg stoler på Dem," sagde Kain og hældte brændevinen på Artems bryst, "jeg stoler mere på Dem, end på mig selv … Å, jeg kender Dem."

"Av – av! Gnid, gnid, det gør ikke noget, at det gør ondt, gnid bare væk! Å, å, av, av!" brølede Artem.

"Jeg skulle gerne gå hen og drukne mig for Deres skyld," sagde Kain.

"Det er godt, ja – sådan, gnid dygtigt på skulderen. Å, de djævle, hvor de har redet mig til. Og det kan jeg takke kvindfolkene for. Havde der ikke været et kvindfolk med i spillet, så havde jeg ikke været fuld, og hvem tør binde an med mig, når jeg er ædru?"

Kain, som spillede den ydmyge tjeners rolle, stemmede i med:

"Å … de kvinder! De er – verdens ondskab; vi jøder har en morgenbøn, som begynder sådan: Velsignet være du vor evige Gud, verdensaltets herre, fordi du ikke har skabt mig til en kvinde."

"Så? Er det muligt?" udbrød Artem. "Beder I virkelig således til Gud? I er nogle underlige nogle … Og hvad frygteligt er der så ved en kvinde? Hun er kun dum – og undvære hende kan man dog ikke. Nej – det er ikke rigtigt at bede således!"

Han lå ubevægelig og stor – endnu større på grund af hævelserne, og den lille, skrøbelige Kain tumlede stakåndet med ham og gned af alle kræfter løs på hans sider, bryst og mave, mens han måtte hoste af brændevinsstanken.

Langs med flodbredden gik der stadig folk; man kunne høre deres skridt og deres snakken. Båden lå foran en sandet skrænt, som var flere meter høj, og deroppe fra kunne man kun se den, når man gik helt hen til kanten. Mellem båden og floden var der kun en smal sandstribe, som næsten helt var dækket af pindebrænde og forskelligt affald. Ellers var der altid mennesketomt her, men i dag lod stedet til at have interesse.

Kain og Artem lagde mærke til, at der stadig var nogen, som nærmede sig båden og puslede om den. Dette berørte Kain ilde. Han holdt op med at tale og smilede ængsteligt og ynkeligt.

"Hører De?"

"Det kan du tro!" lo kæmpen tilfreds. "Forstår du? De vil gerne vide, om jeg kommer mig igen, for at de i tide kan vogte på deres ribben. Ha, ha! De djævle! De ærgrer sig over, at jeg ikke gik hen og kreperede. Deres arbejde har nok været forgæves."

"Men ved De nu hvad?" hviskede Kain ham i øret med et udtryk af rædsel i sit ansigt. "Når jeg nu går og lader Dem alene

tilbage, så trænger de naturligvis ind til Dem og … og …"

Artem åbnede munden og udsendte en hæs lattersalve.

"Å, din spirrevip! Så du tror, at det er dig, de er bange for?"

"Men, jeg kan da være vidne."

"Du – du får sådan en omgang – ha, ha, ha – at du nok kommer til at vidne i den anden verden."

Kains forsagthed forsvandt for Artems latter, og rædslen i jødens indfaldne og snævre bryst gav plads for en fast og glad overbevisning. Han vidste, at han fra nu af skulle leve sit liv under beskyttelse af en mægtig hånd, som sikkert ville aflede alle de slag og uretfærdigheder, som før ustraffet var væltet ind over ham.

Der var forløbet henved en månedstid. Det var en dag i middagsstunden, på en tid, hvor livet i Schihan antager en særlig anspændt karakter, hvor det sammenpresses og bruser op, når de handlende med deres madvarer omringes af en mængde sultne havne- og skibsarbejdere, og hele gaden er fyldt af en vammel duft af kogt, fordærvet kød – at man pludselig hørte råbet:

"Der har vi Artem!"

Nogle pjaltede fyre, som drev omkring på gaden og kun ventede på en gunstig lejlighed til at bjerge sig noget, forsvandt pludselig. Schihans indbyggere skottede uroligt og nysgerrigt hen i den retning, hvorfra varskoet havde lydt.

Man havde længe ventet Artem og ivrigt diskuteret, hvorledes han nu ville opføre sig.

Ligesom forhen kom han gående midt ad gaden – ganske langsomt, som et menneske, der tager sig en spadseretur efter

at have spist sig dygtigt mæt. Der var slet intet nyt i hans udseende, og som altid hang jakken over den ene skulder, hatten sad på snur, og de sorte krøller faldt ned over panden. Den højre hånds tommelfinger havde han stukket ned bag bæltet, den venstre hånd var begravet dybt nede i lommen, og brystet var heltemodigt skudt frem. Kun var hans smukke ansigt ligesom mere betænksomt, som hos folk der lige har været syge. Han svarede på hilsnerne med dovne hovedkast.

Hele gaden fulgte ham med begejstrede blikke og en tydelig forundring over, at han så hurtigt og let var kommet over overfaldet. Men der var mange, som var ondskabsfulde nok til at være forbitrede over hans helbredelse: de hånede dygtigt dem, som ikke havde forstået at ødelægge lungerne og brække ribbenene på Artem. Der var jo dog ikke det menneske til, som man ikke kunne slå til krøbling! … Andre til gengæld nærede glade forhåbninger om, at Artem måtte gøre regnskab op med "den røde ged" og hans kammerater.

Nu gik Artem ind i "Røverhulen" – Schihans klub.

Da hans herkuliske skikkelse viste sig på beværtningens dørtrin, var der ikke mange gæster derinde i det lange, lave værelse med det hvælvede murstensloft. Da man fik øje på Artem lød der forbavsede udbrud, og der opstod en ikke ringe bevægelse; én flygtede hen i den fjerneste afkrog af denne gravhvælving, som var fugtig og gennemtrængt af tobaksrøg, smuds og mug.

Uden at tage hensyn til nogen som helst lod Artem blikket langsomt glide rundt i restaurationen, og på buffistens venlige hilsen svarede Artem kun med spørgsmålet:

"Har Kain ikke været her?"

"Han må straks komme – det er omtrent på denne tid, han plejer at være her."

Artem gik hen til et bord, som stod ved et af de tilgitrede vinduer, forlangte te, lagde sine store arme på bordet og gav sig ligegyldigt til at betragte gæsterne. Der var ti i alt, alle sammen bøller; de havde samlet sig om to borde og iagttog herfra Artem. Da deres øjne mødte hans, smilede de forvirret og slesk; de havde øjensynlig lyst til at komme i snak med ham, men Artem stirrede tungt og bedrøvet på dem. Og de tav alle, ingen dristede sig til at indlede en samtale med ham. Buffisten havde travlt ved buffeten; han nynnede sagte, mens hans ræveøjne skottede rundt til alle sider.

Fra gaden lød en hul stemme, vrede skældsord, banden og sælgernes råben. Et sted i nærheden faldt nogle flasker ned og knustes mod stenbroen. Artem kedede sig i denne kvalme stue.

"Nå, I ulve," sagde han pludseligt højt og med eftertryk, "har I tabt mælet? I gaber kun – og tier."

"Nej, vi har ikke, Deres Grusomhed!" sagde så én, idet han rejste sig og gik hen mod Artem.

Det var en mager fyr klædt i sejldugsfrakke og soldaterbenklæder; han var skaldet, havde spidst skæg og små, røde øjne, som var lumsk sammenknebne.

"Man siger, du har været syg?" spurgte han og satte sig over for Artem.

"Nå, hvad så?"

"Ikke noget. Man har ikke set dig så længe. Spurgte man, hvor Artem var, så blev der svaret, at han lå syg."

"Nå, og hvad så?"

"Hvad fejlede du?"

"Ved du ikke det?"

"Har jeg måske været din læge?"

"Du lyver, din hund," lo Artem. "Og hvorfor lyver du? Du ved jo godt, hvad jeg fejlede."

"Det ved jeg," svarede manden og lo også.

"Hvorfor lyver du så?"

"Det er vist det klogeste."

"Det klogeste, å du – prås!"

"Siger man sandheden – risikerer man, at du bliver vred."

"Jeg vil blæse dig et stykke!"

"Tak for det! Men siden du nu er blevet rask, gi'r du så ikke lidt brændevin?"

"Forlang bare væk ..."

Fyren rekvirerede en halv flaske og blev helt livlig. "Hvor du altid klarer den stolt, Artem, altid ved muffen."

"Nå, hvad så?"

"Ikke noget. Det er de forbandede kvindfolk, som altid hjælper dig."

"Og dig vil de nok ikke se til?"

"Hvorfor skulle de også det? Vi har ikke ben lange nok til at holde skridt med dig," sukkede fyren.

"Kvinderne – de holder af en god krop, men hvad har du? Jeg har en krop – ved du det ..."

I en sådan tone talte Artem altid til bøllerne. Hans ligegyldige, dovne, stærke stemme gav altid ordene en særlig styrke og vægt, og grove og fornærmelige var de altid. Måske følte han, at disse mennesker i mangt og meget stod under ham, men at de i alt og altid var de klogere.

Nu kom Kain med sin kasse på maven og en gul sirtses kjole kastet over den venstre arm. Som sædvanlig så han nedbøjet og ængstelig ud, da han stillede sig i døren, strakte hals og med et uroligt smil kiggede ind i beværtningen, men da han fik øje på Artem, strålede hans ansigt af glæde. Artem så på ham, smilede bredt og bevægede læberne.

"Kom her hen til mig!" råbte han til Kain, og idet han vendte sig til fyren, som sad overfor ham, sagde han spotsk:

"Gå du væk – lad den mand dér få plads."

Den rødhårede blev som forstenet af forbavselse og ærgrelse; han rejste sig langsomt, så på kammeraterne, som syntes ikke mindre forbavsede, stirrede derpå på Kain, som lydløst og forsigtigt nærmede sig bordet – og spyttede så til slut arrigt hen ad gulvet. Derpå gik han langsomt og tavs hen til sit eget bord, hvorfra der straks efter hørtes en livlig hvisken, i hvilken der tydeligt lød spottegloser. Kain smilede stadig forlegen og glad, mens han samtidig uroligt skævede hen til den fornærmede fyr og hans selskab.

Men Artem sagde godmodigt til ham:

"Nå, lad os så drikke te, købmand. Vil du ha' postejer? Hvad kigger du på dem for? Blæs du dem et stykke og vær ikke bange. Nu skal jeg holde en prædiken for dem."

Han rejste sig, kastede med en skulderbevægelse jakken på gulvet og nærmede sig de utilfredses bord. Høj og mægtig, med brystet skudt frem, rettede han sine skuldre for rigtig at præsentere sin styrke; han stod med et smil på læberne foran dem, mens de, stivnede hen i vagtsomme stillinger, tav, parate til at tage flugten for ham.

"Nå ..." Begyndte Artem. "Hvad brummer I for?"

Han ville sige noget rigtig krænkende, men fandt ikke ord og stoppede op.

"Nå – videre!" råbte en. "Du skulle såmænd hellere holde dig borte fra os og rejse pokker i vold."

"Hold mund!" Artem rynkede sine bryn. "Du er nok blevet ondskabsfuld, fordi jeg holder venskab med en jøde og jager dig bort. Jeg siger jer … han er meget bedre end nogen af jer, han, jøden! Han har noget til overs for mennesker, det har I ikke. Og han bliver altid selv pint … men nu tager jeg ham under min beskyttelse, og hvis nogen af jer, spøgelser, vover at fornærme ham … så tag jer i agt! Jeg siger jer det lige rent ud … jeg skal pine jer …"

Hans øjne stirrede vildt, halsmusklerne udvidede sig, og næseborene bevægede sig.

"At jeg, da jeg var fuld, blev pryglet, det har ikke noget at sige! Mine kræfter er ikke blevet ringere af den grund – men mit hjerte er blevet hårdere. Det må I vide! Og Kain vil jeg værge mod hvert fornærmende ord, og den, der vover at krænke ham, slår jeg ihjel … At I ved det …"

Han sukkede dybt, som havde han kastet en byrde fra sig, så vendte han dem ryggen og gik tilbage til sit bord.

"Det var en ordentlig salve!" udbrød fyren, som havde tiltalt Artem, og han stirrede nu bistert frem for sig.

Kain sad og så på Artem med øjne så fulde af taknemmelighed, at det ikke lader sig beskrive med ord.

"Hørte du det?" spurgte Artem ham, "er der for fremtiden nogen, som gør dig fortræd, så kom til mig. Og jeg skal hævne dig."

Jøden mumlede noget; enten bad han til Gud, eller måske var det en tak til Artem. Men selskabet ved det andet bord hviskede til hinanden og forsvandt derefter en efter en ud af beværtningen. Den sidste, som gik forbi Artems bord, nynnede:

Havde man til min forstand
blot føjet en dynge guld,
da skulle jeg gøre så meget godt
og drikke mig dygtigt fuld –

derefter så han Artem lige ind i ansigtet og fortsatte, mens han skar ansigt og trampede i takt til sangen:

Alle narre jeg købte ind
og drukned' derpå de arme skind
i det Sorte Hav …

Så sprang han hurtigt ud ad døren.

Artem skældte ud og så sig omkring. Der var kun tre mennesker tilbage i den halvmørke, tilrøgede og stinkende gravhvælving – og det var ham selv, Kain og buffisten.

Denne sidste mødte med sine ræveøjne Artems hvasse blik, og hans lange ansigt antog i det samme et udtryk af den dybeste gudsfrygt.

"Hvor du har handlet smukt og godt, Artem Michailitch!" sagde han og strøg sig over skægget. "Aldeles som den barmhjertige samaritan i Bibelen. Kain var fuld af edder og sår, men du gik ikke forbi ham."

Artem hørte ikke selve ordene, men deres ekko, som genlød fra beværtningens hvælvede loft og flød ud i dens stinkende luft. Han tav og rystede på hovedet, som ville han jage disse lyde fra sig, men de blev ved med at lyde og banede sig vej ind i

hans øren og irriterede ham. Her var kvælende og kvalmt, og en besynderlig tyngde lagde sig over hans hjerte.

Han så stift på Kain. Jøden havde hældt sin te ud på underkoppen og drak nu begærligt af den, mens han pustede på den og brændte sig på den. En gang imellem opfangede Artem et af Kains listige blikke, men så følte han sig endnu mere beklemt. Utilfredshedens knugende følelse voksede i hans bryst, hans udtryk blev mørkere, og han så vildt omkring sig. Som møllesten tumlede ordløse tanker rundt i hans hoved. Før var disse aldrig kommet over ham, det var siden hans sygdom, og de ville ikke forlade ham.

Vinduerne her er ligesom i et fængsel med jerngitter for, og gennem dem høres en øredøvende larm fra gaden. Fugtige, tunge stenmasser hænger over én, og stengulvet er dækket af støv og klæbrigt snavs. Og så dette lille, pjaltede og forskræmte væsen – som sidder og skælver og tier … på landet skal man snart til at meje. Lige overfor byen på den anden side floden når græsset på engene én op til livet. Og når vinden bærer derovre fra, bringer den lokkende dufte med sig … man kunne tage leen og gå ud i engene.

"Har du tabt mælet, Kain?" spurgte Artem irriteret. "Eller er du stadigvæk bange for mig? Å, du er dog en underlig fyr!"

Kain løftede hovedet i vejret og rystede så besynderligt og ynkeligt på det.

"Hvad skal jeg da snakke om? Og med hvilken tunge skulle jeg kunne tale med Dem? Med denne?" og jøden stak tungespidsen ud, "som jeg taler med til alle folk? Måtte jeg så ikke skamme mig over at tale til Dem? De bilder Dem ind, at jeg ikke ved, at De skammer Dem over at sidde sammen med mig. Hvad er jeg,

og hvad er De? Hvad ville De have gjort, om De havde vidst, hvorfor Gud har skabt Dem? Men der er ingen, som kender, den store Skabers hemmeligheder, og ingen kan gætte, hvorfor livet er givet ham. De ved ikke i hvor mange dage og nætter, jeg har tænkt over, hvad livet er givet mig til? Og hvad jeg har fået sjæl og forstand til? Hvad er jeg for menneskene? En spyttebakke til deres giftige spyt! Og hvad er menneskene for mig? Kryb, som sårer mig på hvert sted af mit legeme og min sjæl. Hvorfor lever jeg i verden? Og hvorfor kender jeg kun til ulykker? Ikke engang solen har en stråle til mig!"

Fuld af lidenskab hviskede han disse ord – og som altid, når hans forpinte sjæl var i oprør, skælvede hans ansigt.

Artem forstod ikke hans ord, men han kunne se og høre, at Kain beklagede sig, og dette gjorde ham endnu mere trist til mode.

"Nu lirer du igen løs på den gamle historie!" sagde han med et ærgerligt kast med hovedet, "jeg har jo sagt dig – jeg skal forsvare dig!"

Kain lo stille og bittert.

"Hvordan vil du kunne forsvare mig for Guds åsyn? Det er ham, der jager mig!"

"Nå, ja – overfor Gud kan jeg det naturligvis ikke," svarede Artem ligefremt og føjede medlidende det råd til: "Ja, så må du jo tåle! Over for Gud er der ikke noget at stille op."

Kain så på sin forsvarer og smilede – også medlidende. Det var altså først den stærke, som fattede medlidenhed med den kloge, så var det forstanden, som ynkedes over styrken, og mellem disse to mennesker gik der en luftning, som nærmede dem hinanden noget.

"Er du gift?" spurgte Artem.

"Å, min familie, den er stor i forhold til mine kræfter," sukkede Kain tungt.

"Nå, se, se!" sagde Artem. Han kunne dårligt forestille sig den kvinde, som kunne holde af denne lille, smudsige og ængstelige jøde.

"Jeg har haft fem børn, nu har jeg fire. Min lille pige, Chaja, hostede og hostede – så døde hun. Å, min Gud, min Gud. Min kone er også syg, hun hoster også altid."

"Så har du det drøjt," sagde Artem og faldt i tanker.

Også Kain blev tankefuld og sænkede hovedet.

Der kom nogle kludesamlere ind i beværtningen; de gik hen til buffeten og talte sagte med buffisten. Denne fortalte dem hviskende noget, mens han blinkede hen mod Artem og Kain. Kludesamlerne så forbavsede og spotske hen i samme retning. Kain havde allerede opfanget deres blik og fo'r sammen. Artem tænkte sig igen ude på engene med leen i hånden. Leen hviner, og græsset lægger sig med en blød lyd for fødderne af ham.

"Gå De, Artem! Hvis De ikke vil, så skal jeg. Der er kommet nogen," hviskede Kain, "og de ler ad Dem for min skyld."

"Hvem ler?" brølede Artem, som var vågnet op af sine drømmerier og nu så sig vildt omkring.

Men alle i beværtningen var alvorlige og optaget af deres eget. Ikke et smil opdagede Artem. Han rynkede sine bryn vredt og sagde til jøden:

"Du lyver jo … og gør vrøvl uden grund. Pas bare på, det er ingen spøg. Du kan beklage dig, når du har grund til det … Eller du vil måske prøve mig?"

Kain smilede sygeligt. Så sad de begge tavse nogle minutter. Omsider rejste Kain sig, tog sin kasse om halsen og gjorde sig rede til at gå. Artem rakte ham hånden.

"Går du? Nå, ja, så gå og sælg dygtigt. Jeg bliver her lidt endnu."

Kain rystede med begge sine hænder sin forsvarers store hånd og gik hurtigt bort.

Da han var kommet ud på gaden, drejede han omkring hjørnet, hvor han blev stående og holdt udkig. Herfra kunne han se døren ind til beværtningen, og han kom ikke til at vente længe. Snart viste Artem sig i døren ligesom i en ramme. Hans bryn var sammentrukne, og hans ansigtsudtryk som var han bange for at komme til at se noget ubehageligt. Længe og opmærksomt iagttog han folk; så antog hans ansigt atter det sædvanlige dovne og ligegyldige udtryk; han gik ind i menneskemængden og ned ad gaden, som førte til bakken – rimeligvis for at søge sin yndlingsplads.

Kain fulgte ham med et sørgmodigt blik, så skjulte han sit ansigt i sine hænder og støttede hovedet mod den kælderdør, han stod ved.

Artems frygtelige trussel havde gjort sin virkning – man var bange for den og holdt op med at plage jøden.

Kain mærkede tydeligt, at der på de tjørne, gennem hvilke han skulle nå til sin grav, var blevet færre torne. Folk var ligesom hørt op med at bemærke hans eksistens. Som før smuttede han om mellem dem og falbød sine varer, man trådte ham ikke mere med vilje over fødderne, man puffede ham ikke i

hans ømme sider, og man spyttede ikke i hans kasse. Men man så mere koldt og fjendtligt til ham, end man før havde gjort.

Følsom over for alt, hvad der angik ham, havde han hurtigt bemærket denne forandring, og nu spurgte han sig selv, hvad skulle disse uvenlige blikke betyde, og hvilken trussel lå der i dem? Han spekulerede meget på det, men kunne ikke forstå det, og han mindedes, at man dog før, om end sjældent, havde talt venligt til ham, spurgt ham hvorledes det gik, ja endog spøgt godmodigt med ham.

Kain faldt i tanker. Det går tit sådan, at man i det svundne opdager noget godt, som man tidligere ikke har ænset.

Han faldt i tanker, men hans øren lyttede vagtsomt, og hans øjne så skarpt. Han hørte én synge; det var gadens troubadur. Denne mand tjente sit brød ved musik og sang; hans instrument bestod af otte træskeer, som han stak ind mellem sine fingre, hvorefter han frembragte musikken ved at slå dem mod hinanden og ved at klaske sig med dem på sine opspilede kinder og på maven. Udførelsen krævede en tryllekunstners behændighed – og al slags behændighed vurderedes højt af gadens publikum.

"Hej, ærede herrer! Nu skal De få en sang – den er aldeles friskbagt – storartet! Det koster en kopek pro persona at høre den. Nu begynder jeg:

Kryber solen ind ad vindvet
bliver folk så glade;
men er det mig, som kryber ind …

"Den har vi hørt!" råbte én af tilhørerne.

"Det ved jeg nok! Pas kun på – rosinen kommer i pølseenden." Så slog han med skeerne og sang:

Å, hvor det er surt at leve,
dårligt ser det ud for mig.
Far og bror de hængte bleve
– ganske nær derved var jeg!

"Ja, det var skade, det kun var nær ved!" blev der råbt. Men kopekerne fik spillemanden, for man vidste, at han var en ærlig fyr, som ikke ville snyde dem for den lovede ny sang.

Og skeerne kom også hurtigt i gang igen.

En okse og en edderkop
så gode venner var,
det samme var – ohøj – ohop –
en jøde og en nar.
Og jøden lejer narren ud
til pigebørn, ja, det ved gud …
Hej …

"Stop, der har vi Kain! Det behagede Dem nok at høre på sangen, hr. købmand? Den var forresten ikke for Dem … Gå De bare Deres vej!"

Kain flød ud i lutter smil ved artistens ord og gik så sukkende bort med en forudfølelse af noget.

Han nød disse dage – men frygtede dem alligevel. Når han om morgenen gik ud på gaden, var det med en sikker overbevisning om, at der i dag ikke var nogen, som ville driste sig til at røve hans kopeker, og hans øjne blev lysere og roligere. Han så hver dag Artem, men når kæmpen ikke kaldte på ham, nærmede han sig ham ikke.

Artem kaldte kun sjældent på ham, men når det skete, spurgte han:

"Nå, hvordan går det?"

"Å, jo! Jeg lever – og er Dem så uendelig taknemmelig," svarede Kain med glædestrålende øjne.

"Og de rører dig ikke?"

"Nej, det tør de ikke – for Dem!"

"Nå – men skulle der ske noget, så sig til."

"Det skal jeg."

"Her har du ..."

Med bedrøvede øjne målte han jødens elendige skikkelse og lod ham gå.

"Gå nu ud og sælg noget!"

Og Kain gik hurtigt bort fulgt af folks onde og spotske blikke – blikke, som forfærdede ham.

Således gik der tre måneder.

Og så engang hen mod aften, da Kain var på vejen hjem, mødte han Artem. Denne nikkede til ham og kaldte ham hen til sig. Kain så straks, at Artem var mørk og dyster som en efterårssky.

"Er du færdig for i dag med forretningen?" spurgte Artem.

"Ja, jeg skulle hjem nu."

"Vent lidt, kom med, jeg har noget at tale med dig om," sagde Artem hult. Så gik han stor og tung forrest, mens Kain fulgte efter.

De kom ud fra gaden og drejede ned mod floden, hvor Artem valgte en ensom plads under en skrænt nede ved vandet.

"Sæt dig," sagde han til Kain.

Kain satte sig, mens han bange skottede til sin velgører.

Artem gav sig langsomt til at rulle en cigaret. Kain så på himlen og på skibenes master; derfra gled hans blik ud over

vandet, som var blevet roligt i aftenens stilhed, og han spekulerede over, hvad Artem vel kunne have at sige ham.

"Nå," spurgte Artem, "hvordan går det så?"

"Hvordan det går! Å – nu er jeg ikke bange."

"Nå, det er da godt."

"Ja, jeg takker Dem så ..."

"Vent!" sagde Artem.

Og han tav længe, mens jøden opfyldt af bange anelser ventede på, hvad der ville komme.

"Nå ... De gør dig altså ikke fortræd mere?"

"Nej ... de er bange for Dem! De er alle som hunde ... og De som en løve! og jeg er nu ..."

"Vent lidt ..."

"Nå? men hvad har De så at sige mig?" spurgte Kain skælvende.

"Hvad jeg har at sige? Det er ikke så ligefremt."

"Men, hvad er det da?"

"Å, ser du ... Lad os tale lige rent ud af posen ... med det samme ... så er det gjort."

"Nå ...?"

"Ja, jeg må sige dig, at – jeg kan ikke mere!"

"Hvad? Hvad kan De ikke?"

"Jeg kan ikke holde dette ud. Dette passer mig ikke. Det ligger slet ikke for mig ..." sagde Artem med et suk.

"Hvilket? Hvad er det, som ikke ligger for Dem?"

"Alt dette ... du og det alt sammen. Jeg vil ikke vide af dig mere, fordi dette her er ikke noget for mig."

Kain faldt sammen, som havde han fået et slag, og tav.

"Hvis man nu igen er ond ved dig, så kom ikke til mig med disse beklagelser … jeg kan ikke hjælpe dig … jeg kan ikke tage dig i forsvar. Forstår du? Jeg kan ikke tage dig i forsvar. Forstår du? Jeg kan det ikke."

Kain så ud, som var han død.

Da Artem havde fået det sagt, trak han vejret lettere og fortsatte mere tydeligt og sammenhængende:

"Jeg kan betale dig, fordi du den gang havde medlidenhed med mig. Hvor meget forlanger du? Sig det kun, og du skal få det. Men have medlidenhed med dig, det kan jeg ikke. Det ligger ikke for mig … det var en indbildning det hele. Jeg troede, det var medlidenhed, det jeg følte; men det var – kun bedrag."

"Er det fordi, jeg er – jøde?" spurgte Kain sagte.

Artem så på Kain.

"Fordi du er jøde? Vi er alle jøder for Vorherre."

"Hvorfor da?" spurgte Kain igen spagfærdigt.

"Nu kan jeg det engang ikke. Forstår du, jeg føler ikke den ringeste medlidenhed med dig, så lidt som med nogen anden. Kan du da ikke også begribe, at jeg ikke havde gjort en sådan bekendelse til en anden, men bare givet ham en i skallen! Men til dig har jeg gjort det …"

"Hvem rejser sig for mig mod dem, der har ondt i sinde? Hvem forsvarer mig mod fjenden?" spurgte Kain sagte og bedrøvet med salmens ord.

"Ja, jeg kan det som sagt ikke …" svarede Artem. "Ikke fordi man gør nar ad mig, jeg blæser dem et stykke, lad dem bare le … jeg kan ikke nære medlidenhed … jeg vil hellere betale dig med penge …"

"Å, hævngerrige Gud! Du evige gengældelsens gud, opløft dit åsyn, du Jordens dommer …" bad Kain helt sammenkrøben.

Det var en varm og stille sommeraften. Vemodigt og kærligt genspejlede flodens vand den nedgående sols stråler. Skrænten kastede sin skygge hen over Kain og Artem.

"Tænk over," sagde Artem indtrængende, "hvilken opgave der venter mig. Se, det forstår du ikke … jeg … jeg må nu hævne mig … man har gennempryglet mig. Forstår du?"

Han skar tænder og bevægede sig nervøst, så lagde han sig på ryggen, strakte benene ud og lagde armene under hovedet.

"Nu kender jeg dem alle."

"Alle?" spurgte Kain.

"Ja, alle! Nu skal jeg til at gøre regnskabet op med dem, men du står mig i vejen."

"Jeg, hvor kan jeg være i vejen?" udbrød Kain forbavset.

"Ikke just i vejen, men sagen er – at jeg er blevet bitter på alle mennesker. Ser du – sådan er det – og derfor er du nu overflødig for mig. Forstår du?"

"Nej!" svarede Kain blidt og rystede på hovedet.

"Du er en løjerlig en! Du forlanger medlidenhed af mig – men der *er* ikke medlidenhed skabt i mig."

Der indtrådte en lang pause. I den varme og duftende luft omkring dem hørtes kun bølgernes sagte skvulpen og nogle dumpe, sukkende lyde, som kom langt borte fra, fra den mørke, slumrende flod.

"Hvad skal jeg dog nu gøre?" spurgte Kain uden at få svar, da Artem nu enten sov eller var faldet i tanker. "Hvordan skal jeg dog kunne leve uden Dem?" spurgte han højere.

Artem betragtede himlen og svarede:

"Det må du selv spekulere over."

"Å min Gud – min Gud!"

"Man kan da ikke lige på en studs sige, hvordan en skal bære sig ad," sagde Artem dovent. Da han først havde fået sagt, hvad han havde på hjertet, blev han klar og rolig.

"Jeg vidste det jo nok; jeg vidste det allerede den gang, da De var blevet lemlæstet, og jeg gik til Dem, at længe ville Deres godhed mod mig ikke vare," og med bønfaldende øjne så Kain på Artem, men han mødte ikke hans blik.

"Det er måske, fordi de ler ad Dem for min skyld?" spurgte han næsten hviskende.

"De? Hvad har jeg med dem at gøre?" Artem havde åbnet øjnene og lo. "Hvis jeg havde lyst, så satte jeg dig op på min skulder og gik rundt med dig i gaderne. Så kunne de le, om de ville … Nej, jeg vil sige dig rent ud – du er mig imod … ja! Det er det!"

"Å – Gud – er det sandt? Hvad vil De så … skal jeg gå?"

"Ja! Og gå nu, mens det er lyst endnu, så rører man dig ikke. Og der er jo heller ingen, som har hørt, hvad vi har talt om."

"Og De siger det heller ikke til nogen?" bad Kain.

"Nej, naturligvis. Men du skal dog alligevel ikke alt for ofte komme mig for øje."

"Det er godt." Stille og bedrøvet rejste Kain sig.

"Du skulle hellere se at gøre forretninger et andet sted," sagde Artem ligegyldigt.

"Hvor skal jeg da gå hen?"

"Det må du virkelig selv om."

"Farvel da, Artem."

"Farvel, min ven."

Og liggende rakte han jøden hånden.

"Farvel. Og vær ikke vred."

"Det er jeg ikke," sukkede Kain med gråden i halsen.

"Ser du, det er også det bedste for dig. Tænk selv engang! Er du en kammerat for mig? Skulle jeg opofre mig for dig? Nej, det går ikke ..."

"Farvel."

"Gå så ..."

Kain gik langs med flodbredden. Hovedet havde han bøjet, og han selv var helt sammensunken.

Den smukke Artem så efter ham, men nogle sekunder efter lå han atter i sin forrige stilling med ansigtet mod himlen, som allerede var mørk af den nære nat.

I luften fødtes og svandt besynderlige lyde. Floden plaskede ensformigt og bedrøveligt mod bredden.

Da Kain var nået et halvt hundrede skridt bort, vendte han om og gik tilbage og standsede ved Artems mægtige skikkelse, som lå udstrakt på jorden, og spurgte sagte og ærbødigt:

"Måske betænker De Dem?"

Artem svarede ikke.

"Artem!" råbte Kain og ventede længe på svar. "Artem! Måske mente De det ikke?" jamrede Kain. "Husk dog den gang ... Artem! Jeg var den eneste, som kom ..."

Som svar lød kun en svag snorken.

Kain stod endnu længe bøjet over kæmpen og stirrede på hans smukke ansigt, som var blevet ligesom blødere under søvnen. Det kæmpemæssige bryst hævede sig jævnt og højt, og det sorte overskæg, som bevægede sig ved åndedrættet, åbnede

for de skinnende, stærke tænder. Det så ud, som om han smilede.

Jøden sukkede tungt og bøjede hovedet endnu dybere, idet han atter begav sig på vej langs med bredden. – Dér hvor månen skinnede gik han raskere, men kom han ind i skyggen – sneg han sig langsomt af sted.

Han lignede en mus, et lille, bange rovdyr, som søger at nå sin hule gennem alle de farer, som over alt truer det.

Natten faldt på, og flodbredden var ganske øde.

Promtov

I

Jeg gik ufortrødent fra vindue til vindue, mens jeg i mørket var lige ved at snuble over hække eller trådte i vandpytter, og bankede sagte på ruderne og bad:

"Kunne en vandringsmand ikke få lov til at overnatte her?"

Som svar blev jeg henvist til naboer, til forsamlingshuset og pokker i vold; et sted lovede man mig at slippe hundene løs på mig, et andet sted viste en stor knyttet hånd sig truende for mig. Og ud af et vindue råbte et kvindemenneske til mig:

"Se at komme afsted, mens du er hel endnu! Min mand er hjemme ..."

Jeg forstod hende sådan: at hun øjensynlig kun modtog nattegæster i mandens fraværelse ... Jeg beklagede højligt, at han var hjemme, og gik så til det næste vindue.

"Gode mennesker! Giv en vandringsmand husly for natten!"

Jeg fik et venligt svar:

"Gå i Guds navn ... videre!"

Vejret var frygteligt – der faldt en fin, kold regn, og sølet og bælgmørkt var det. Af og til kom der et vindkast, som hylende fo'r gennem træernes grene, raslede i tagenes våde halm og frembragte mange besynderlige lyde, som afbrød den mørke nats stilhed med stønnen og suk. Menneskene under tagene var vist kommet i en bitter stemning ved at lytte til dette triste præludium i det så hårde poem, som kaldes efterår, og derfor ville de ikke skænke mig husly for natten. Længe kæmpede jeg med deres ugæstfrihed, men de stred standhaftigt imod og

tilintetgjorde omsider mit håb om at få tag over hovedet. Så kom jeg da ud af landsbyen og gik ud på en mark for om muligt at finde en hø- eller halmstak – skønt det skulle da være ved et rent tilfælde, om jeg stødte på en i dette tætte og tunge mørke.

Nu ser jeg noget stort hæve sig i tre fire skridts afstand foran mig, noget som er endnu mørkere end selve mørket. Jeg nærmer mig, og har gættet, hvad det er – det er et kornmagasin. Disse magasiner bygges ikke på selve jorden, men på pæle eller sten; imellem gulvet og jorden er der et rum, hvor et menneske frit kan placere sig – man behøver blot at krybe derind på alle fire.

Det var åbenbart skæbnens bestemmelse, at jeg denne nat ikke alene skulle have tag, men også gulv over hovedet. Nå, jeg var glad over det og krøb ind på den tørre jord, idet jeg følte mig for for at finde den jævneste plads til mit leje. Pludselig hører jeg i mørket en rolig, advarende stemme:

"Hold til venstre, højstærede ..."

Så slemt var det nu ikke, men det var i sandhed uventet.

"Hvem dér?" spurgte jeg.

"Et menneske ... med en stok."

"En stok, det har jeg også."

"Har De tændstikker?"

"Det har jeg også."

"Det var da godt!"

Jeg kunne ikke indse det gode ved dét, når jeg ikke tillige havde brød og tobak.

"Ville de ikke give dig nattely inde i byen?" spurgte stemmen.

"Nej, de ville ikke," svarede jeg.

"Mig lod de heller ikke slippe ind."

Det var klart, – hvis han da forresten havde prøvet på det. Han kunne jo være krøbet herned kun for at afvente et belejligt øjeblik til at udføre en eller anden risikabel operation, som absolut krævede nattens dække. Naturligvis er ethvert arbejde Gud velbehageligt, men jeg besluttede alligevel at holde godt fast på min stok.

"Nej, de lod ikke én slippe ind!" gentog stemmen.

"I godt vejr kan man få lov, men ikke i sådant et hundevejr, hvor højt man så end hyler."

"Hvor skal De hen?" spurgte jeg.

"Til Nikolajev. Og De?"

Jeg sagde ham hvorhen.

"Så skal vi altså samme vej. Vil De ikke stryge en tændstik, for så vil jeg ryge."

Tændstikkerne var blevet fugtige – længe og forgæves strøg jeg dem på brædderne over hovedet på mig. Endelig blussede en op, og ud af mørket kiggede et blegt ansigt med et tykt sort skæg.

To store, kloge øjne så med et smil på mig, derefter kom en række hvide tænder til syne, og så spurgte deres ejermand mig:

"Vil De ikke ryge?"

Tændstikken gik ud. Vi fik tændt en anden, og ved dens skær betragtede vi endnu en gang hinanden, hvorefter min sovekammerat med overbevisning sagde:

"Nå, vi behøver vist ikke at genere os … tag den cigaret."

Mellem tænderne havde han selv en, hvis matte, rødlige glød oplyste hans ansigt. Omkring øjnene og hen over panden havde han mange, men fint tegnede rynker. Før ved lyset fra tændstikken havde jeg lagt mærke til, at han var klædt i nogle

rester af en gammel vatteret frakke; om livet havde han et reb og på fødderne sko af hele stykker læder, "porschni", som de kaldes ved Don.

"Pilgrim?" spurgte jeg.

"Ja, jeg vandrer omkring. Og De?"

"Gør det samme."

Han rørte sig og fik derved noget af metal til at klirre, måske en tepotte eller en kedel, som er et nødvendigt tilbehør for en pilgrim, der valfarter til de hellige steder; men der var i tonen af hans stemme ikke skygge af den ræveagtige ærefrygt, som ellers altid forråder pilgrimmen, og jeg hørte ingen gudfrygtige suk eller ord fra "Skriften". Han lignede i det hele taget ikke en professionel lediggænger fra de hellige steder, disse mennesker bestående af de sletteste eksemplarer af det "landstrygende Rusland" – de sletteste med hensyn til moralen, fordi de fylder den præstehungrige, altid begærlige landsby med en masse usandhed og overtro. Hvem mon han dog skulle til i Nikolajev? Dér var der hverken hellige steder eller relikvier.

"Hvor kommer De fra?" spurgte jeg.

"Fra Astrakan."

Der findes der heller ingen relikvier. Jeg spurgte ham så:

"Så vandrer De altså "fra hav til hav" og ikke til hellige steder?"

"Jeg tager også de hellige steder med. Hvorfor skulle jeg ikke det? Og jeg gør det med glæde … for dér får man altid godt at spise. – Men hvor kommer De fra? Stryg en tændstik, så kan vi ryge lidt endnu. Det ligesom varmer."

Det var virkeligt koldt; både fordi blæsten jog ind til os, og fordi vore klæder var våde.

"De er måske sulten? Jeg har brød, kartofler og to stegte krager … vil De ha'?"

"Krager?" spurgte jeg nysgerrigt.

"Ja, spiser De ikke dem? Det var skade …"

Han rakte mig et stort stykke brød.

"Jeg har aldrig smagt krager."

"Så smag. Om efteråret er de udmærkede. Og dernæst – er det langt bedre at spise en krage, som man har fanget med sine egne hænder, end det brød eller fedt, som din næste rækker dig ud af vinduet fra sit hus … som man har lyst til at stikke ild på, når man har modtaget almissen."

Det var fornuftigt talt. At spise krager var nok noget nyt for mig, men forbavset over det blev jeg ikke, for jeg vidste, at der var folk i Odessa, som om vinteren spiste rotter og i Rostov – snegle. Hvad mærkeligt kunne der så være i at anvende krager som føde? Selv pariserne spiste jo under belejringen med fornøjelse alle mulige slags dyr, og der er mennesker, som hele deres liv igennem befinder sig i belejringstilstand.

"Hvorledes fanger De så krager?" spurgte jeg.

"Naturligvis gør jeg det ikke med munden. Man kan slå dem ihjel med en stok eller sten, men det sikreste er at fiske dem! Man binder et stykke fedt, kød eller en brødskorpe i en lang snor. Kragen griber det, sluger det, og man kan så hale den til sig! Derpå drejer man halsen om på den, plukker den, tager indmaden ud, stikker den på en stok og steger den over et bål."

"Det kunne være dejligt nu at sidde ved et bål!" sukkede jeg.

Kulden føltes stadig mere. Det var som også vinden selv led af kulden, for det var med en så sygelig, klagende hvinen, at den slog imod magasinets mure. Af og til lød en hunds gøen, et

hanegal eller bedrøvelige toner fra nattevagtens klokke i landsbykirken, som lå skjult i mørket. Regndråberne faldt tunge ned på den våde jord fra magasinets tag.

"Det er kedeligt at ligge og tie," sagde min sovekammerat.

"Og det er koldt at tale," bemærkede jeg.

"Put Deres tunge ind på brystet, så bliver den nok varm."

"Tak for det gode råd."

"Skal vi så følges ad? Vi skal jo samme vej …"

"Ja, lad os det."

"Lad os så præsentere os for hinanden. Jeg er adelsmand Paul Ignatjev Promtov.

Jeg forestillede mig også.

"Nå, må jeg så tillade mig at spørge Dem, hvordan De er kommet til at slå ind på denne vej? Var det brændevinen?"

"Det var af livslede."

"Ja – det er jo også en grund."

"De forekommer mig at være et fornøjeligt menneske," sagde jeg.

"Hvad skulle jeg sørge over?"

"Det var ikke enhver, der ville sige det i Deres nuværende situation." Jeg tvivlede på oprigtigheden af hans ord.

"Situationen – ja den er for øjeblikket noget fugtig og kold, men med daggry vil den forandre sig. Når nu solen står op, kryber vi ud herfra, drikker te, spiser og varmer os … Er det dårligt?"

"Det er godt!" mente jeg.

"Nå, der kan De se. Der er intet ondt, uden det er godt for noget."

"Alt er godt – kun er der mennesker, som ikke er gode."

"Amen!" sagde Promtov med en stemme som en diakons.

Jeg blev virkelig helt oplivet ved at høre på ham, i men jeg var ked af, at jeg ikke kunne se hans ansigt, som efter hans stemmes rige intonation at dømme, måtte være meget udtryksfuldt. Vi talte længe sammen om forskellige bagateller, mens vi søgte at skjule det gensides ønske om at lære hinanden nærmere at kende, og jeg beundrede i mit stille sind den behændighed, hvormed han, mens han tav om sig selv, nødte mig til at udtale mig for ham.

Mens vi havde talt med hinanden var regnen hørt op, og mørket var umærkeligt begyndt at svinde; i østen tændtes allerede en lysstribe med et fint, rosenrødt skær.

"Kunne vi nu blot finde noget tørt pindebrænde til et bål," sagde Promtov.

Vi søgte rundt omkring, men fandt intet. Så bestemte vi os til at brække et bræt af, som ikke sad særlig fast. Da vi havde fået det løsnet, fik vi det hurtigt forvandlet til pindebrænde. Så tilbød Promtov at prøve på at bore et hul i magasinets gulv, for at vi kunne få noget rug, som kogt i vand ville skaffe os et udmærket måltid. Jeg protesterede, for jeg fandt det ødselt at lade flere lispund rug løbe ud af magasinet, når vi kun havde brug for et par pund.

"Hvad angår det egentlig Dem?" spurgte Promtov.

"Jeg har lært, at man skal respektere fremmed ejendom."

"Det skal man kun, kære ven, når man selv ejer noget, og så skal man kun gøre det, fordi dette er fremmed for enhver anden."

Jeg tav og tænkte på, at dette menneske måtte have yderst radikale anskuelser med hensyn til ejendomsspørgsmålet, og at

et nærmere bekendtskab med ham kunne have sine uheldige sider.

Snart efter viste solen sig stor og strålende. Blå stykker himmel kiggede ud mellem de sønderflængede skyer, som langsomt drev mod nord. Over alt glimtede regndråber. Promtov og jeg krøb ud fra magasinet og begav os på vej over stubmarken hen imod et grønt, snoet bånd af træer, som sås i det fjerne.

"Der er en flod," sagde Promtov.

Jeg betragtede ham nu nøje og anslog ham til at være henved en fyrre år og syntes samtidig at kunne se, at livet just næppe havde været en leg for ham. Hans øjne, som var mørke og dybt indfaldne, skinnede roligt og selvbevidst, men når han af og til kneb dem sammen, antog hans ansigt et listigt udtryk. På hans faste og hurtige gang, på hans lædertornyster, som behændigt var fastgjort på ryggen og på hele hans skikkelse kunne man se hans fortrolighed med landstrygerlivet, ulvens erfaring og rævens behændighed.

"Nu lægger vi vejen således," sagde han; "henved seks verst på den anden side floden ligger landsbyen Manscheleja, og derfra fører vejen lige til Ny-Praga. Dér bor der fuldt op af stundister, baptister og andre grubliserende bønder, og hos dem får man god mad, når man blot taler fornuftigt til dem. Men man skal ikke nævne et ord om Skriften, for den er de selv hjemme i."

Vi udsøgte os en lille plet ved floden i nærheden af nogle popler, samlede nogle sten, som der var nok af ved bredden, og tændte et bål op på dem. Nogle verst fra os lå landsbyen på et højdedrag, og på dens stråtage strålede morgengryets røde guld. Mellem de hvide hytter stod poppeltræerne som spidse

pyramider farvede af efterårets og morgensolens farver – orange og purpur.

"Jeg vil tage mig et bad," sagde Promtov. "Det er absolut nødvendigt oven på en så dårlig nat. Det skulle De også. Man må altid sørge for at holde sig ren og frisk. Mens vi bader koger vandet til teen."

Han gav sig til at klæde sig af. Hans legeme var elegant og harmonisk bygget, med kraftige, stærkt udviklede muskler, og da jeg så ham nøgen, forekom de smudsige pjalter, som han havde kastet af sig, mig dobbelt så afskyelige som før. Da vi havde dykket os i flodens isnende vand, sprang vi rystende og blå af kulde op på bredden og iførte os hurtigt vore klæder, som var blevet tørret og varmet ved bålet. Så satte vi os ved ilden og drak te.

Promtov havde et blikkrus; han hældte den varme te i det og bød mig. Men Djævlen, som altid er rede til at have folk til bedste, trak i en af mit hjertes løgnagtige strenge, og jeg sagde højmodigt:

"Tak, drik De selv først, jeg venter."

Jeg sagde det overbevist om, at Promtov sikkert ville kappes med mig i højmodighed, og jeg skulle så nok lade mig overtale til at drikke først. Men han sagde ligefremt:

"Ja, ja – da ..." og satte kruset for munden.

Jeg drejede hovedet til siden og gav mig opmærksomt til at betragte den øde steppe for at overbevise Promtov om, at jeg ikke så, hvor spotsk hans mørke øjne lo ad mig. Men han drak sin te, tyggede brødet og smaskede velbehageligt – alt sammen så pinefuldt langsomt, mens jeg, som endog indvendig rystede

af kulde, godt kunne have hældt det kogende vand fra kedlen ud i min hule hånd.

"Nå," lo Promtov, "det betaler sig nok ikke at være galant?"

"Å, nej," svarede jeg.

"Ser De, det er en lære … Man skal ikke give afkald på noget godt eller behageligt til fordel for en anden. Man siger nok, at alle mennesker er brødre, men der er dog ingen, som har prøvet på at bevise det gennem kirkebøgerne."

"Nå, De mener det dog vist alligevel ikke så slemt?"

"Hvorfor tror De ikke det?"

"Fordi –"

"Jeg fatter ikke, hvad der har givet Dem anledning til at nære en sådan mistro til mig," og Promtov trak på skuldrene. "Det skulle vel ikke være, fordi jeg har givet Dem te og brød? Det har jeg ikke gjort af broderlige følelser, men af nysgerrighed. Jeg ser, at De ikke er på på Deres rette hylde, og så får jeg lyst til at vide, hvad det er, som har bragt Dem ud af Deres bane."

"Det samme ville jeg også gerne vide om Dem … Fortæl mig, hvem og hvad De er!" bad jeg ham.

Han så forskende på mig, tav noget og sagde så:

"Et menneske ved aldrig nøjagtigt, hvem han er. Man må spørge ham om, hvad han antager sig for at være."

"Nå, selv om det nu var så …"

"Ja, så mener jeg, at jeg er et menneske, for hvem livet er for trangt. Livet er snævert, og jeg er – bred. Måske er dette ikke rigtigt. Der gives i verden en egen slags mennesker, som vistnok nedstammer fra den evige jøde. Der er det ved dem, at de ikke kan finde sig en plads på jorden, hvor de kan slå sig til ro. De lever i en urolig higen efter noget nyt … de små af dem

kan aldrig finde et par benklæder efter deres smag og er derfor altid utilfredse og ulykkelige, de større – dem kan intet tilfredsstille – hverken penge, kvinder eller æresbevisninger. Den slags folk holder man sædvanligvis ikke af at træffe på – de er for forvovne 6g for urolige. Størstedelen af menneskene kan man sammenligne med femkopek-stykker, og hele forskellen mellem disse består i årstallet, som står på dem. En er noget slidt, en anden noget nyere, men deres værdi er den samme, materialet er det samme, og i alt ligner de hinanden, så det er modbydeligt. Jeg er nu ingen femkopek – men måske dog en syver. Det er det hele."

Han sagde dette med et skeptisk smil, og det forekom mig, at han ikke selv troede på, hvad han sagde. Men han vakte en levende nysgerrighed i mig, og jeg bestemte mig til at følge ham, indtil jeg fik at vide, hvem han var. Det var tydeligt, at han hørte til de såkaldte "intelligente". Dem er der mange af blandt landstrygerne, men alle er de mennesker, som har tabt al agtelse for sig selv og blottet for den egenskab at kunne vurdere deres eget Jeg, og de lever deres liv, idet de for hver dag synker dybere i smuds og modbydelighed; så går de til grunde i det og forsvinder.

Men ved Promtov var der noget fast og standhaftigt, og han beklagede sig ikke over livet, som de andre.

"Nå, skal vi så gå?" spurgte han.

"Ja, lad os det."

Vi rejste os, oplivede af teen og solen og gik langs med flodbredden, idet vi fulgte flodens løb.

"Hvad ernærer De Dem ved?" spurgte jeg Promtov. "Arbejder De?"

"Arbejder? Nej, det sværmer jeg ikke for."

"Ved hvad da?"

"Det skal De nok få at se!"

Så tav han. Da han havde gået nogle skridt, gav han sig til at fløjte en fornøjelig melodi. Hans øjne så sikkert og skarpt ud over steppen, og han gik med faste skridt som et menneske, der kender sit mål.

Jeg så på ham, og ønsket om at lære at kende, hvem jeg havde med at gøre, brændte endnu stærkere i mig.

Rundt om os bredte steppen sig øde og stille, og over os strålede solen i al sin glans. I fulde drag indåndede vi den rene, vederkvægende luft, mens vi gik videre ud mod horisonten, hvor skyer havde bunket sig sammen i et pragtfuldt kaos af farver og former.

Da vi omsider nåede landsbyen, styrtede en lille, rød hund sig mod os og kredsede med en rasende gøen omkring os. Hver gang, vi så på den, sprang den forfærdet til side som en bold for straks efter atter at fare løs på os. Dens veninder kom til, men kunne ikke hamle op med den i arrigskab – de indskrænkede sig til et par korte bjæf, hvorpå de forsvandt. Deres ligegyldighed ophidsede vist den røde hund endnu mere.

"Der kan De se, hvilken nederdrægtig karakter," sagde Promtov med et hovedkast mod hunden. "Og så lyver den jo bare, den ved meget godt, at det er aldeles unødvendigt at gø, og ond er den ikke, men den er fej og vil nu vise sig over for sin herre. Det er et rent menneskeligt træk, og det er uden tvivl mennesket, som har opdraget det i den. Folk ødelægger dyr. Den tid vil sikkert snart komme, hvor dyrene er lige så nederdrægtige og lidet oprigtige, som nu vi to …"

"Tak!" sagde jeg.

"Å, jeg be'r. Nå, jeg skal jo til at skyde."

Han satte det mest bedrøvelige ansigt op, stirrede dumt frem for sig og krøb sammen, mens pjalterne rejste sig på ham som finnerne på en aborre.

"Nu skal jeg nemlig til at skaffe brød," forklarede han, idet han samtidig gav sig til at stirre på hytternes vinduer. Ved et vindue stod en kvinde og ammede sit barn. Promtov bøjede sig for hende og sagde bønfaldende:

"Gode kone! Skulle der ikke være en bid brød til et par vandringsmænd?"

"Det gør mig ondt ..." Kvinden kastede et mistænksomt blik på os.

"Gid det må gå dig ilde," afbrød min kammerat hende barskt.

Hun gav et hvin fra sig, som var hun stukket af en bremse, og fo'r løs på os.

"Å, I ..."

Promtov rørte sig ikke af pletten; han stirrede hende lige ind i ansigtet med sine sorte øjne, hvis udtryk var vildt og ulykkespående. Konen blegnede, rystede, mumlede noget og forsvandt hurtigt ind i hytten.

"Kom, lad os gå!" sagde jeg til Promtov.

"Nej, lad os vente, til hun kommer med brødet."

"Hun sender sin mand på os med høtyven."

"De er meget klog," lo Promtov spotsk.

Han fik ret – konen kom tilbage med et halvt brød og et solidt stykke fedt. Tavs bøjede hun sig for Promtov og sagde bedende:

"Værs'god, tag dette og vær ikke vred."

"Gud bevare dig for onde blik, tyveri og sygdom," sagde Promtov indprentende. Og vi gik videre.

"Hør, sig mig engang," sagde jeg, da vi var kommet et godt stykke bort fra bondehuset, "hvad er det for en besynderlig – for ikke at sige noget andet – måde, De har at tigge på?"

"Det er den sikreste. Når man rigtig skyder med øjnene, idet man ser på en kvinde, så antager hun en for en troldmand, bliver angst og giver ikke alene sit eget brød men al mandens mad lige med det samme. Hvorfor skulle jeg tigge og nedværdige mig for hende, når jeg kan befale over hende? Jeg har altid fundet, at det var bedre at tiltvinge sig noget end tiltigge sig noget; lykkes det første ikke, kan man jo prøve det sidste."

"Er det aldrig hændt Dem, at De i stedet for brød har …"

"Fået prygl? Nej. Det skulle man blot prøve på. Jeg, min ven, er i besiddelse af et magisk dokument, som jeg kun behøver at vise for at gøre hvilken bonde jeg vil til min slave. Har De lyst til at se det?"

Han rakte mig et temmelig smudsigt papir, som viste sig at være et pas udstedt til Paul Ignatjev Promtov, der ad administrativ vej var forvist fra St. Petersborg og skulle fra Astrakan til Nikolajev. På papiret fandtes det astrakanske politisegl med tilhørende underskrifter – det hele var i orden.

"Det forstår jeg ikke!" sagde jeg, idet jeg gav ham dokumentet tilbage. "Hvorledes kan De, der er forvist fra St. Petersborg, komme fra Astrakan?"

Han lo, og hele hans skikkelse udtrykte, at han var sig sin overlegenhed over for mig bevidst.

"Det er da ganske ligefremt! Tænk nu – man forviser mig fra St. Petersborg og tilbyder mig selv at vælge mit opholdssted – på nogle undtagelser nær. Lad os nu sætte, at jeg bestemmer mig til Kursk. Jeg kommer dertil og går til politiet, som jeg har den ære at forestille mig for. Dette har imidlertid forud nok at tage vare på og kan derfor ikke skænke mig særlig opmærksomhed. Det antager at have en lommetyv – og dét en særlig dreven en – for sig, efterdi man ikke i kraft af loven og dens paragraffer har kunnet blive mig kvit, men har måttet gribe til administrative forholdsregler. Og det er straks parat til at lade mig gå videre, ligemeget hvorhen. Da jeg ser, at politiet er i vånde, kommer jeg det beredvilligt til hjælp. Eftersom jeg selv – siger jeg – nu har valgt mit opholdssted, så ønsker De måske, at jeg skal gøre det en gang til? – Jeg forklarer dem, at jeg er rede til straks at forlade det distrikt, i hvilket de bærer ansvaret for personers liv og ejendom – men for min elskværdighed må man give mig lidt med på vejen. Så får jeg en fem til ti rubler, mere eller mindre, eftersom humøret står på dem … og de gi'r det med glæde. Det er bedre at komme af med fem rubler end sammen med min person at erhverve sig overflødig uro og besvær; er det ikke sandt?"

"Måske," svarede jeg.

"Jo, netop! Man forsyner mig med et papir, som ikke har svageste lighed med et pas, og det er just i denne forskel, dets magiske kraft ligger. Der står på det: Til den ad ad-mi-ni-stra-tiv vej fra St.-Pe-ters-borg forviste! Ho, ho! Jeg stikker dette dokument ud til sognefogeden, som i almindelighed er dum som en stud, og han forstår ikke en tøddel af det. Han frygter alt – hvad der er segl på. Jeg siger så: Efter dette papir har du at

give mig nattely. Og han gør det. Skaf mig mad. Og han lystrer. Han kan ikke andet, fordi der på papiret står – fra St. Petersborg, administrativt. Hvor ved han, hvad administrativt er? Måske betyder det: hemmelig afsendt for at foretage undersøgelser angående husflidserhverv, falske penge, ulovligt brændevinsbrænderi eller ditto salg af drikkevarer? Måske for at påse, om man flittigt besøger den rettroende kirke? Ja, hvem hitter ud af, hvad det skal betyde – administrativt fra St. Petersborg. Måske er jeg en eller anden forklædt person. En bonde er dum, hvad forstår han sig på?"

"Næ, han forstår ikke meget," bemærkede jeg.

"Og det er særdeles godt!" sagde Promtov fornøjet. "Det er netop sådan, han skal være, just sådan for ligesom luft at være uundværlig for alle. For hvad er en bonde? En bonde er for alle mennesker en næringskilde. Tag nu mig for eksempel. Ville en tilværelse på jorden være mulig for mig, hvis der ikke var bønder til? For at et menneske kan eksistere, kræves der sol, vand, luft og bønder."

"Men jord?"

"Har vi bare bonden, skal der nok blive jord! Man behøver blot at befale ham: Skab jord! Og der bliver jord. Han kan ikke være ulydig."

Promtov holdt meget af at snakke. Vi var for lang tid siden kommet ud af landsbyen og nærmede os nu allerede en anden, som lå foran os næsten helt skjult i efterårets orangefarvede løv. Promtov snakkede fornøjet videre, og jeg hørte på ham, mens jeg tænkte på bonden og på den for mig ganske ny parasitart, som fortærer bondens illusoriske velstand. Hvornår mon man vil gøre bonden noget godt for alt det slette, man i så rigeligt

mål har ladet ham vederfares? Nu gik der her ved siden af mig et produkt af bylivet, en kynisk og klog fyr, som levede af denne bondes saft, en ulv, der var sig sin ulvestyrke bevidst.

"Men hør engang!" jeg kom til at tænke på vort møde. "Vi traf hinanden under sådanne omstændigheder, at jeg tvinges til at tvivle om Deres dokuments vidunderlige magt … hvordan forklares nu det?"

"Å!" lo Promtov. "Det er meget ligefremt – her har jeg været før, og det er ikke altid heldigt at bringe sig i erindring."

Jeg syntes godt om hans åbenhjertighed. Åbenhjertighed er altid en god egenskab, og det er skade, at man så sjældent træffer den. Jeg lyttede opmærksomt til min rejsekammerats ubundne snakken og prøvede på at afgøre, om han virkelig var den, han udgav sig for at være.

"Nu er vi straks igen i en landsby … hvis De har lyst, skal jeg vise Dem en prøve på mit dokuments magt," sagde Promtov.

Jeg afslog med tak hans tilbud og bad ham hellere fortælle mig, hvorledes han havde gjort sig fortjent til dette papir.

"Ja, ser De, det er en lang historie!" han slog ud med hånden. "Men De skal nok engang få den. Lad os nu hvile os og se at få lidt at spise. Madvarer har vi nok af og behøver altså ikke at gå ind i byen og ulejlige vor næste, så længe det ikke er nødvendigt."

Vi drejede lidt bort fra vejen og satte os på jorden og gav os til at spise. Maden, den brændende sol og steppens bløde vindpust gjorde os dovne, vi strakte os, så lange vi var, og faldt i søvn. Da vi vågnede, stod solen allerede stor og rød i horisonten, og skygger af sydens aften lagde sig over steppen.

"Der kan De se," sagde Promtov, "det er skæbnens vilje, at vi skal overnatte i denne landsby."

"Lad os komme af sted, mens det er lyst endnu," foreslog jeg.

"De skal ikke være bange, i nat skal vi sove under tag."

Han fik ret: i det første hus, hvor vi henvendte os med bøn om husly, bød man os gæstfrit komme inden for. Hyttens ejer, en stor, godmodig mand, var lige kommet hjem fra marken, hvor han havde pløjet; hans kone lavede til aften. Fire snurrige børn krøb sammen i en krog, hvorfra de stirrede på os med nysgerrige og ængstelige øjne. Den fyldige kone hastede fra stuen ud i gangen og tilbage igen, snart med brød og snart med mælk. Husbonden sad lige over for os på bænken og kløede energisk sin ryg, mens han på samme tid kastede spørgende blikke på os. Snart efter fulgte det sædvanlige spørgsmål:

"Hvorhen valfarter I?"

"Vi drager, gode mand, fra hav til hav, til byen Kiev," svarede Promtov hurtigt med ord fra den gamle vuggesang.

"Hvad er der dér i Kiev?" spurgte bonden efter at have betænkt sig lidt.

"Hellige relikvier."

Husbonden så på Promtov, så spyttede han eftertænksomt og spurgte videre:

"Men, hvor kommer I fra?"

"Jeg – fra St. Petersborg, han – fra Moskva," svarede Promtov.

"Hvorfra?" og lillerusseren hævede sine bryn. "Hvad er det, der er med Petersborg. Folk siger, at den skal være bygget på havet, og at der er oversvømmelser."

Døren gik op, og to lillerussere trådte ind.

"Vi skal tale med dig, Mikael," sagde den ene af dem.

"Nå, hvad vil I?"

"Ja, nu skal du høre … Hvad er det for folk?"

"Vil I ha' kålsuppe?" spurgte husbonden med et nik til os.

"Tak for det."

"Kan jeg vide det?"

"Måske er I pilgrimme?" spurgte man os.

"Ja!" svarede Promtov.

Så herskede der længe tavshed, under hvilken de tre lillerussere betragtede os stift, mistænksomt og nysgerrigt. Endelig satte de sig til bords og gav sig i lag med maden.

"Måske kan en af jer skrive?" spurgte den ene lillerusser Promtov.

"Det kan vi begge to," svarede Promtov kort.

"Så skulle I vel ikke vide, hvad en skal gøre, når ens rygrad smerter og kribler til den grad, at en ikke kan sove om natten?"

"Det ved vi!" sagde Promtov.

"Hvad da?"

Promtov tyggede længe på sit brød, så tørrede han hænderne i sine pjalter, så tankefuld op mod loftet og svarede endelig bestemt, ja næsten hårdt:

"Pluk nogle brændenælder og sig til din kone, at hun til natten skal gnide din rygrad med dem – bagefter skal hun smøre den med linolie blandet med salt … og ikke andet!"

"Hvad kommer der så ud af det ?" spurgte lillerusseren.

"Ikke noget," og Promtov trak på skuldrene.

"Ikke noget?"

"Slet intet!"

"Men hjælper det så også?"

"Det gør det."

"Jeg skal prøve. De skal ha' tak!"

"Gid det må hjælpe Dem!" ønskede Promtov ham ganske alvorligt.

Lang tavshed, tyggen – og hvisken af børnene.

"Men hør engang," sagde husbonden, "skulle I ikke også vide, eller måske ha' opfanget det med et øre i Petersborg eller i Moskva … dette her … angående Sibirien … Er det tilladt at bosætte sig dér eller ikke? For sognefogeden har sagt – om det nu er sandt eller ikke – at det kan der slet ikke være tale om."

"Man må ikke!" sagde Promtov.

Lillerusserne så på hinanden, og husbonden sagde ved sig selv:

"Gid pokker havde dem."

"Man må ikke!" gentog Promtov, og pludselig klarede hans ansigt op. "Og det er på grund af, at der ingen mening er i at tage til Sibirien, når her er så megen jord, som man vel kan ønske sig."

"Ja til at blive begravet i – det er sikkert nok – men til de levende," sagde den ene sørgmodigt.

"I Petersborg er det lige blevet besluttet," fortsatte Promtov, "at inddrage al den jord, som bønderne og godsejerne ejer, til fordel for regeringen."

Lillerusserne stirrede vildt på ham, stumme af forbavselse. Promtov betragtede dem strengt og spurgte:

"Men, hvorfor vil regeringen tage den?"

Det så ud, som om de stakkels lillerussere skulle sprænges af spænding og nysgerrighed. Jeg så på dem og kunne næppe tilbageholde den vrede, som jeg følte ved Promtovs hån over disse stakler. Men at afsløre ham ville være det samme som at

overgive ham til dem, for at de kunne slå ham fordærvet. Og jeg tav, trykket af denne pinlige situation.

"Så forklar dog, gode mand!" sagde den ene af dem hviskende og bange, næsten stakåndet.

"Den vil tage den – for bag efter at dele den ligeligt mellem bønderne! Man har erkendt," Promtov slog ud med hånden, "at bonden er jordens rette herre, og derfor har man bestemt ikke at tillade dem at gå til Sibirien – de skal afvente delingen."

De stirrede alle målløse med begærlige blikke på Promtov, overvældede af den glimrende nyhed. Men nogle sekunder efter hørtes samtidig fire udbrud:

"Hellige moder!" sukkede konen hysterisk.

"Måske tager I fejl?"

"Så fortæl dog videre!"

"Så er det derfor, vi i år har den klare morgen- og aftenrødme!" udbrød lillerusseren med rygsmerterne aldeles overbevist.

"Det er kun et rygte," sagde jeg, – "måske har det slet ingen ting på sig."

Promtov så med oprigtig forbavselse på mig og sagde heftigt:

"Hvorledes – et rygte? Hvad skal det sige?"

Nu fulgte der en syndflod af de frækkeste løgne – en yndig musik for alle tilhørerne – med undtagelse af mig. Det var fænomenalt, så han kunne digte. Men det pinte mig at høre på al denne usandhed, som jo til slut ville bringe ulykke over disse godtroende menneskers hoveder, og jeg gik derfor ud af hytten og lagde mig i gården, mens jeg spekulerede over, hvorledes jeg vel skulle afsløre min rejsefælles modbydelige leg. Hans

stemme vedblev længe at lyde for mine øren, men omsider faldt jeg i søvn.

Ved solopgang vækkede Promtov mig.

"Stå op, nu går vi!" sagde han.

Ved siden af ham stod den søvnige bonde, og Promtovs tværsæk strittede, så proppet var den. Promtov var glad, sang, fløjtede og skottede ironisk til mig. Jeg spekulerede over en straffeprædiken til ham, mens jeg tavs gik ved siden af ham.

"Nå, hvorfor skænder De ikke på mig?" spurgte han pludseligt.

"De indrømmer altså, at jeg burde gøre det?" svarede jeg tørt.

"Naturligvis. Jeg forstår Dem og ved, at det er Deres pligt at gøre mig bebrejdelser. Jeg ved endog, hvad De vil sige. Men lad alligevel hellere være med det. Hvad ondt er der i at give bønderne noget at spekulere over? De bliver såmænd ikke klogere af det. Men jeg vinder ved det. Se engang, hvor de har fyldt min tværsæk!"

"Men De kan jo risikere at bringe dem i konflikt med politiet!"

"Næppe ... Nå, om så var, hvad så? Hvad kommer deres ryg mig ved? Gud give, jeg blot beholder min egen i god behold. Moralsk er det naturligvis heller ikke, men hvad angår det igen mig, om det er moralsk eller ikke? De må dog give mig ret i, at det er mig aldeles uvedkommende!"

"Ja," tænkte jeg, "ulven har ret."

"Lad os sætte, at de kommer til at lide for min skyld, himlen vil dog alligevel vedblive at være blå og havet salt."

"Men, gør det Dem da slet ikke ondt?"

"Mig er der ingen, som ynkes over. Jeg er en steppebusk, og hver den, for hvis fødder vinden kaster mig, sparker mig til side."

Han var vred, og hans øjne skinnede hævngerrigt.

"Jeg bærer mig altid sådan ad – undertiden værre. Engang anbefalede jeg en bonde i det Saratovske Guvernement at drikke bomolie, som havde stået og trukket på sorte fårekyllinger, mod et maveonde – det var fordi han var gerrig. Det er ikke så lidt ondt og latterligt, jeg har udøvet på min vandringsfærd. Hvor megen urimelig overtro og grubliseren har jeg ikke spækket bondens åndelige tankegang med! Jeg generer mig i det hele taget ikke. Hvorfor skulle jeg også det? Måske for nogle loves skyld? Jeg kender ikke andre love end mine egne."

"Det var også noget at rose sig af."

"Fra Deres synspunkt er det vel urigtigt. Men, ser De, jeg er ingen ynder af velanstændige synspunkter, og jeg mener, at slår man mig med en stok, skal jeg ikke værge mig med panden, men også med en stok."

Jeg hørte på ham og tænkte, at det fornuftigste for mig sikkert ville være at mindes kong Davids første salme og gå fra denne syndens vej. Men jeg ville jo gerne lære hans historie at kende.

I henved tre dage var jeg sammen med ham, og i disse tre dage blev jeg overbevist om meget, som jeg før kun havde gættet mig til. Således blev det mig for eksempel klart, hvorledes forskellige unødvendige og gamle sager som en messinglysestage, et stemmejern, et halsbånd og nogle stumper blonder var kommet i Promtovs tværsæk. Jeg forstod,

at jeg udsatte mine ribben for fare, og at jeg endogså selv risikerede at komme derhen, hvor kollektionssamlere lig Promtov sædvanligvis ender. Jeg måtte skilles fra ham … Men hans historie!

Og så en dag, da det blæste en så stærk storm, at vi næppe kunne holde os på benene, krøb Promtov og jeg ind i en halmstak for at dække os mod kulden – og dér fik jeg hans livshistorie.

II

Nå, nu skal vi til at fortælle – til advarsel og til belæring for Dem. Jeg begynder med min fader. Han var en streng og gudfrygtig mand, som, da han blev tres år, opnåede fuld pension; derefter rejste han til en provinsby, hvor han købte sig et hus. Min moder var en kvinde med et rummeligt hjerte og fyrigt blod, så måske var min fader ikke min fader. Han havde ikke meget tilovers for mig; for den mindste bagatel blev jeg stillet i skammekrogen eller pryglet med en rem. Moder derimod holdt af mig, og hende kom jeg godt ud af det med. For hver lille seddel, jeg bragte til hendes udkårne, fik jeg en passende belønning, men for min diskretion – en særlig. Dengang fader rejste, var jeg i sjette klasse i gymnasiet, men blev snart efter vist bort, fordi jeg gjorde kur til inspektørens stuepige. Inspektøren blev vred og sendte mig hjem, og det viste sig, at han i et brev havde underrettet fader om hele sagen. Da min fa'r så mig, gav han sig naturligvis til at skænde dygtigt på mig, mo'r ligeledes. De skændte og skændte, og så endte det med, at de sendte mig til Pskov, hvor fader havde en broder. Altså – jeg blev forvist. Onkel var grusom og dum, men mine

kusiner var kønne, og følgelig kunne jeg jo nok holde ud at være der. Men det viste sig, at jeg ikke passede til huset; efter tre måneders forløb jagede min onkel mig bort med den beskyldning, at jeg opførte mig umoralsk og havde en dårlig indflydelse på hans døtre. Atter vankede der ordentlige skænd, og igen blev jeg forvist – denne gang til en tante ude på landet i det Rjasanske Guvernement. Min tante viste sig at være en prægtig og fornøjelig dame, som altid var omgivet af en mængde ungdom. På den tid var alle optaget af den dumme mode at læse forbudte bøger. Vips! Jeg blev arresteret og sad vistnok fire måneder i fængsel. Moder meddelte mig skriftligt, at jeg havde slået hende ihjel, fader underrettede mig om, at jeg havde bragt skam over ham … det var meget kedelige forældre, jeg havde.

Nå, da jeg slap ud af fængslet, rejste jeg til Nishnij Novgorod, hvor jeg havde en gift søster. Hun viste sig at være belemret med en stor familie og af den grund ond. Hvad skulle jeg gøre? Til alt held var der årsmarked, og jeg fik ansættelse i et sangkor. Jeg havde en god stemme og et smukt udseende, blev forfremmet til solist og sang gladelig væk. De tror, jeg drak under alt dette? Nej, og jeg drikker næsten heller aldrig brændevin nu, måske en sjælden gang for at få varme i kroppen. Jeg har aldrig været fordrukken, og beruset har jeg mig kun i gode vine – for eksempel i champagne. Får jeg marsalavin i overflod, så drikker jeg mig fuld, for den elsker jeg, som jeg elsker kvinder. Kvinder kan jeg elske indtil vanvid – men jeg kan også hade dem. Har jeg først bøjet en kvinde under min vilje, føler jeg en uovervindelig lyst til at gøre hende noget ondt, ikke sådan at forstå, at hun skal føle smerte eller skam ved

det, men noget sådant, at hun hele sit liv igennem må have en fornemmelse, som om hendes blod og marv var gennemtrængt af en modbydelig gift. Hvordan og hvorfor jeg kan være så ond, det fatter jeg ikke og kan ikke forklare mig det. Kvinderne havde altid noget tilovers for mig, for jeg var smuk og dristig. Men falske var de! Nå, men det er lige meget! Jeg holder af at se dem græde og stønne – så lytter man til det og tænker: Aha, som man reder, så ligger man!

Nå, jeg synger altså og lever ganske fornøjeligt. En skønne dag kommer en glatraget fyr til mig og spørger: "Har De ikke forsøgt Dem på scenen?" Jeg havde været med til at spille komedie i private selskaber. "Vil De for fem og tyve rubler om måneden optræde i vaudevilleroller?" – Så tog vi til Perm. Jeg optræder i alle mulige forbryder- og elskerroller, damerne er begejstrede over mig – og jeg føler selv, at det er godt. Vi spillede dér en sæson, og da sommeren kom, gik vi på turné. Da det blev vinter igen, vendte vi tilbage til Perm.

Den vinter følte jeg modbydelighed ved alle mennesker. Når jeg trådte ind på scenen, så jeg hundreder af narre og slyngler stirre på mig, så det løb mig koldt ned ad ryggen, og det irriterede mig, som var jeg placeret midt i en myretue. De så på mig som på et stykke legetøj, de havde købt for en aften. Og så kritiserer de. Finder de, at det er godt, skråler de op som tøjrede æsler, og man glæder sig over deres ros. For en tid glemmer man, at man er deres stykke ejendel – når man så kommer i tanker om det og husker, at deres bifald var én velbehagelig, bliver man så bitter, at man gerne kunne slå sig selv.

Dette publikum var mig imod indtil væmmelse, og ofte havde jeg lyst til at spytte på det og til at bruge de værste skældsord imod det. Jeg følte, hvorledes disse øjne sugede sig ind i mit legeme som knappenåle, og hvor grådigt det ventede på at blive kildret, ventede med samme længsel, som godsejerfruen om aftenen ventede på, at hendes livegne piger skulle komme og kilde hende under hælene. Jeg følte denne forventning og tænkte på, hvor rart det ville være, om jeg havde en så lang kniv i hånden, at jeg lige med et kunne skære alle førsteparkets-næserne af. Gid pokker havde dem alle!

Altså – jeg spiller komedie, hader publikum, og vil flygte fra det. Dette sidste hjalp hr. prokurørens hustru mig med. Hende syntes jeg ikke om, og det syntes hun ikke om. Hun satte sin mand i bevægelse og, vips, befandt jeg mig i Saransk; som et støvgran for blæsten blev jeg båret bort fra Kamas bredder. Alt er som en drøm i dette nedrige liv.

Så sidder jeg i byen Saransk sammen med en ung købmandsfrue; hun var en meget determineret dame og beundrede min kunst. Dér sad vi to altså. Penge havde vi ingen af og ingen bekendtskaber. Jeg kedede mig – det samme gjorde hun. Af lutter kedsomhed fandt hun på at fortælle mig, at jeg ikke holdt af hende. I begyndelsen tålte jeg det, men omsider blev jeg utålmodig og bad hende forsvinde hurtigst muligt. Nå, sådan, sagde hun, greb en revolver og fyrede på mig. Kuglen traf min venstre skulder; havde den truffet noget lavere, havde jeg for længst været i Paradis. Jeg faldt naturligvis om. Hun blev forfærdet, og af skræk sprang hun ned i en brønd.

Dér blev hun nede.

Jeg blev bragt på sygehuset og fik selvfølgelig besøg af en mængde damer; de får altid travlt, når der foreligger en kærlighedsaffære. De kredsede omkring mig, indtil jeg kom på benene, og skaffede mig derefter en plads som sekretær ved politiet. Nå – det er bedre at være *ved* politiet end under dets opsyn. Sådan gik en to-tre måneder.

Netop i de dage fik jeg for første gang i mit liv et tilløb til kedsomhed, som pinte og knugede min sjæl. Det er den grusomste sindsstemning, man kan tænke sig at være i. Alt omkring en er uden interesse, og man vil kun noget nyt. Man rager og søger, finder til sidst noget, griber det og opdager, at det slet ikke er det, man trænger til. Man føler sig fængslet af mørke magter, bundet indvendig, ude af stand vil at leve alene med sig selv i verden … En frygtelig tilstand!

Og den førte mig så vidt, at jeg gik hen og giftede mig. En sådan adfærd af et menneske med min karakter kan kun forklares af tungsind eller af en dygtig rus.

Min kone var en præstedatter; hun boede hos sin moder – faderen var død – og hun havde således sin fulde frihed. Hun var en smuk, klog pige med en livlig karakter, men hun sværmede for at læse bøger, og dette havde en dårlig indflydelse både på hende og på mig. Stadig fiskede hun forskellige leveregler op af bøgerne, og straks kom hun til mig med dem. Og lige fra ganske lille har jeg ikke kunnet udstå alt, hvad der var moral i. I begyndelsen lo jeg ad det, men efterhånden blev det mig imod. Jeg så, at det altid var bogpåfund, hun smykkede sig med … og det klæder en kvinde, som herrens dragt klæder hans tjener. Vi begyndte at småskændes. Jeg stiftede bekendtskab med en præst, en dårlig person, som holdt meget

af at danse, synge og drikke; men han var for mig det bedste menneske i byen, for jeg morede mig altid, når jeg var sammen med ham; min kone skændte på mig og forlangte, at jeg skulle holde mig til hendes omgangskreds, som bestod af forskellige skriftkloge og farisæere. Om aftenen samledes byens alvorligste og bedste mennesker, som hun kaldte dem, hos hende; jeg fandt dem alvorlige som selvmordere. Om dagen slugte hun bøger i snesevis, og jeg sagde ligefrem til hende, at det havde såmænd været langt bedre, om jeg havde giftet mig med præsten. Havde jeg ikke haft ham, var jeg sikkert rendt fra konen. Når farisæerne stillede hos hende, gik jeg til ham. Sådan gik vel halvandet år. Af lutter kedsomhed gav jeg mig til at hjælpe præsten i kirken; snart læste jeg op af Biblen, snart stod jeg i koret og sang.

Meget tålte jeg i denne tid, og meget vil der blive regnet mig til gode på dommens dag for min tålmodigheds skyld. Men så kom der en niece i huset hos min præst – dels fordi han var enkemand, og dels fordi svinene havde været ved at æde ham. Ser De, en dag, da han var beruset, var han snublet i gården og var faldet i søvn dér, og mens han sov, havde svinene skamferet hans ansigt. Så blev præsten syg og tilkaldte sin niece, for at hun kunne passe ham, mens jeg skulle være hende til selskab. Nå, vi tog fat, og alt gik såre godt. Da min kone erfarede dette, blev hun vred og gav sig naturligvis til at skænde. Hvad skulle jeg gøre? Jeg gav mig også til at skænde, så siger hun: Pak dig fra mit hus! Jeg tænkte og tænkte, og så gik jeg ganske stille – helt bort fra byen. Således løstes mit ægteskabs lænker … Hvis min hustru lever endnu, antager hun sikkert, at jeg er død. Jeg

har aldrig følt den ringeste lyst til at se hende igen, og hun har vel også nok glemt mig.

Nu var jeg altså fri igen og kom så til byen Pensa. Jeg gik først til politiet, men der var ingen ledige pladser, så forsøgte jeg mig her og der, men uden held. Omsider blev jeg degn, jeg sang og læste. I kirken var der igen publikum, og der opstod atter modbydelighed for det i mig. Fortjenesten var elendig, og bundet var man. Jeg havde det dårligt. Men en købstadsfrue kom mig til hjælp. Hun var en tyk, gudfrygtig kvinde, som kedede sig. Nå, hun syntes godt om mig for den sjælelige opbyggelses skyld. Jeg begyndte at komme hos hende, og jeg fik god mad dér. Hendes mand var på en sindssygeanstalt, og hun passede alene en stor melforretning. Ganske forsigtigt gjorde jeg mig gode venner med hende og fortalte hende, hvor vanskeligt jeg havde det. Vanskeligt? siger hun. Vil De ikke tage mig som assistent? Du vil sikkert bedrage mig, svarer hun, men tog mig. Her fik jeg det godt, men det viste sig, at byen ikke duede noget. Der fandtes hverken teater, ordentlige restauranter eller interessante mennesker. Naturligvis overfaldt tungsindet mig. I en sådan stemning skriver jeg til min onkel: i de fem år, jeg har været borte fra Petersborg, er jeg blevet meget fornuftig. Jeg beder om tilgivelse for alt det gale, jeg har gjort og lover aldrig at gentage det, må jeg ikke komme tilbage til Petersborg? Onkel svarede, at det kunne jeg gerne, og jeg tog så afsked med købmandsfruen.

Ved De hvad, hun var en dum, fed og grim kvinde. Jeg har haft elskerinder, som var kloge og smukke, men jeg skiltes med dem alle i uvenskab. Men denne Schleteja havde jeg fået agtelse for, fordi hun var så ligefrem. Jeg sagde hende farvel. Farvel,

min kære, sagde hun, og Gud give dig held. Gør det dig virkelig ondt, at jeg rejser? Skulle det ikke gøre mig ondt, så smuk og klog du er; men jeg forstår det så godt; du er en fri fugl, så flyv i Guds navn! Og hun gav sig bitterlig til at græde. Nå, siger jeg, tilgiv mig, Schleteja! Hvad siger du dog? Takke dig skal jeg – og ikke tilgive. Men hvorfor dog? spørger jeg. Og det spørger du om. Om du havde villet, kunne du jo have bragt mig til tiggerstaven, jeg var jo helt i din magt, du kunne have udplyndret mig, uden at jeg havde sagt et ord – du vidste det. Men du går bort som en ærlig mand – jeg ved, at du kun tager cirka fire tusinde rubler med dig – en anden ville have taget rub og stub … Ja, sådan sagde hun. Hun var en kær kone.

Jeg rejste altså og kom med let hjerte og fem tusinde rubler i lommen til Petersborg – hun havde forregnet sig lidt. Her levede jeg som en stor herre, gik i teatret, optrådte undertiden selv, men spillede mest kort. Kortspil er en udmærket beskæftigelse; man sidder ved et bord, og i løbet af en nat dør man og opstår man ti gange fra de døde. Man føler sig underlig til mode ved at vide, at man i næste minut vinder din sidste rubel – du er fattig, kan gå på gaden – stjæle eller skyde dig. Det er også godt at vide, at din makker her den samme fornemmelse med hensyn til den sidste rubel, den samme kildrende og løjerlige følelse. At iagttage disse ophidsede røde eller blege ansigter, som skælver af spænding og pengegriskhed – og så at stikke deres kort et for et – å, hvor det er vidunderligt, hvor det tirrer nerver og blod! Du stikker kortet, og det er som du river varme kødstumper med nerver og blod ud af menneskets hjerte … saftigt! Denne stadige risiko og spænding er det dejligste i livet:

Det er en nydelse at kæmpe
på den sorte afgrunds rand …

Ja, der er en stor nydelse i dét. Jo større risiko – jo dejligere er livet. Har De nogensinde sultet?

Det er hændet mig, at jeg i to døgn i træk ikke har fået mad. Når maven begynder at spise sig selv, og når man føler, at man er ved at dø af sult, og at ens indvolde tørres hen – så er man for et stykke brød rede til at dræbe et menneske, et barn … i stand til, hvad det skal være, – i denne tilstand er der en egen poesi … en særlig følelse af stor værdi, som gør, at man får mere agtelse for sig selv – når man er kommet levende over den.

Nå, men lad os gå videre i min brogede beretning, som synes at trække i langdrag som en begravelsesprocession, i hvilken jeg er liget. Uha, det var da også en tosset sammenligning, som faldt mig ind. Altså jeg bor i Petersborg. Det er en rar by, men ville være endnu rarere, om man druknede halvdelen af befolkningen i det ækle vand, som skvulper omkring den. Jeg lever og udretter forskelligt, som det sig bør for et menneske. Blandt andet faldt jeg i en dames smag og levede i et par år højt på hende; det var særdeles interessant og fornøjeligt. Men så hændte der noget. En skønne dag fik jeg besøg af et godt menneske, som var optaget af en slet sag – nemlig politik, og som forresten i sin tid havde måttet bøde hårdt derfor. Skaf mig et pas, sagde han.

Hvad for et pas? Det må lyde sådan: Ung pige, brunette, cirka tyve år, middelhøj osv. – almindeligt. Hvortil? Jo, siger han, der er sådan en ung pige, men det er nødvendigt, at hun ikke er der, så vil jeg se at få hende gift, og det er det, jeg skal bruge dokumentet til. Hvorfor ikke? Det var en munter affære, og min

dame havde netop en stuepige, som passede til signalementet. Hendes pas tog jeg så og gav fyren det. Godt. Så går der en rum tid.

Pludselig – bums – kommer der to gendarmer og siger – værsåartig! Jeg gik med. En gråhåret og meget streng herre spørger mig: Var det Dem, som skaffede en ung pige det og det pas? Det var rigtigt nok, men om det var til den unge pige, det vidste jeg ikke. Min ven havde virkelig glemt at sige mig, til hvilken ung pige det var. Den strenge herre tror mig ikke. Hvad skal det sige? spørger han, De kender hende ikke, men har dog givet hende et pas. – Jeg har ikke givet hende noget. Hvem da? Det var da til den og den … Aha, siger han, se nu har vi ham! Tak for oplysningen! Og han gav ordre til straks at gribe min ven, men foreløbig skulle jeg sættes fast. Et par dage senere blev jeg konfronteret med ham. Han stadfæstede selvfølgelig mine ord … Man spurgte mig, hvorhen jeg ønskede at tage fra St. Petersborg. Jeg spurgte, om jeg ikke kunne rejse til Zarskoje Selo? Nej, længer bort. Så til Russa? Endnu videre. Til sidst blev vi enige om Tula. Hvis De vil, må De gerne tage endnu længere bort, sagde man, men i tre år må De ikke vise Dem her. Deres dokumenter beholder vi foreløbig her til erindring om Dem, men her har De et pas til Tula – og inden fire og tyve timer må De være borte herfra. Nå, hvad så? tænkte jeg. Man må lystre sine overordnede, der er ikke andet at gøre.

Jeg solgte mine ejendele til min værtinde for næsten ingenting og gik derefter til min dame, men hun modtog mig ikke. Derpå gik jeg endnu til en to-tre bekendte; de tog imod mig – men som jeg var spedalsk. Nå, jeg var ligeglad og opsøgte en hyggelig beværtning for der at tilbringe mine sidste timer i

St. Petersborg. Henad klokken seks om morgenen gik jeg ud derfra uden en øre i lommen, jeg havde tabt alt i kortspil! En embedsmand havde i den grad blanket mig af, at jeg var ganske bedåret af hans talent. Så gik jeg – af hvilken grund ved jeg ikke – til Moskvabanegården, trippede lidt omkring dér og så, at der lige skulle gå et tog til Moskva. Jeg krøb ind i en kupé og satte mig. Da vi havde passeret to stationer, blev jeg jaget ud. Man var ved at optage rapport og spurgte, hvem jeg var – jeg viste dem mit pas, og de lod mig løbe. Stik af, sagde de. Og jeg gik. Da jeg havde gået henved ti verst, var jeg blevet træt og sulten. Et vogterhus. En banevogter. Jeg hen til ham. – Gi'r du et stykke brød, gode ven? Så så han på mig og gav mig ikke alene brød, men også en stor skål mælk. Her hos ham overnattede jeg – for første gang som landstryger i fri luft, på frisk hø bag vogterhuset. Næste morgen vågnede jeg – solen skinnede og luften var liflig som champagne. Jeg fik mere brød og drog videre.

De må forstå dette – der er noget dragende og sugende ved landstrygerlivet. Det er behageligt at føle sig fri for forpligtelser, for bånd, som binder og hæmmer ens tilværelse blandt menneskene … for bagateller, som til den grad hænger ved ens liv, at det i stedet for at være til glæde bliver til en kedelig byrde … en tung kurv med forpligtelser … sådanne forpligtelser som at klæde sig anstændigt på, tale anstændigt og gøre alt, som det er vedtaget, og ikke som man selv vil.

Men som landstryger er du fri for alt dette, og den omstændighed, at du uden sorg har givet afkald på forskellige livsbekvemmeligheder og kan eksistere uden dem, hæver dig i dine egne øjne. Tidligt og næsten uden selv at mærke det har jeg

tilegnet mig den simpleste og fornuftigste livsfilosofi: hvordan du end lever, skal du dog engang dø; hvorfor skal du så strides med dig selv, hvorfor trække dig selv i armen for at komme til venstre, når hele din natur af al magt drager dig til højre … Hvorfor anstrenger folk sig sådan? Jeg har undertiden talt med sådanne tåber. Spørger jeg: Hvorfor lever du sådan? svarer han: Jeg higer efter fuldkommengørelse. Hvorfor det? – Hvorfor – fordi fuldkommenhed er livets tanke … Nå, det forstår jeg ikke; der kan være mening i at f.eks. et træ bringes til større fuldkommenhed – for at det kan være til nytte, man kan lave vognstænger af det, bruge det til en kiste og til meget andet nyttigt for mennesket. Nå, men, det er jo godt, at du kan fuldkommengøre dig – det bliver din sag; men sig mig engang, hvorfor trænger du ind på mig og forsøger på at omvende mig? Det er fordi, svarer han, at du er et dyr, som ikke søger meningen med livet. Ja, men den har jeg jo fundet, når jeg er et dyr, og bevidstheden om det ikke tynger mig. Du tager fejl, siger han, så må du søge at forbedre dig. – Hvorledes det – forbedre mig? Jeg lever jo i fred med mig selv, forstand og følelse er hos mig ét, og ord og gerning er i fuldstændig harmoni! Det er alt sammen nederdrægtighed og ondskab, svarer han … Og på den måde taler de alle. Jeg føler, at de lyver, og at de tillige er dumme – og jeg kan ikke andet end foragte dem. Fordi – jeg kender menneskene! – hvis alt det, som i dag benævnes som lavt, smudsigt og ondt, i morgen bliver erklæret for at være ærligt, rent og godt – så vil alle disse tosser, uden at de behøver at gøre sig synderlige anstrengelser, være aldeles ærlige, rene og gode … Sådan er det.

Ser De, min anskuelse er: Tjen Gud eller Djævelen, men ikke Gud *og* Djævelen. En god skurk er altid bedre end et slet ærligt menneske. Der er sorte og hvide farver – men bland dem – og de bliver smudsige. Hele mit liv igennem har jeg kun mødt slette ærlige mennesker, sådanne, ved De, hvis ærlighed er sammenflikket af småstykker, tigget sammen fra dør til dør. Det er en broget ærlighed, dårligt sat sammen, fuld af revner … men så er der også en anden slags ærlighed – en boglig, tillæst, som tjener mennesket ligesom dets bedste benklæder – til paradebrug … Ja, og gennemgående er alt det gode hos størsteparten af de gode mennesker festligt – og tillavet; de beholder det ikke i sig selv, men på sig selv for at vise sig frem for andre. Jeg har truffet mennesker, som af naturen var gode … men det var kun sjældent og næsten kun blandt tarvelige folk – uden for bymurene … Man føler lige med det samme, at de er gode, og man kan se på dem, at de kom gode til verden … ja!

Forresten – pokker tage dem alle – både de gode og de slette!

Jeg indser godt, at det er i korte og overfladiske træk, jeg beretter Dem mit livs kendsgerninger, og at De må have vanskeligt ved at forstå – hvorfor og hvordan. Det egentlige ligger nu i og for sig heller ikke i kendsgerningerne, men mellem dem – i stemningen. Kendsgerninger er noget stads. Jeg kan servere mange fakta, om jeg vil … tager jeg nu min kniv og jager den ind i halsen på Dem, så er det et kriminelt faktum. Eller stikker jeg den ind i mig selv, er det også et faktum … man kan i det hele taget lave de mest forskellige fakta, efter som stemningen er. På stemningerne beror alt – de skaber kendsgerninger, de skaber tanker … og idealer … Og ved De, hvad et ideal er? Ha, ha! Det er simpelthen en krykke, som blev

opfundet, da mennesket blev et dårligt dyr og begyndte at gå på bagbenene alene. Da det løftede hovedet fra den grå jord, så det den blå himmel over sig og blev dåret af dens dejlige skær. Da sagde det af lutter dumhed til sig selv, jeg skal nå den. Og fra den tid stavrer det om på jorden med sin krykke og holder sig ved hjælp af den på bagbenene.

Nå, nu har jeg igen glemt min historie. Men det har ikke noget at sige! Det er jo kun i romaner, at et nøgle hændelser vikles regelret op, og vort liv er ikke et simpelt vindsel, men et meget indviklet et.

Denne vandren faldt altså i min smag, og ikke mindst fordi jeg ved den fandt midler til min ernæring. Engang så jeg foran mig en pyntelig gård og foran den på en kornmark tre skikkelser – en mand og to kvinder. Manden, som havde gråsprængt skæg og gik med briller, så godt ud, men damerne havde et vissent udseende – de var vist også "dannede". Jeg påtog mig mit mest lidende udseende, og da jeg var tæt ved dem, bad jeg dem om tilladelse til at gå ind på gården og om at måtte overnatte. De gav deres tilladelse, men vekslede gensidig megetsigende blikke. Jeg bukkede høfligt og takkede, og uden at skynde mig gik jeg efter dem. Men de ventede på mig for at følges med mig. De gav sig til at konversere mig – hvem er du, og hvorfra kommer du, og hvor hører du til? Det var humane mennesker med en liberal tankegang, og de lagde mig selv svarene i munden, og da vi nåede gården, havde jeg digtet en sådan historie, at guderne måtte korse sig! Jeg fortalte, at jeg studerede menneskene og belærte dem, at min sjæl var grebet af forskellige ideer og så fremdeles … Og ved Gud, historien blev kun til, fordi de selv ville det, og jeg hindrede dem ikke i at

antage mig for den, de antog mig for at være. Da jeg så fik tænkt over, hvor vanskelig den rolle var, som jeg havde påtaget mig, følte jeg mig ikke ganske vel til mode. Men da jeg havde fået aftensmad, forstod jeg dens interesse for mig, for deres mad var guddommelig. Vi spiste, ja vi spiste med følelse, som dannede mennesker. Så fik jeg anvist et lille værelse, manden forsynede mig med benklæder og lignende – de behandlede mig i det hele taget yderst humant. Nå, til gengæld lod jeg min fantasi få frie tøjler over for dem!

Himmelske moder, hvor jeg løj! Jeg løj uden selv at glemme, at jeg løj – og jeg nød det. Jeg løj i den grad, at det Sorte Hav ville være blevet rødt, om det havde hørt mine historier. Disse gode mennesker lyttede med opmærksomhed til, gav mig mad og plejede mig, som havde jeg været deres eget syge barn. Og til gengæld fik de mine historier. Her kom de bøger, som jeg havde læst, mig til nytte.

Når man forstår at lyve – så vil jeg sige Dem, er det en stor nydelse for én. Når man lyver og mærker, at man bliver troet, så føler man sig hævet over sine medmennesker, og det er i sandhed en stolt følelse: at være genstand for deres opmærksomhed og ved sig selv at tænke, hvad det dog er for tåber.

Jeg løj altså for disse gode mennesker, indtil min fantasi næsten var opbrugt, og da jeg frygtede faren for at komme til at kede dem, tog jeg afsked med dem efter at have tilbragt tre uger dér. Jeg gik godt forsynet derfra og rettede nu mine skridt mod den nærmeste jernbanestation for derfra at rejse til Moskva. Fra Moskva rejste jeg derpå gratis til Tula takket være en konduktørs upåpasselighed.

Og så står jeg i Tula ansigt til ansigt med politimesteren. Han ser på mig og spørger:

"Hvad har De til hensigt at befatte Dem med?"

"Det ved jeg ikke," svarer jeg.

"Hvorfor har man fjernet Dem fra St. Petersborg?"

"Det ved jeg heller ikke."

"Sikkert," siger han, "på grund af nogle udskejelser, som den kriminelle codex har set igennem fingre med."

Men jeg er lige reserveret.

"De ser mig ikke ud til at passe til noget!" fortsætter han.

"Enhver har sin specialitet, nådige herre!"

Så grundede han en rum tid og tilbød mig derpå: Eftersom De selv har valgt Dem Deres opholdssted, så kan De, hvis De ikke synes om at være her, gå videre. Der er jo andre byer som Orel, Kursk, Smolensk ... Det er Dem vel ligemeget, hvor De bor ... Ønsker De ikke, at jeg skal udstede Dem et andet pas? Os ville det være særdeles behageligt, om vi ikke behøvede at bekymre os om Deres vel. Vi har i forvejen så meget at tage vare på, og De, ja undskyld, at jeg siger det lige ud, synes at være et menneske, som fuldt ud vil være i stand til at lægge beslag på politiets arbejde – ja vist endog skabt i den hensigt. – Nå, jeg synes nu godt om at være hér. Ja, siger han, om De måtte ønske det, skal jeg give Dem tre rubler med på rejsen? De vurderer Deres arbejde billigt. Må jeg så ikke hellere blive under de Tula'ske loves beskyttelse? Men han holdt fast på, at han ikke ville beholde mig. Et fornuftigt menneske! Nå, omsider tog jeg mod femten rubler af ham og gik til Smolensk. Ler De! Der er ikke noget så dårligt, at det jo ikke kan blive godt for noget. Dette siger jeg på grundlag af en solid erfaring og i kraft af min

dybe tro på menneskeforstandens behændighed. Forstanden – er en stor magt! De er endnu et ungt menneske – og nu siger jeg Dem: Stol på forstanden – og De vil aldrig gå til grunde! Ser De, ethvert menneske har inde i sig en nar og en bedrager – narren er hans følelse – bedrageren hans forstand. Følelsen er dum, fordi den er ligefrem og sanddru og ikke forstår at forstille sig. Det er nødvendigt at forstille sig; endog af medlidenhed for menneskene må man gøre det, fordi mennesker altid er ynkværdige og i særdeleshed de, som selv beklager andre.

Så gik jeg altså til Smolensk, mens jeg endnu havde fast grund under fødderne; jeg kunne altid gøre regning på støtte fra gode mennesker og fra – politiet. De første havde brug for mig – til afløb for deres følelser, politiet derimod ville helst være af med mig. På denne måde måtte begge parter betale mig af deres overflod.

Sådan er det.

Jeg går og beundrer mig selv, for jeg ser godt ud. Jeg støder på en bondemand. Han ser på mig og spørger: Er De en, som er udsendt af regeringen? Uden at betænke mig svarer jeg: Ja, netop! – Nå, så skal vejen til Trepovka vel anlægges? spørger han. – Ja, vel! – Skal man snart til at fæste folk? – Snart, svarer jeg. – Hør, sig mig, skal de så give noget på hånden? – Ja, de skal. – Har De ikke hørt hvor meget pr. mand? – Tyve kopek. – Nej, dog, siger bondemanden. Jeg var allerede på det rene med, hvad der her var at gøre og spørger ham: Hvorfra han er, hvor mange indbyggere landsbyen har, hvor mange der kan tage del i arbejdet, hvor mange til fods og hvor mange til hest. Han forstod mig: De må se at tage folk fra vor landsby! Mig kunne

det være lige meget, hvem det blev! … Jeg tog fem og tyve rubler af ham for at foretrække hans landsby, tyve kopek af hver, der kunne møde til fods og tredive af hver til hest som en slags sikkerhed for at de mødte til arbejdet til den fastsatte tid. De pungede ud med en henved hundrede rubler; jeg skrev dem kvitteringer, sagde dem en del pæne ord og tog afsked med dem.

Jeg nåede så Smolensk, og da det allerede var koldt, bestemte jeg mig til at overvintre der. Vinteren forløb ganske godt, og foråret indtraf, og tro De mig, det drog mig hurtigt bort fra byen. Jeg ville være landstryger … Hvem skulle hindre mig i det? Jeg travede igen en hel sommer, og da vinteren atter indfandt sig, var jeg nået til Elisabetgrad. Her kunne jeg aldeles ikke passe ind i noget! Jeg søgte og søgte – og fandt endelig en udvej … Jeg blev referent til den stedlige avis – en beskeden stilling, som indbragte mig megen frihed og lidt mad. Så stiftede jeg bekendtskab med nogle junkere – der var nemlig en kavaleriskole dér i byen – og fik sat kortspil i gang. Det var en udmærket idé! I vinterens løb fik jeg dem blanket af for tusinde rubler. Og atter kom foråret. Det traf mig med penge på lommen og med en gentlemans udseende.

Hvor skulle jeg nu hen? Til kurstedet Slaviansk. Dér spillede jeg med held til august – i den måned blev jeg nødt til at rejse derfra. Så overvintrede jeg i Schitomir.

Sådan tilbragte jeg mine forvisningsår og vendte så efter deres udløb tilbage til St. Petersborg. Gud må vide hvorfor, men den by øvede altid en stærk tiltrækning på mig. Jeg kom dertil som en gentleman med rigelige midler. Jeg opsøgte bekendte, og hvad viser der sig så? Alle mine eventyr blandt Moskva-

guvernementets humane mennesker var dem velkendte. De vidste besked om det hele, både om at jeg havde boet hos Ivanovs de tre uger på gården, hvor jeg havde mættet deres hungrige sjæle med min fantasis frugter, og om hvorledes jeg havde båret mig ad med Petrovs. Nå, hvad så! Det skulle vel være så. Og har syv døre lukket sig for dig, må du selv se at åbne andre ti … Men jeg havde ikke held med mig. Jeg anstrengte mig meget for at opnå en solid stilling i samfundet – men det lykkedes ikke. Var det nu mig selv, som i disse tre år havde forspildt mine evner til at leve mig ind blandt folk, eller var det folk, som i det samme tidsrum var blevet mere durkdrevne? Og da det så blev mig alt for trangt, fik pokker mig til at tilbyde den hemmelige afdeling min tjeneste. Jeg tilbød at påtage mig opsynet med spillehusene. Til denne hemmelige profession føjede jeg endnu en offentlig – jeg gav mig nemlig til at levere gadehændelser og lignende til en avis … og desuden spillede jeg. Og jeg gik op i dette spil, ja i den grad, at jeg helt glemte at bringe øvrigheden meddelelser desangående. De må vide, jeg erindrede aldeles ikke, at dette var min pligt. Først når jeg havde tabt klækkeligt, huskede jeg på, at jeg måtte melde det! Men, nej, tænkte jeg ved mig selv, først må du vinde noget af det tabte tilbage, så kan du jo melde det. Jeg opsatte det så længe, indtil politiet en skønne dag greb mig på fersk gerning ved spillebordet. Jeg blev tilsagt til, hvor det sig bør, fik en streng irettesættelse med underretning om, at jeg ingen samvittighed havde og blev så forvist fra hovedstaden … igen forvist! Uden ret til at vende tilbage før om ti år.

På sjette år vandrer jeg og har ingen grund til at beklage mig til Gud over min skæbne. Det er et fornøjeligt liv, frit som en

fugls. Kun kan det undertiden være lidt knapt med frø; man må ikke være for fordringsfuld, men huske på, at selv personer, hvis plads er på tronen, ikke altid danser på roser. Et liv som dette lægger ikke forpligtelser på en – det er det første gode – der er ingen love uden naturens egne – det er det andet. Naturligvis kan de herrer politiembedsmænd gribe forstyrrende ind … men herregud, der kan jo også være lopper i gode hoteller. Du kan gå til højre, til venstre, fremad og tilbage – over alt, hvorhen det lyster dig, og er der ikke noget, som drager dig videre, kan du slå dig til ro, dér hvor du er, til vandrelysten atter melder sig, for bonden er god og vil altid give dig brød.

Og hvor har jeg ikke været? Jeg har besøgt Tolstojs kolonier og har fået mad fra Moskva-grosserernes køkkener. Jeg har boet både i Kievklostret og i det ny Athos, har været i Tchenstokov og i Muroma. Tit synes det mig, at det allerede er for anden gang, jeg vandrer hen ad hver eneste lille sti i det store russiske rige. Og blot der tilbyder sig en lejlighed for mig til at pudse op på mit ydre – gør jeg et svip til udlandet! Jeg tager til Rumænien, og derfra står alle veje mig åbne. I Rusland begynder jeg at kede mig.

Det er virkelig ikke så lidt, jeg har udrettet i disse seks år. Hvor mange vidunderlige historier har jeg ikke fortalt! Kommer jeg til en landsby, ved De, og har fået min mad, så slipper jeg min fantasi løs! Måske har jeg grundet nye sekter, for mangt og meget har jeg talt om Skriften. Til den lytter bonden opmærksomt, og på to ord kan han bygge sig en allernyeste troslære! Og hvor mange love angående jordens deling og fordeling har jeg ikke digtet! Ja, megen fantasi har jeg udgydt i livet.

Ja, se sådan lever jeg og skal altid nok klare mig, for forstand har jeg, og kvinderne sætter pris på mig. Kommer jeg til Nikolajev besøger jeg en smuk, velhavende enke – og jeg bliver der, så længe jeg vil. Eller jeg kommer til kosakbyen Labinskaja i Kuban. Dér antager kosakken Sortepeter mig for en hellig mand – og mange andre regner mig for en Guds mand. Tag dette, lille fa'r, siger de naive og troende mennesker, og køb et lys til den og den "hellige", når du kommer der … Og jeg tager pengene. Jeg sætter stor pris på troende mennesker og vil ikke bedrøve dem med den afskyelige sandhed, at jeg for deres oprigtige skærv ikke køber lys til den "hellige", men tobak til mig selv.

Der er også en egen charme i bevidstheden om, at jeg er ligesom skilt fra menneskene ved højden og styrken af den syndens mur, som jeg selv har bygget mellem dem og mig. Og der er noget både sødt og pirrende ved den stadige risiko man løber for at blive afsløret. Livet er et spil! Jeg sætter alt – det vil sige ingenting – på ét kort og vinder altid – uden at risikere andet end et par af mine ribben. Men jeg er overbevist om, at man, hvis jeg engang skulle få prygl for alvor, ikke slår mig til krøbling – men slår mig ihjel. Og det er ikke noget at blive fornærmet over eller at frygte for.

Nå, ser De, unge mand, nu har jeg fortalt Dem min historie, og jeg synes selv godt om det, jeg har fortalt Dem. Nu går jeg videre – det kan godt være, at jeg har digtet meget til, men ved Gud, har jeg løjet, så har jeg løjet i kendsgerningerne. Dem skal De ikke dømme efter, men efter måden jeg fremdrager dem på – den, forsikrer jeg Dem, stemmer nøje overens med min sjæls

originalitet. Jeg har serveret Dem steg ud af fantasien med sauce af den reneste sandhed.

Men, hvorfor betror jeg Dem forresten dette? … Fordi jeg føler, kære, at De kun lidt tror på mig. Jeg glæder mig på Deres vegne. Altså! Tro ikke det menneske, som fortæller om sig selv, for det lyver. Det lyver i ulykken for at vække medlidenhed, i lykken for at man skal misunde det – altid for at henvende opmærksomheden på sig.

Emeljan Piljai

"Nu er der nok ikke andet tilbage end at gå til saltværkerne! Det er rigtignok det mest forbandede arbejde at tage fat på, men man er nødt til det, når man vil undgå at krepere af sult."

Efter at have sagt dette trak min ven Emeljan Piljai for tiende gang sin tobakspung op af lommen, og efter at have overbevist sig om at den var lige så tom som dagen før, sukkede han, spyttede og strakte sig fløjtende på ryggen og stirrede op mod den skyfri himmel. Han og jeg lå i sandet et par kilometer fra Odessa, som vi havde forladt, da vi ikke kunne finde arbejde dér, og sultne som vi var, gav vi os til at overveje, hvor vi nu skulle begive os hen. Emeljan lå i sandet med hovedet mod steppen og fødderne mod havet, og bølgerne, bom skvulpede blødt op over bredden, vaskede hans smudsige, nøgne fødder. Øjnene havde han knebet sammen for solen, snart strakte han sig som en kat, og snart rykkede han sig længere ned mod vandet, og så skyllede bølgerne over ham næsten helt op til skuldrene. Det var noget han kunne lide, og noget som bragte ham i en melankolsk-doven sindsstemning.

Jeg kastede mit blik ud over havnen, hvor en tæt skov af skibsmaster hævede sig i tykke, gråsorte røgskyer, og hvorfra der hen over vandet flød en forvirret, dump støj af ankerkæder, af fløjten fra lokomotiver, som bragte varerne, og af lastdragernes højrøstede stemmer. Men jeg øjnede ikke noget dér, som kunne vække vort slumrende håb om noget at fortjene, og idet jeg rejste mig, spurgte jeg Emeljan:

"Nå, skal det så være saltværkerne?"

"Ja … der er vel ikke andet at gøre! – men tror du også, at du kan døje det?" spurgte han langsomt uden at se på mig.

"Nu får vi at se."

"Nå, ja, så går vi altså," sagde Emeljan uden at røre et lem.

"Ja, naturligvis."

"Å, du! Det er såmænd det bedste, vi kan gøre – at komme afsted hurtigst muligt. Dette forbandede Odessa – gid pokker ville tage det – at blive i nærheden af det. En havneby! Gid den måtte synke i jorden!"

"Hold nu op med at skælde ud, det hjælper jo dog ikke; lad os hellere se at komme afsted."

"Ja, men hvorhen? Skal det være til saltet? … Nå, sådan! Ser du, lille bror, selv om vi slår os på saltet, så får vi dog ikke noget ud af det."

"Ja, men du har jo selv sagt, at der ikke var andet at gøre."

"Det er rigtigt. Hvad jeg har sagt, det står jeg ved. Jeg går ikke fra mine ord. Men at vi ikke får noget ud af det heller, det er lige så sikkert."

"Hvorfor det?"

"Hvorfor! Du tror måske, at de står parate for at modtage os: – Vær så god mine herrer Emeljan og Maxim, gør os den ære at slide jer til krøblinge og at tage imod vore skillinger! … Næ, sådan går det ikke til! Sagen stiller sig således: Du og jeg er nu – herrer over vore egne skind …"

"Så, lad det nu være godt, kom nu!"

"Stop lidt. Vi kommer til at gå til direktøren for dette saltvæsen og allerærbødigst sige til ham: Nådige herre og højagtede røver og blodsuger, vi er kommet for at tilbyde Deres

Højvelbårne menneskeæder vore skind! Skulle De ikke ønske at slide dem af os for to kopek i døgnet, og derefter følger ..."

"Nej, ved du nu hvad, rejs dig nu, og lad os komme afsted. Inden aften kan vi godt nå nogle af fiskerbyerne, hvor vi kan hjælpe til med at trække garnene op – så kan vi måske redde vor aftensmad."

"Aftensmad! Det har du ret i. De gi'r os nok noget at spise. Fiskerkonerne er gode mennesker. Lad os bare skynde os ... Men synderligt held får vi næppe, – for ser du, hele ugen igennem har vi ikke haft andet end modgang."

Pjaskvåd rejste han sig; så strakte han sig og stak hænderne ned i lommen på bukserne, som var syet af et par melsække. Han rodede lidt i dem, trak dem så tomme op og betragtede dem med et medlidende smil.

"Der er ikke noget – det er fjerde dag, jeg forsøger – med samme resultat. Sådan står det til, bror min."

Vi gik langs med bredden, og kun en sjælden gang vekslede vi nogle ord. Vore fødder sank dybt i det våde sand, som var blandet med muslingeskaller, og som sammen med de bløde bølgeslag nynnede en indtagende melodi. Af og til traf vi på geléagtige vandmænd, småfisk og underligt formede træstykker, som opblødte og sorte var skyllet i land af bølgerne. Fra havet blæste en frisk vind, som bragte kølighed med sig, og som jog skyer af det tørre sand ind over steppen.

Det så ud til, at Emeljan, som ellers altid var i godt humør, var ved at tabe modet, og straks, da jeg lagde mærke til det, forsøgte jeg på at live ham op.

"Hør, Emeljan, fortæl mig noget, noget om dig selv."

"Jeg ville såmænd gerne fortælle dig noget, bror, men taleredskaberne er blevet sløvede, fordi – maven er blevet tom. Maven den er det vigtigste i et menneske; du kan tage en hvilken som helst vanskabning – uden mave finder du ikke nogen, det kan du stole på. Og er maven i orden, så er sjælen det også; enhver menneskelig handling udgår fra maven … nå, det ved du jo forresten godt selv."

Han tav.

"Å, bror, hvis havet ville kaste tusinde rubler i land til mig – nåda! – Så skulle jeg straks åbne en beværtning, og du skulle blive opvarter. Jeg selv ville have min seng stående ved disken, og der skulle være et rør fra tønden lige ind i min mund. Når jeg så fik ryst til at tappe fryd og glæde ud af kilden, skulle jeg straks kommandere: Maxim, drej hanen om! Og … bul-bul-bul … lige ned i halsen – synk, Emeljan! Det ville fanden kvæle mig være en god idé. Men, bønderne, disse fyre, der er sorte af jord – uha dog! – dem skulle man plyndre, trække huden af dem og vende vrangen ud på dem. Når sådan en kom for at få den spædet op: "Emeljan Paulitch, lad mig få et glas på klods!" – Hvad for noget? … Hvad siger du … på klods? … Næ, her giver vi ikke på klods!"

"Emeljan Paulitch, vær barmhjertig!" – "Vær så artig, det skal jeg være: Kør vognen, så skal du få et lille glas. Ha-ha-ha! Den tykmavede djævel kunne jeg have slået ihjel!"

"Nå, bror, hvorfor skulle du være så hård? Se nu engang, hvor bonden må sulte."

"Hvad mener du? Sulter han? Nå, det er måske rigtigt nok! Men sulter jeg da ikke? Jeg, min bror, har sultet lige fra den dag, jeg blev født, men dette står ikke skrevet i loven. Hm, ja! Han

sulter … hvorfor? Jorden har givet misvækst? Det er mistænkeligt. Nej, først har han haft misvækst i hovedet – og så på marken, sådan forholder det sig! Hvorfor er der ikke misvækst i andre riger og lande? … Fordi, der er hovederne på folk anderledes, dér tænker man – se sådan er det. Dér, min bror, kan man udsætte regnvejret til næste dag, hvis det passer en bedre, og solen kan man lægge en dæmper på, hvis den er alt for ivrig. Men hvilke forholdsregler har vi? Ingen, min ven … Nå, dette er jo bare spøg alt sammen. – Kunne jeg bare redde tusinde rubler og en beværtning, det ville være en alvorlig sag …"

Han tav, og af gammel vane stak han hånden ned i lommen efter tobakspungen, halede den op, vendte vrangen ud på den, så på den, spyttede derefter vredt og kastede den i havet.

En bølge greb den smudsige, lille pose og ville til at bære den bort fra bredden, men da den havde fået undersøgt gaven, kastede den den foragteligt tilbage.

"Nå, du vil ikke ha' den? Det skal blive løgn, du skal nok komme til at tage den!" og Emeljan greb den våde tobakspung, puttede en sten i den, og med et stort sving med armen kastede han den langt ud i havet.

Jeg lo.

"Nå, hvad ler du af? – og så tilmed – så læser han bøger og slæber dem endog rundt med sig – men forstå sig på mennesker, det duer han ikke til! Det firøjede kadaver."

Den var til mig, og af at Emeljan havde kaldt mig for et firøjet kadaver, sluttede jeg, at han måtte være i højeste grad forbitret på mig; han tillod sig nemlig kun i øjeblikke, hvor han var opfyldt af harme og lede til alt, at le af mine briller; denne ufrivillige prydelse havde i det hele taget skaffet mig en sådan

vægt og betydning i hans øjne, at han i vort bekendtskabs første dage aldrig sagde andet end "De" til mig og det tilmed i den ærbødigste tone, til trods for at vi begge ladede kul på en rumænsk damper, og at jeg ligesom han var laset, forkradset og sort som Satan selv.

Jeg gjorde en undskyldning, og da jeg ønskede at berolige ham, gav jeg mig til at fortælle ham om fremmede lande, idet jeg søgte at gøre ham begribeligt, at hans visdom om solens og skyernes regimente hørte ind under mytens gebet.

"Ser man det! … Nå sådan! – Nå! – Så, så …" afbrød han af og til; men jeg kunne mærke, at hans interesse for de fremmede lande og livets gang i disse mod sædvane ikke var stor, og at han næsten ikke gad høre på mig, men trodsigt så frem for sig ud i det fjerne.

"Ja, alt det kan være godt nok, kære bror," afbrød han mig og slog ud i luften med hånden. "Men nu spørger jeg dig: Mødte du et menneske med penge – med *mange* penge," understregede han, idet han skævede ind under mine brilleglas – "hvad ville du så gøre – ville du gøre det af med ham?"

Jeg skælvede.

"Bestemt nej!" svarede jeg, "ingen har ret til at købe sin lykke for en pris, der er et andet menneskes liv."

"Å, ja … sådan står der i bøgerne i samvittighedens interesse, men sikkert ville den selv samme herre, som har opfundet disse ord, hvis det blev ham for drøjt, ved en gunstig lejlighed for selvopholdelsens skyld aflive en eller anden. Rettighederne … Se, her har De dem!" og Emeljans kraftige næve plantede sig lige foran min næse. "Og med denne tager ethvert menneske sig ret – kun på forskellig måde – rettigheder også."

Jeg holdt min mund, fordi jeg af erfaring vidste, at det ville være ørkesløst at sige ham imod, når han var ondskabsfuld.

Han slyngede et stykke træ, han fandt, ud i havet, sukkede og sagde:

"Nu skulle man bare have lidt at ryge på."

Idet jeg kastede et blik ud over steppen, fik jeg øje på to tchabarer, som så på os.

"God dag, mine herrer!" råbte Emeljan til dem. "De skulle vel ikke have lidt tobak?"

Den ene af tchabarerne vendte hovedet mod den anden, spyttede et græsstrå ud af munden og sagde trevent:

"Du Mikael, de beder om tobak!"

Mikael stirrede op mod himlen, som om han udbad sig dens tilladelse til at tale med os. Så vendte han sig imod os.

"God dag!" sagde han. "Hvor skal I hen?"

"Til Otchakov – til saltet."

"Nå, så! – Har man indbudt jer til at komme derhen?"

Vi tav og lagde os på jorden ved siden af dem.

"Du, Nikita, tag og snør posen sammen, at allikerne ikke skal hakke i den."

Nikita lo lunt i skægget og snørede posen til.

Emeljan skar tænder.

"Nå, så I vil have tobak?"

"Vi har ikke røget i lang tid," sagde jeg noget forvirret; jeg kunne ikke bekvemme mig til lige rent ud at bede om det.

"Hvorfor har I ikke det? Så skulle I virkelig gøre det."

"Å, din satan! Kom nu med det, hvis du vil give os noget, men lad være med at grine – afskum. – Eller du har måske sat din

sjæl til ved at flakke rundt i stepperne? – Knalder jeg dig en i skallen, gi'r du vist ikke en lyd fra dig!"

Tchabarerne blev forskrækkede og fo'r op, greb deres stokke og stillede sig tæt op til hinanden.

"Nå, kære brødre, det er på den måde, I beder om noget … Nå, så kom da!"

Jeg havde hverken lyst eller kræfter til at tage del i en batalje og prøvede derfor på at mægle.

"Bare rolig, brødre, min kammerat blev hidsig – det kan ske for den bedste! Men ved I, hvad I skulle? I skulle give os lidt tobak, hvis I kan undvære lidt – så går vi vores vej."

Mikael så på Nikita og Nikita på Mikael, og så gav de sig begge to til at le.

"Se sådan skulle I lige straks have sagt." Så trak Mikael en tyk tobakspung op af lommen og rakte mig den:

"Nå, værs'go – her er tobak!"

Nikita stak så hånden ned i posen og rakte mig et tørt stykke brød og et stykke fedt og rigeligt med salt. Jeg tog det. Mikael lo og gav mig endnu mere tobak. Så sagde Nikita "Farvel".

Jeg takkede.

Med en mørk mine smed Emeljan sig ned på jorden og vrissede temmelig højt: "De satans svin!"

Og dér ude i steppen, langt, langt borte, havde en uhyre vifte af den nedadgående sols stråler foldet sig ud, og fint og blødt farvede den jord og himmel. Bølgerne plaskede uophørligt mod bredden, og havet – hér rødt som blege roser, dér det dybeste blå – var vidunderligt smukt og mægtigt.

"Nu skal vi til at ryge! Gid pokker ville tage ved de fyre," og Emeljan åndede let, da han nu var blevet af med dem. "Skal vi så

gå videre, eller blive her natten over?"

Jeg var for doven til at gå videre.

"Nå, så overnatter vi!" Han strakte sig, så lang han var og stirrede op mod himlen.

"At flække hjerneskallen på et menneske med mange penge, det ville – hvad du så end vil sige – være en nydelse! Især hvis man kunne klare ærterne," sagde Emeljan.

"Nu kan det være nok med at sludre!" svarede jeg opbragt.

"Sludre? Hvorfor er det sludder? Jeg skal på min samvittighed få det gjort! Jeg er nu syv og fyrre år, og i tyve år har jeg brudt mit hoved med denne operation. Hvad er mit liv? Et hundeliv? Jeg har hverken et hundehus eller en bid brød – det er værre end en hunds. Er jeg et menneske? Næ, bror, ikke noget menneske, værre end et dyr eller en orm. Hvem vil kunne forstå mig? Ikke én. Men når jeg nu ved, at mennesker kunne leve godt, hvorfor skal jeg så ikke også? Hvad? Gid Fanden havde jer – I djævle!"

Han vendte sig om imod mig og sagde hastigt:

"Ved du, en dag havde jeg på et hængende hår nær gjort det … men for en bagatels skyld lykkedes det ikke … jeg blev bandlyst, forbandet, jeg var en nar … Vil du have, jeg skal fortælle dig det?"

Jeg bad ham straks om det, og efter at have tændt sin pibe begyndte Emeljan:

"Ser du, bror, dette skete i Poltava for en otte år siden. Jeg var kommis hos en købmand, som handlede med træ. Et år gik alt godt, men så begyndte jeg lige på en gang at drikke og drak en tres rubler af min principals op. Man meldte mig, puttede mig i arrest på tre måneder med mere – efter loven. Da den tid var gået, slap jeg ud – hvad skulle jeg så? I byen var jeg kendt, og jeg havde ikke noget til at flytte for eller til at krybe i. Så gik jeg til

en bekendt af mig – en fordægtig person. Han havde en beværtning og ordnede mange tyvesager og dækkede over diverse fyre og deres gerninger. Han havde et godt hjerte og var forbavsende ærlig og meget klog. Han var en stor lærd og havde læst umådelig meget og var i besiddelse af nøje kendskab til livet: "Å hør, Paul Petrov! Kan du hjælpe mig?"

"Nå ja, det kan jeg vel. Det ene menneske må hjælpe det andet under de omstændigheder. Bliv her nu, spis og drik, og lad os se tiden an." Jeg havde stor agtelse for ham, og han kunne også godt lide mig. Han sad om dagen bag ved disken og læste i en bog om franske røvere … alt, hvad han læste, handlede om røveri, han fortalte og jeg hørte …

Et par måneder sad jeg hos denne Paul Petrov og hørte på hans læsning og snakkede med ham. Og jeg så, der kom mørke fyre, som bragte skinnende ting med: ure, armbånd og sådan noget, og jeg lagde mærke til det meningsløse i disse forretninger. En stjæler en ting – Paul Petrov giver ikke det halve af, hvad den er værd, for den – men han betaler ærligt – og lige med det samme! Hej trakter! … sold, fest, skrig og skrål og – ikke en rød øre tilbage! Så kommer én i hullet – og så kommer den næste til Paul Petrov.

Og af hvilke vigtige grunde? Som mistænkt for indbrudstyveri, hvor der er blevet stjålet for hundrede rubler! Hundrede rubler! Er et menneske da hundrede rubler værd? … Så sagde jeg til Paul Petrov: Alt dette er dumt og fortjener ikke, man giver sig af med det.

"Hm! hvordan skal jeg forklare dig det?" sagde han. "På den ene side: hønen nipper et korn ad gangen – men på den anden side: I alle folks gerninger er der ingen agtelse for dem selv, se,

det er sagen. Skulle vel – siger han – den, der forstår sit værd, besmudse sin hånd med at stjæle 50 kopek eller med indbrud? Aldrig i evighed!"

Så begyndte han ved eksempler at udvikle for mig, hvorledes et menneske, der kender sig selv, bør handle. Længe talte vi på denne måde. Så sagde jeg til ham: Paul Petrov, jeg har længe spekuleret på at forsøge min lykke på den måde, og nu er De et menneske, der har erfaring i livet, giv mig et godt råd, hvorledes altså – og hvilket? – "Hm," sagde han. "Det kan jeg måske! Men skulle du ikke kunne lave sådan en lille historie på din egen risiko og efter din egen regning, uden hjælp? Som for eksempel … Obojmov kommer alene tilbage ovre fra træoplaget i Vorskla i en gig, og som du ved, har han altid penge hos sig, og derovre på lageret henter han tilmed de indkomne penge hos kommisen. Det er for en uge ad gangen, og omsætningen er for en tre hundrede eller mere om dagen. Hvad siger du til det?"

Jeg faldt i tanker. Obojmov – det var den selvsamme købmand, som jeg havde været kommis hos. Der var to gode ting ved den sag, både hævn over ham for hans adfærd mod mig, og så måske en god bid. – Det må man tænke nøje over – sagde jeg. – "Ja, det må man!" sagde Paul Petrov.

Han tav og gav sig langsomt til at dreje på sin cigaret. Solnedgangen var næsten forbi, kun en lille, smal lyserød stribe var tilbage, for hvert sekund blegere og blegere. I steppen var der så stille og trist, og havets uophørlige, kælne plasken forhøjede endnu mere dette tungsind og denne stilhed ved sin ensformige og bløde lyst.

"Hm, ja, bror! Jeg brød mit hoved med denne sag, og selv samme nat lagde jeg mig på lur bag buskene ved Vorskla; jeg

havde taget en jernklods på en femten pund med mig. Dette foregik i oktober – jeg kan huske det var i slutningen. Natten kunne ikke være bedre – mørk som en menneskesjæl – stedet kunne ikke passe bedre. Der var en bro, og brædderne var i stykker, altså måtte han køre i skridt. Jeg ligger og venter. Af ondskab var der, min bror, nok i mig til ti købmænd. Og så lige ud ad landevejen havde jeg tænkt mig denne sag – mere ligefrem kunne man ikke: et slag – og færdig!"

Emeljan rejste sig.

"Ja – nå, så ligger jeg altså der og er parat til at – at snuppe pengene. Vips – og så ikke mere!

Du tror måske, bror, at et menneske kan gøre, som det vil? Næ, du kan tro nej! Sig mig engang, hvad du vil gøre i morgen? Du kan ikke sige, om du i morgen går til højre eller til venstre. Hm – ja! … Jeg lå og ventede ét, og så blev det noget helt andet.

Så ser jeg, at der kommer én inde fra byen – tilsyneladende fuld, han dinglede – i hånden havde han en stok. Han brummede noget – usammenhængende, og græd, – jeg lyttede – han snøftede – og kom nærmere – – det var en kone! Gid pokker havde hende! Hun skal få nogle over nakken – tænkte jeg – mens hun nærmede sig. Hun går lige hen til broen, og så giver hun sig pludselig til at skrige: "Kære, hvorfor dog?" Du kan tro, hun skreg, bro'r! Hvad er det for noget sludder? tænkte jeg. Men hun farer lige ind imod mig. Jeg ligger trykket helt ned mod jorden og ryster – og hvor var min ondskab blevet af? Nu er hun lige ved mig og er nær ved at træde på mig! Men, hvor hun så igen giver sig til at hyle: "Hvorfor dog – men hvorfor dog?" og bums klaskede hun om på jorden, lige ved liden af mig. Og her gav hun sig til at brøle i en sådan grad, at det ikke er til

at beskrive – mit hjerte var ved at sønderrives af at høre på hende. Alligevel lå jeg stille som en mus, og hun hylede. Jeg blev helt tungsindig og tænkte ved mig selv – skal jeg stikke af? Men nu kom månen frem bag en sky, klar og lys – det var ligefrem skrækkeligt. Jeg rejste mig op på albuen og kiggede på hende. Og så, bro'r, blev alle mine planer til støv – det hele gik ad helvede til! Jeg så – det var, som om mit hjerte skulle gå i stå – en ung pige, et helt barn – så hvid, med lokker ned over panden, øjnene var så store og de så og så – og de små skuldre skælvede – ja skælvede – og fra øjnene randt stride tårer – de løb og løb – den ene efter den anden.

Jeg fik medlidenhed med hende, bro'r! Nå, så gav jeg mig til at hoste. Men, hvor hun så gav sig til at hvine: "Hvem er det? Hvem? Hvem er der?" Hun var altså blevet forskrækket. – Nå, jeg sprang straks op og sagde: Det er mig. – "Hvem er du?" spurgte hun. Men hendes øjne var så fulde af angst, og hun rystede som gelé. "Hvem er du?" spurgte hun igen."

Han lo.

"Hvem jeg vel kan være? For det første skal De ikke være bange for mig, frøken, – jeg skal ikke gøre Dem noget ondt. Jeg er en ganske almindelig én af de barbenede, det er jeg! Jeg løj altså for hende; jeg kunne da ikke sige til hende, at jeg havde lagt mig på lur for at slå en købmand ihjel! Men hun svarede: "Jeg bryder mig ikke om noget som helst, jeg kom herhen for at drukne mig." Hun sagde det sådan, at jeg fik kuldegysninger – det var så højtideligt – bro'r – men hvad var der at gøre?"

Og sønderknust slog Emeljan ud med hånden og så på mig, idet han smilede bredt og godmodigt.

"Og så, bro'r min, begyndte jeg at snakke. Men om hvad, det ved jeg ikke; men jeg talte, så at jeg selv nød det; mest det, jeg sagde om, at hun var så ung og smuk. Og at hun var smuk, det er sikkert og vist – ja mere end smuk! – Å, du bro'r, – hun hed Lisa. Nå, så sagde jeg – ja, Gud ved, hvad jeg sagde? Det var hjertet, der talte."

"Ja–a, hun stirrede så alvorligt og stift på mig – men, så lige med ét gav hun sig til at smile!" – – Dette ligefrem brølede Emeljan ud over steppen med gråden i halsen, mens han slog ud med hænderne i luften.

"Lige som hun havde smilet, tøede jeg op, bums! dér lå jeg på knæ foran hende: Frøken, siger jeg – frøken! – mere kunne jeg ikke. Men hun – min bro'r – tog mit hoved mellem sine hænder, så mig ind i mit ansigt og smilede, bevægede læberne – der var noget, hun ville sige – så tog hun sig sammen og sagde: "Min egen kære ven, De er lige så ulykkelig, som jeg! Er det ikke sandt?"

– Hm, ja, bro'r, sådan sagde hun! Men hun kyssede mig også her på panden … ja. Kan du tænke dig? … Ser du, i syv og fyrre år har jeg ikke oplevet noget bedre! Og jeg var gået ud for at …"

Han tav og havde støttet hovedet på sin arm.

"Nå, så rejste hun sig op og sagde til mig: Følg mig hjem! Så gik vi – jeg uden at føle mine ben under mig, mens hun blev ved med at fortælle. Ser du, hun var eneste datter hos forældrene, der var købmandsfolk – og naturligvis forvænt, og så kom der en student i huset som lærer, og de blev forelskede i hinanden. Så rejste han bort – og så snart han havde endt sine studier, ville han komme og gifte sig med hende; det havde de aftalt. Men han kom ikke – derimod kom der et brev: Sådan og sådan

– kort og godt, du passer mig ikke. Det var naturligvis sårende for pigebarnet, og så tog hun sig det så nær. Nå, alt dette fortalte hun mig på vejen til sit hjem. "Nå, nu farvel, min ven," sagde hun. "I morgen rejser jeg bort. De kunne måske have brug for nogle penge? Tag dem, De behøver ikke at genere Dem," – Nej, frøken – sagde jeg – De skal have tusinde tak, men jeg behøver dem ikke, – "Å, min kære ven, gener Dem nu ikke, men tag dem," sagde hun indtrængende. Men jeg lasede menneske svarede alligevel: Nej, frøken, det behøves ikke. Og ved du hvad, bro'r, det forekom mig også i det øjeblik, at jeg slet ikke brød mig om penge. Vi tog afsked. Så sagde hun venligt til mig: "Aldrig skal jeg glemme Dem, der var aldeles fremmed for mig, og tog Dem således af mig ..." Nå, det er nu ligemeget," afbrød Emeljan og gav sig igen i færd med at ryge.

"Hun forsvandt. Jeg satte mig på bænken uden for porten. Natvægteren kom. "Hvad sidder du her for? Du skal vel ikke til at stjæle?" – Dette spørgsmål greb mig i hjertet! Jeg langede ham en ud. – Skrig – fløjten ... og på stationen! Nå, hvad ragede det mig, skulle jeg på stationen, så skulle jeg der – skidt med det hele – mig var det ligegyldigt! Så langede jeg ham en til ud og satte mig på bænken derinde og gad ikke engang prøve på at løbe min vej. Jeg måtte blive der natten over – så slap man mig. Jeg gik til Paul Petrov. "Hvor har du været henne?" spurgte han og lo. Jeg så på ham – han var det samme menneske som dagen i forvejen, men det var alligevel, som så jeg noget helt nyt. Så fortalte jeg ham, hvad jeg havde oplevet. Han hørte opmærksomt efter, og så sagde han: "Ved De hvad, Emeljan Nikitich, De er en nar og et fjols; vil De ikke være så venlig at skrubbe af!" – Sådan endte denne affære."

Han tav og strakte sig hen ad jorden. Armen havde han lagt under hovedet og stirrede nu op mod den fløjlsbløde og stjernebesåede himmel. Og alt omkring var stille.

Mo'r Isergil

I

Det var på bredden af Akkerman i Besarabien, at jeg hørte disse fortællinger.

En aftenstund, da vi havde endt vort daglige arbejde med at høste druer, gik det hold moldauere, som jeg havde arbejdet sammen med, ned til havet, mens jeg og gamle Isergil blev tilbage under vinrankernes tætte skygge. Vi lå så lange vi var på jorden og så på, hvorledes de bortdragendes silhuetter forsvandt i nattens dybe mørke.

De gik syngende og leende; mændene bronzefarvede med fyldigt sort overskæg og tykke krøller lige ned til skulderen, i korte jakker og vide pludderbukser; konerne og de unge piger – glade, smidige som ranker og med mørkeblå øjne – også bronzefarvede. Deres sorte, silkebløde hår var løst, og den varme og lette vind, som legede med det, fik de mønter, der var bundet i det, til at rasle. Vinden gled frem som en jævn, bred bølge, men undertiden ligesom sprang den over noget usynligt, og idet den så busede på med et stød, greb den fat i kvindernes hår, så det stod ud i fantastiske manker fra deres hoveder. Dette gav dem et besynderligt og eventyrligt udseende. De fjernede sig stadig længere fra os, men natten og vor fantasi smykkede dem endnu prægtigere.

En af de unge piger spillede på violin … og en anden sang med en blød kontraalt, og atter andre lo … og indbildningen tegnede af alle lydene en guirlande af forskelligfarvede bånd,

der snoede sig i luften over de mørke menneskeskikkelser, som mørket efterhånden slugte.

Luften var gennemtrængt af en skarp duft af hav og fede dunster fra den af regn nylig vædede jord. Endnu drev der stumper af regnskyer hen over himlen; de var tætte og af besynderlige former og farver, hér – bløde som røg, blågrå og askeblå, dér – skarpe som klippestykker, matsorte eller brune. Og alt dette – lyde og duft, regnskyer og mennesker – var fortryllende smukt, men sørgmodigt, det syntes som en begyndelse til et dejligt eventyr. Alt var smukt og harmonisk, men ligesom standset i sin udvikling og døende, for nu var der af den levende og nervøse larm, som havde lydt, kun en svag støj tilbage, som ofte blev afbrudt og stadig lød svagere, idet den fjernede sig og forvandledes til sørgmodige og medlidende suk – måske over lykken, som er så tilfældig og vanskelig at fange.

Jeg følte alt dette, og der opstod fantastiske ønsker i mig: jeg ønskede at forvandles til sand for af vinden at blive spredt viden om; jeg ønskede at flyde som en varm flod gennem steppen, flyde ud i havet for derfra som en opalfarvet tåge at ånde ind i himlen; jeg ønskede at kunne opfylde hele denne fortryllende, vemodige aften med mig selv … og jeg blev tungsindig.

"Hvorfor gik du ikke med de andre?" spurgte den gamle Isergil mig, idet hun gjorde et kast med hovedet.

Tiden havde kroget hende; hendes øjne, som engang havde været blanke og sorte, var nu matte og rindende, og hendes stemme lød som en raslen af gamle knogler.

"Fordi jeg ikke havde lyst!" svarede jeg på hendes spørgsmål.

"Uh! … som gamlinger fødes I russere. Alle er i mørke som dæmoner … Vore unge piger er bange for dig … Og du er jo dog ung og stærk …"

Månen var kommet frem. Dens skive var stor og blodrød, og den syntes som udsprunget af steppens skød, denne steppe, som i sin levetid havde opslugt så meget menneskekød og drukket så meget blod. Skyggen fra løvet faldt som et kniplingsslør over den gamle kone og mig, og hen over steppen til venstre for os svævede skygger fra skyerne, som gennemtrængte af månens blå skær nu var blevet mere gennemsigtige og lyse. Kun ganske svagt nåede lydene fra havet os: snart græd violinen, snart lo den unge pige, og snart sang en knøs med en smuk baryton, og alt dette blandede sig med bølgernes rytmiske skvulpen mod bredden.

"Se, der kommer Larra!"

Jeg så hen i den retning, den gamle viste med sin skælvende hånd og skæve fingre, men jeg så kun skygger, og dem var der mange af; den ene af dem var tykkere og sortere end de andre, og den jog hurtigere afsted end søstrene, fordi den faldt fra en sky, som var nærmere jorden end de øvrige.

"Jeg ser ingen!" sagde jeg.

"Du er mere blind, end jeg gamle kone er. Se – der er han, helt mørk, han iler langs med steppen."

Jeg så endnu engang, men så atter intet uden skygger.

"Det er en skygge! Hvorfor kalder du den Larra?"

"Fordi det er ham. Han er nu blevet til en skygge – men det var også på tide! Han lever i tusinder af år, solen har udtørret hans legeme, blod og knogler, og blæsten har savet dem over.

Det er, hvad Gud kan gøre med et menneske for dets stoltheds skyld!"

"Fortæl mig, hvordan det gik til!" bad jeg den gamle kone, idet jeg allerede glædede mig til at høre et af disse dejlige eventyr, som fødes i stepperne.

Og hun fortalte mig denne historie.

"Der er gået mange tusinde år, siden det skete. Langt borte på den anden side havet, hvor solen står op, ligger den store flods land, og i hint land giver hvert blad og hvert græsstrå så megen skygge, som et menneske behøver for at skærme sig mod solens brændende stråler."

Ja, så gavmild er jorden i det land.

I det boede en mægtig folkestamme, som ejede hjorder og brugte sin styrke og sit mod i jagt på vilddyr. Efter jagten holdt de gilde, sang og legede med pigerne, som dér er dejlige og glødende.

Engang – det var under sådan et gilde – fløj ørnen ned fra himlen og tog en af disse med sig, en med hår så sort og blødt som natten. Pilene, som mændene sendte efter den, faldt ynkeligt tilbage på jorden. Så gik man ud for at søge efter pigen, men man fandt hende ikke. Man glemte hende, som man glemmer alt på jorden."

Den gamle kone sukkede og tav. Hendes knirkende stemme havde lydt, som var det en knurren af alle glemte århundreder, der havde sat sig fast i hendes bryst som skygger af erindringer. Og havet akkompagnerede sagte til begyndelsen af en af disse urgamle legender, som måske var opstået på dets bredder.

"Efter tyve års forløb kom hun tilbage af sig selv, forpint og udtørret, men med hende fulgte en yngling, smuk og stærk, som hun selv havde været for tyve år siden. Og da man spurgte hende om, hvor hun havde været, så fortalte hun, at ørnen havde bragt hende op i bjergene og dér levet med hende som med en hustru. Ynglingen var hendes søn, men faderen var ikke mere, for da han blev svag, hævede han sig for sidste gang højt op i luften, foldede vingerne sammen og faldt tungt ned på de hårde bjergskrænter og slog sig ihjel.

Alle så de med forbavselse på ørnens søn, og så, at han ikke var anderledes end de selv, kun var hans øjne kolde og stolte som hos fuglenes konge. Og man talte til ham, men han svarede eller tav, som han havde lyst til, og da stammens ældste kom, svarede han dem, som var han deres ligemand. Dette krænkede dem, de kaldte ham for en pil uden fjer og od og sagde til ham, at de var vant til at blive ærede, og at tusinde af hans slags og tusinde, der var dobbelt så gamle som han, var dem lydige. Men han så dristigt på dem og svarede, at der var ikke nogen som han; hvis alle ærede dem – så ville han ikke. Å! ... Da blev de alle vrede på ham og sagde:

"Hans plads er ikke blandt os, lad ham gå, hvorhen han vil."

Han lo og gik så dérhen han ville – til en ung, smuk pige, som opmærksomt havde betragtet ham, han gik hen til hende og omfavnede hende. Men hun var en datter af en af de ældste, som havde dømt ham. Og skønt han var smuk, så skubbede hun ham bort fra sig, for hun frygtede sin fader. Hun vendte sig fra ham, men han gav hende et slag, så hun faldt, og han satte sin fod så fast på hendes bryst, at blodet sprøjtede ud af hendes

læber; hun gav et tungt suk fra sig, snoede sig som en slange og døde.

Alle, som så dette blev grebet af rædsel, for det var første gang, at man således slog en kvinde ihjel for deres øjne. Og længe tav de alle og stirrede på hende, som lå der med åbne øjne og blodig mund, der uden ord bad om hævn, og på ham som stod så kold og stolt ved siden af hende, uden så meget som at bøje sit hoved. Da man havde fattet sig, greb man ham og bandt ham, men man fandt, at det at slå ham ihjel med det samme var en alt for let død og ikke tilstrækkelig nedværdigende for ham, og ikke tilfredsstillende for dem selv."

Natten skred frem og opfyldtes af sære, dæmpede lyde. Ude i steppen peb fuglene klagende, vinrankerne raslede, græshopperne summede og løvet sukkede og hviskede; månens fulde skive, som før var blodrød, blegnede, idet den fjernede sig mere og mere fra jorden, og kastede ødselt sit blåagtige skær ud over steppen.

"Og så gav de sig til at udtænke en henrettelse, som var misgerningen værdig. Man foreslog at lade ham slides i stykker af heste – men fandt det ikke nok; man tænkte på at skyde til måls efter ham med pile; også dette blev forkastet; man foreslog at brænde ham, men bålets røg ville ikke tillade dem at se hans pinsler; alt blev overvejet, men intet fandtes, der kunne tilfredsstille dem alle. Hans moder lå på knæ for dem, tavs, uden tårer og ord til en bøn om nåde for ham. Længe talte de sammen; så var der omsider en vismand, som efter lang overvejelse sagde:

"Lad os spørge ham, hvorfor han gjorde dette!"

Og de spurgte ham om det. Han sagde:

"Løs mig! Jeg vil ikke svare jer, så længe jeg er bundet."

Da man havde løst ham, spurgte han: "Hvad vil I?" Han spurgte, som havde de været hans slaver …

"Du hørte det jo …" sagde vismanden.

"Hvorfor skal jeg forklare jer min adfærd?"

"For at vi kan forstå dig. Du stolte, hør nu! Du skal jo alligevel dø. Lad os dog komme til klarhed over, hvorfor du gjorde dette. Vi skal leve, og det vil være os til nytte at vide mere, end vi ved."

"Godt, jeg skal sige det, om end jeg måske ikke selv helt forstår, hvad der skete. Jeg dræbte hende, fordi det forekom mig, at hun stødte mig fra sig … Og jeg behøvede hende."

"Men, hun var jo ikke din!" indvendte man.

"Drager I da kun gavn af jeres eget? Jeg mener, at et menneske kun har stemme, arme og ben som sit eget – men jeg ser, at det hersker over dyr, kvinder og jord og meget andet …"

Man sagde ham, at alt hvad et menneske tager, det bøder det for med sig selv: med sin forstand, sin styrke, frihed og liv. Men han svarede, at han ville bevare sig i sin helhed.

Længe talte de med ham, og endelig forstod man af hans svar, at han regnede sig selv for den første på jorden, og at han intet så uden sig selv. De blev endog helt ængstelige over hans særstilling. Han havde hverken stamme, kvæg eller hustru, ejheller heltegerninger at vise tilbage på, og han ville heller ikke have noget af dette.

De gav sig nu på ny til at rådslå om, hvorledes de skulle straffe ham. Men nu talte de ikke længe om det, for den vise tog igen ordet:

"Stands! Der findes en straf! Det er en frygtelig straf – om I tænkte i tusinde år, ville I ikke kunne finde på en sådan!

Straffen er i ham selv! Slip ham, lad ham fri. Se, det er hans straf."

Og nu foregik der noget stort. Der lød et tordenskrald fra den skyfri himmel. Det var de højeste magter, som stadfæstede den vises tale. Alle bøjede sig dybt og gik bort. Men ynglingen, som nu bar navnet Larra, der betyder: den forstødte, – han lo højt ad de mennesker, som havde forstødt ham, han lo og blev ene tilbage – fri som hans fader havde været det. Men hans fader havde ikke været et menneske … Men han, sønnen – var det. Og så begyndte han at leve fri som en fugl, røvede kvæg, piger – alt, hvad han fik lyst til. Man skød på ham, men pilene prellede af på ham, som var han dækket af et usynligt panser. Han var behændig, vild, stærk og grusom. Han undgik at mødes ansigt til ansigt med mennesker, og man så ham derfor kun fra det fjerne, men alle, som så ham, sendte deres pile efter ham, og længe snoede han sig således ensom omkring, længe – mange lange år. Men et menneske kan ikke hele sit liv igennem gøre et og det samme. Man kan ikke altid nyde – man mister evnen til at nyde og får lyst til at lide … Og så en dag kom han menneskene nær, og da de styrtede sig over ham, rørte han sig ikke af pletten og gjorde ikke ringeste tegn til at værge sig. Da var der en, som gættede hans tanker og hastigt og højt råbte:

"Rør ham ikke! Han vil dø!"

Og alle holdt inde; de ønskede ikke at mildne den hårde skæbne for den, som havde gjort dem ondt. De standsede og lo ham ud. Men han skælvede over denne latter og greb sig med hænderne til sit bryst som for at søge noget. Så pludselig styrtede han mod dem. Men de afværgede hans slag uden at tilføje ham et eneste, og da han udmattet med et halvkvalt skrig

faldt om på jorden, fjernede de sig noget og iagttog ham. Han rejste sig op, greb en kniv, som var tabt i kampen, og jog den i sit bryst. Og atter faldt han om på jorden og slog længe sit hoved mod den. Men jorden veg tilbage for hans slag.

"Han kan ikke dø," sagde de glade, da de så dette.

Og de gik og lod ham alene tilbage. Nu lå han og stirrede op mod himlen – højt oppe i luften så han mægtige ørne svæve som sorte punkter. Der var så meget tungsind i hans øjne, at man kunne have forgiftet alverdens mennesker med det. Fra nu af søgte han kun døden. Og nu går og går han – over alt … Ser du, han er allerede en skygge – og vil evindeligt vedblive at være det. Han forstår hverken menneskers tale eller deres adfærd – intet. Og han søger kun og går og går … Han har intet liv, og døden vil ikke smile til ham … Der ser du, hvorledes et menneske er blevet straffet for sin stolthed!"

Den gamle kone sukkede og tav. Hun rystede hovedet besynderligt nogle gange og sænkede det så ned mod brystet.

Jeg så på hende. Det forekom mig, at søvnen overvældede den gamle. På en gang følte jeg en stor medlidenhed med hende. Slutningen af fortællingen havde hun fortalt med en hævet og truende stemme, men dog havde der lydt i den en frygtsom, slaveagtig tone.

På bredden gav man sig til at synge, – så besynderligt sang de. Først lød kontraalten – den sang en to-tre noder, så lød en anden stemme, som begyndte sangen forfra, mens den første stadig sang forud for den … tredje, fjerde, femte trådte ind i sangen i samme orden. Og pludselig gav et helt kor af mandlige stemmer sig til at synge den selv samme sang – også fra begyndelsen.

Det var noget så originalt, man hørte. Hver eneste kvindestemme lød så fuldstændig for sig selv, alle syntes de som forskelligtfarvede bække, der ligesom strømmede ned ad skrænter, hoppende og plaskende, og flød ud i en tæt bølge af mandsstemmer, som jævnt flød opefter; snart forsvandt de i den, og snart rev de sig løs fra den. Mændenes sang lød mægtig, hul og sørgmodig, mens kvindernes klang som bjælder, glad og livlig, fuld af leende triller.

Bølgernes larm kunne ikke høres for sangen.

II

"Har du nogen steder hørt sådan sang?" spurgte Isergil mig, idet hun løftede hovedet i vejret og smilede med sin tandløse mund.

"Det har jeg ikke. Aldrig ..." hviskede jeg til hende.

"Aha! Det vil du heller aldrig gøre. Vi elsker sang. Og vi er alle smukke. Kun de, der er smukke, synger smukt – de der er smukke og elsker at leve. Vi elsker at leve. Se engang! Efter en hel dags slid, så synger de. Fra sol stod op, til sol gik ned, har de arbejdet, men når månen kommer frem, synger de. De, som ikke forstår at leve, ville være gået i seng. De, der elsker livet og forstår at vurdere det, se – de synger."

"Men, sundheden –" skulle jeg til at begynde.

"Sundheden skal nok strække til for livet. Sundhed! Ville du måske ikke, hvis du havde penge, bruge dem? Sundhed er det samme som guld. Ved du, hvad jeg gjorde, da jeg var ung? Jeg vævede tæpper fra den tidlige morgen til den sildige aften, næsten uden at rejse mig. Jeg var livlig som en solstråle, men måtte dog sidde stille som en sten. Ofte sad jeg så længe, at alle

mine knogler knagede. Men når så natten kom, ilede jeg hen til min elskede for at kysse ham. Der var ni verst til, hvor han boede. Tilbage var der altså også ni. Ved du, hvor meget det udgør? … Og sådan løb jeg i tre måneder – så længe kærligheden varede; alle nætterne var jeg sammen med ham. Og dog er jeg blevet så gammel – blodet strakte altså til! Og hvor meget har jeg ikke elsket! Hvor mange kys har jeg ikke taget og givet!"

Jeg så på hendes ansigt. De sorte øjne var alligevel matte. Erindringerne oplivede dem ikke. Månen oplyste klart hendes mørke, rynkede ansigt, og jeg så de tørre, revnede læber, den spidse, indfaldne hage med de grå hår og den rynkede næse, der var bøjet som et uglenæb. I stedet for kinder var der to sorte huller, og i det ene af dem lå der en lok askegråt hår, som var trængt frem under hendes røde hovedklud. Huden på hendes hals og hænder var helt furet af rynker, og for hver af den gamle Isergils bevægelser kunne man vente, at den ville revne og falde fra hinanden og afsløre et bart skelet med matte sorte øjne.

"Fortæl mig, hvordan du har elsket!" bad jeg hende.

Så fortalte hun på ny med sin knirkende stemme:

"Jeg boede sammen med min moder ved Falmá på selve Byrlatas bred; jeg var femten år gammel, da han kom roende i en båd til vor gård. Han var munter, høj og slank og havde sort overskæg. Han sad i båden og råbte med klangfuld stemme til os, som sad i vinduet: "Hej, har I ikke noget vin … og noget jeg kan spise." Jeg kiggede ud gennem asketræernes grene ud over den lyseblå flod og så ham stå med det ene ben i båden og det andet på bredden, klædt i en hvid skjortebluse ombundet med et bredt bælte, hvis ender hang løst ud på hans ene side. Og han vuggede sig frem og tilbage og sang noget. Han så på mig og

sagde: "Hvilken skønhed, der bor her … og jeg vidste det ikke engang!" Som om han ellers kendte alle skønheder! Jeg gav ham vin og kogt svinekød … Men efter fire dages forløb var jeg hans … Hver nat var vi ude at ro. Han kom og fløjtede ganske sagte, og som en fisk sprang jeg ud gennem vinduet ud på floden til ham. Så roede vi … Han var en fisker fra Prut. Da min moder efter nogen tids forløb erfarede alt dette, blev hun vred og pryglede mig. Han søgte at overtale mig til at følge mig til Dobrudsche og videre til Donaus mundinger. Men da syntes jeg allerede ikke om ham mere – han sang kun og kyssede – intet andet. På den tid huserede bander af gutsuler på vor egn, og de havde deres kærester hér … Disse havde det fornøjeligt. Mangen en af dem kunne vente og vente på sin karpater og tro, at han allerede sad i fængsel eller var dræbt i slagsmål, – så en skønne dag kunne han komme dumpende som fra himlen enten alene eller med to til tre kammerater. Rige gaver bragte han med – han kom jo også let til dem! – så holdt de gilde hos hende, og han roste hende for sine kammerater. Det var noget, hun kunne lide. Så bad jeg en af mine veninder, som også havde en gutsul til kæreste, om at vise mig en sådan … Hvad var det nu hun hed? Det har jeg nok glemt … Ja, jeg begynder at glemme alt nu! Der er nu gået en halvfjerdsindstyve år siden dengang … man glemmer alt! Hun viste mig en. Han var smuk … Rødhåret var han, helt rødhåret, både hans hår og hans overskæg … Og så var han så sørgmodig, undertiden kærlig, men sommetider brølede han og sloges som et vildt dyr. Engang slog han mig i ansigtet … Men jeg sprang op som en kat og fo'r lige hen i brystet på ham og bed mine tænder fast i hans kind … Fra den tid havde han et lille ar i kinden, og han kunne godt lide at jeg kyssede det."

"Og hvor blev fiskeren af?" spurgte jeg.

"Fiskeren? Ja, han var her også … Han holdt sig til dem, gutsulerne. I begyndelsen søgte han stadig at overtale mig og truede mig med at styrte mig i vandet, men siden blev han skikkelig og fik sig en anden. Begge to blev de hængt – både fiskeren og denne gutsul. Jeg var selv henne og så på det. Det var i Dobrudsche. Fiskeren gik bleg og grædende til retterstedet, men gutsulen gik ganske roligt med sin pibe i munden og hænderne i lommerne. Da han opdagede mig, tog han piben ud af munden og råbte: "Farvel!" … I et helt år gjorde det mig ondt for ham. Å! … Denne historie med dem skete dengang, de ville vende hjem til Karpaterne. De var taget på afskedsbesøg hos en rumænier, og hos ham blev de grebet – kun disse to, andre blev dræbt eller undslap … men rumænieren fik det alligevel betalt bagefter … Man brændte både hans gård, hans mølle og alt hans korn. Han var bragt til tiggerstaven."

"Var det dig, der gjorde det?" spurgte jeg på lykke og fromme.

"Gutsulerne havde mange venner, jeg var ikke den eneste … Den, der var deres bedste ven, foranstaltede denne mindefest …"

Sangen fra strandbredden var forstummet, og nu akkompagnerede havbølgernes larm den gamle kone; den højtidelige, urolige larmen var et prægtigt akkompagnement til fortællingen om det urolige liv. Næppe hørligt lød stemmerne og latteren i det fjerne. Natten blev stadig blødere og det blålige måneskin stærkere. Men bølgernes brusen øgedes – for blæsten tog til.

"Jeg elskede også en tyrk. Jeg var i hans harem i Skutari. I en hel uge befandt jeg mig rigtig godt dér – men så begyndte jeg at

kede mig … der var kun kvinder … hele otte havde han af dem … Så lang dagen var spiste og sov de eller pludrede dumt … Eller også skændtes de og klukkede som høner. Han var ikke ung længere – denne tyrk – næsten grå var han, og umådelig stolt og rig … Hans øjne var gennemborende – de så lige ind i ens sjæl. Han bad meget ofte. Det var i Bukarest, jeg traf ham … Han spadserede om på torvet som en kejser, og så så stolt ud. Jeg smilede til ham. Han handlede med cypresser og palmer og var kommet til Bukarest for at gøre indkøb. "Vil du rejse med mig?" spurgte han mig. – "Å, ja, det gør jeg gerne." – "Godt!" Og så rejste vi. Han var rig, denne tyrk. Og han havde en søn – en sorthåret dreng, som var så smidig og slank … han var seksten år. Med ham var det, jeg flygtede fra tyrken … Vi flygtede til Bulgarien til Lom-Palanka … Dér jog en bulgarerinde mig en kniv i brystet – hvad grunden var til det, kan jeg nu ikke huske.

Jeg lå længe syg i et kloster. Det var et kloster for kvinder. Dér passede en ung pige, en polakinde, mig. Fra et andet kloster, jeg kan huske, det var ved Artser-Polanka, kom der en broder til hende. Han var munk, sådan en rigtig orm, som stadig bugtede sig for mig … Da jeg blev rask fulgte jeg med ham … til hans Polen."

"Stop lidt! … Hvor blev den lille tyrk af?"

"Drengen? Ja, han, drengen – døde, hvad enten det nu var af hjemve eller af kærlighed … han begyndte at visne som et lille, svageligt træ, der har fået for megen sol … og han blev ved med at visne … Jeg husker, han lå allerede helt gennemsigtig og blå som et lille stykke is, men dog brændte kærligheden stadig i ham … og han bad mig hele tiden om at bøje mig ned og kysse ham. – Jeg holdt af ham, og jeg husker, at jeg kyssede ham

meget … Omsider blev han helt dårlig – kunne næsten ikke røre sig. Han bad mig så ynkeligt – som en tigger beder om en almisse – om jeg ville lægge mig ved hans side og varme ham. Og jeg gjorde det, – og han blev straks brændende varm … En dag, da jeg vågnede, var han allerede kold – og død … Jeg græd over ham. – Hvem kan vide det? Måske var det mig, som havde dræbt ham. Jeg var dobbelt så gammel som han. Og jeg var så kraftig – men hvad var han? … Kun et barn! …"

Hun sukkede og – for første gang så jeg det – slog tre gange korsets tegn for sig, mens de tørre læber hviskede noget.

"Nå," sagde jeg, da jeg mærkede, hun tav, "altså drog du til Polen …"

"Ja, med den små polak. Han var latterlig og lille. Når han blev kærlig, så sleskede han for mig som en kat, men var han ked af mig, så viste han mig af med ord, som smældede som en knut. Engang da vi gik sammen langs en flodbred fornærmede han mig. Å, hvor jeg blev rasende! Jeg kogte som beg! Jeg tog ham på armene som et barn, han var jo lille, løftede ham i vejret, idet jeg pressede ham i siderne, til han blev helt blodig, tog så et tag og kastede ham ud i floden. Det var latterligt, så han hylede. Jeg så en tid på, hvor han kæmpede i vandet. Så gik jeg min vej, og aldrig har jeg mødt ham siden.

Det var noget, jeg var glad over: aldrig traf jeg oftere dem, jeg én gang havde elsket. Den slags møder er ikke rare – det ville være det samme som at møde lig."

Med et suk tav den gamle kone. Jeg syntes at se disse mennesker, som var genopstået i hendes erindring, passere revy for mig. Der kommer han, den ildrøde gutsul med overskægget, han går rolig til døden, rygende på sin pibe – en

stærk, bestemt fyr, han … Han har sikkert haft kolde, blå øjne, som så på alt uden at blinke. Og dér ved siden af ham er den sortskæggede fisker fra Prut; han græder, for han vil så nødig dø, hans glade øjne er blevet matte, og det tårevædede overskæg hænger sørgeligt ned over den fordrejede mund. Dér er han den gamle, hovne tyrk, sikkert en despot, og ved siden af ham hans søn, en bleg og sart Østens blomst, forgiftet af kys. Og dér kommer den hoffærdige polak, galant og sleben og godt skåret for tungebåndet … Alle er de blege skygger, men hun, som de kyssede, sidder levende ved min side, men udtørret af tiden, uden legeme og uden blod, med et hjerte uden ønsker og med øjne uden ild … Hun – næsten også en skygge.

Og hun fortsatte:

"I Polen fik jeg det svært. Det er kolde og falske mennesker, som lever der. Jeg kendte ikke deres slangesprog. De hvisler alle sammen … Hvorfor hvisler de? Det er Gud, som har givet dem en slangetunge, og jeg så, hvorledes de belavede sig på at gøre oprør mod jer russere. Endelig nåede jeg byen Bochnia. Dér købte en jøde mig; ikke til sig selv, men for at sælge mig igen. Jeg gik ind på det. For at leve må man kunne bestille noget. Jeg kunne intet, og derfor måtte jeg betale med mig selv. Men jeg tænkte nu dengang, at kunne jeg kun opnå at samle lidt penge, så ville jeg vende tilbage til Byrlata og sønderbryde mine lænker, hvor stærke de så end måtte være. Nå, jeg boede så i Bochnia. Der kom rige paner til mig og holdt gilde hos mig og med mig. Det kostede dem mange penge. De sloges for min skyld, og de ruinerede sig. En af dem havde længe eftertragtet mig, og ved du, hvad han så engang gjorde: han kom, og med ham kom hans tjener med en sæk. Nu tog panen sækken og slog den over

hovedet på mig. En regn af guldmønter styrtede over mig, og jeg glædede mig over at høre deres klang, da de faldt på gulvet. Men jeg jog dog panen bort. Han havde sådan et tykt, råt ansigt, og hans mave var som en tyk dyne. Han lignede et mæt svin. Ja, jeg jog ham bort, endskønt han fortalte, at han havde solgt alle sine jorde og huse, heste og alt blot for at kunne overdynge mig med guld. Jeg holdt dengang af en værdig pan med et arret ansigt; det var på kryds og tværs gennemhugget af tyrkernes sabler, som han for kort tid siden havde kæmpet mod på græsk side. Sikken et menneske … Hvad kom også grækerne ham ved, når han var polak? Men han gik ud og sloges side om side med dem imod deres fjender. Han blev gennemhugget, fik det ene øje slået ud og to fingre på venstre hånd kappet af … Hvad kom grækerne ham ved, når han var en polak? Sagen var den, at han var begejstret for heltegerninger. Og når et menneske er det, så skal det nok vide at komme med dér, hvor der er lejlighed til at gøre dem. Ser du, i livet er der altid lejlighed til at øve heltedåd, og de der ikke ånder den, er dovenkroppe eller kujoner, eller også forstår de ikke livet, for hvis menneskene forstod livet, da ville enhver efterlade sin skygge i det og ikke sporløst forsvinde deri … Å, denne arrede var et godt menneske! Han var rede til at gå til verdens ende, kunne han blot udrette et eller andet. Jeres folk har vist dræbt ham under oprøret. Hvorfor drog I ud for at kæmpe med ungarerne? Nå, nå, ti stille …"

Den gamle Isergil, som bød mig at tie, tav også pludselig selv og faldt i tanker.

"Jeg kendte også en ungarer. Han forlod mig en dag – det var om vinteren, – og først, da det blev forår, og sneen smeltede,

fandt man ham i marken med gennemskudt hoved. Ja, sådan kan det gå! Ser du, kærlighed dræber ikke færre mennesker end pesten; regner man efter, bliver det ikke mindre. Hvad var det nu, jeg talte om? Om Polen … Ja, dér spillede jeg mit sidste spil. Jeg traf en polsk adelsmand … hvor han var smuk! Som en djævel. Jeg var allerede blevet gammel, uh, så gammel! Var jeg monstro fyrretyve år? Kanske var jeg det … Han var stolt og forvænt af os kvinder. Han kom mig dyrt at stå … ja. Han ville straks have mig helt, men jeg gav mig ikke. Jeg har aldrig villet være nogen slave. Med jøden havde jeg gjort op og betalt ham mange penge … og jeg boede nu i Krakan og havde alt, både heste, guld og tjenerskab. Og han kom hos mig, den stolte djævel, og forlangte, at jeg skulle blive hans. Vi skændtes … ja, ja! … Det trak længe ud. Jeg husker, at jeg skæmmede mig helt ved det … Jeg stod på mit … han bønfaldt mig på sine knæ … men næppe havde han taget mig, før han forlod mig. Da forstod jeg, at jeg var blevet gammel … Å, hvor det var tungt og bittert … Jeg elskede ham jo, denne djævel, men han lo ad mig, når han mødte mig … var det ikke skændigt? Og han gjorde mig latterlig hos andre, det vidste jeg. Men hvor bittert det end var, han var jo i min nærhed, og jeg beundrede ham dog. Da han så drog ud for at slås med jer russere, blev det mig kvalmt. Jeg ville bekæmpe mig selv, men jeg kunne ikke … og jeg besluttede at rejse efter ham. Han var i nærheden af Warszawa.

Men da jeg nåede dertil, hørte jeg, at de var blevet slået af jeres folk … og at han som fange var i en landsby tæt ved.

Altså får jeg ham ikke mere at se, tænkte jeg. Men jeg ville dog så gerne … Jeg klædte mig ud som en tiggerske, haltede og gik med tilbundet ansigt til den landsby, hvor han var. Over alt

vrimlede det af kosakker og soldater … det blev mig dyrt! Jeg fik at vide, hvor polakkerne sad, og jeg så at det ville være svært at komme derind. Men jeg skulle. Så en nat krøb jeg derhen. Jeg listede mig gennem en køkkenhave og så: der stod en skildvagt på min vej … jeg kunne allerede høre polakkerne synge halvhøjt. De sang en sang – til gudsmoder … Og han, min elskede, sang med. Jeg følte mig så bitter til mode, da jeg tænkte på, at før havde man krøbet for mig … og nu var den tid kommet, da jeg krøb til et menneske som en slange henover jorden – måske til min egen død. Skildvagten lyttede allerede og bøjede sig fremefter. Hvad skulle jeg gøre? Jeg rejste mig og gik hen mod ham. Jeg havde hverken kniv eller noget som helst andet, kun mine hænder og min tunge. Hvor jeg fortrød, at jeg ikke havde taget en kniv med. Jeg hvisker: "Vent!" … Men han har allerede rettet bajonetten mod min hals. Jeg hvisker til ham: "Dræb mig ikke, vent, hør, hvis du har en sjæl! Jeg kan ikke give dig noget, men jeg beder dig." … Han sænkede geværet og hviskede: "Gå din vej, kone, gå! Hvad vil du her?" Jeg fortalte ham, at min søn sad under lås her … "Forstår du, soldat – min søn! Du er jo dog også selv en søn? Så se dog på mig – sådan en som du har jeg, og han er der! Lad mig dog se ham, måske dør han snart … og måske bliver du slået ihjel i morgen … så vil din moder græde over dig. Og det vil vist være dig svært at dø uden endnu en gang at have set hende, din moder? For min søn er det også tungt. Hav medlidenhed med dig selv og med ham og – hans moder."

Å, hvor jeg talte længe til ham! Det regnede og vi blev gennemblødt. Blæsten hylede og tudede og slog mig snart i ryggen, snart i brystet. Jeg stod og rokkede foran denne

stenhårde soldat, som blev ved med sit: "Nej!" Og for hver gang, jeg hørte hans kolde ord, blussede ønsket stærkere op i mig efter at se min elskede … Jeg så på denne soldat og målte ham med øjnene – han var lille og vissen og hostede hele tiden. Jeg kastede mig ned på jorden, greb ham om hans knæ og bønfaldt ham med hede ord – og væltede ham så. Han faldt i pløret. Derpå drejede jeg raskt hans ansigt ned mod jorden og trykkede det ned i en vandpyt, for at han ikke skulle råbe. Han råbte ikke, men sprællede kun, mens han anstrengte sig for at kaste mig ned fra sin ryg. Jeg trykkede hans ansigt dybere og dybere ned i mudderet. Han blev kvalt … Så styrtede jeg hen til kornmagasinet, hvor polakkerne sang. "Arkadek!" hviskede jeg gennem murens sprækker. De er fiffige, disse polakker – da de hørte mig, afbrød de sangen. Nu er hans øjne lige over for mine. "Kan du komme ud herfra?" – "Ja, gennem gulvet." – "Nå, så kom da." Og så krøb der foruden min Arkadek tre andre ud fra kornmagasinet. "Hvor er skildvagterne?" spurgte Arkadek. – "Dér ligger én!" – Og de listede ganske sagte bøjet ned mod jorden hen mod det sted, hvor soldaten lå, og da de kom forbi ham, skældte de ham ud, mens Arkadek, som havde løftet sit gevær, jog ham sin bajonet gennem ryggen. Regnen strømmede stærkere og stærkere, og blæsten vedblev at tude. Vi kom ud af landsbyen og gik længe tavse gennem skoven. Vi gik hurtigt. Arkadek holdt mig i hånden, og hans hånd var hed og skælvede. Å! … jeg havde det så godt ved hans side, så længe han tav. Det var de sidste minutter – mit begærlige livs sidste minutter. Men nu kom vi ud på en eng og standsede. De takkede mig alle fire. Hvor de talte længe og meget til mig. Jeg hørte til, mens jeg så på min pan. Hvad vil han nu? Så omfavnede han mig og sagde …

Ja, jeg husker ikke nu, hvad han sagde, men jeg fik da ud af det, at han til tak for, at jeg havde befriet ham, ville elske mig … Han faldt på knæ for mig og sagde smilende: "Min dronning!" Sikken en falsk hund, han var! … Så ville jeg give ham et spark og slå ham i ansigtet, men han bøjede sig til siden og sprang op. Truende og bleg stod han foran mig … De andre tre stod ved siden af ham, alle så mørke. Og alle tav de. Jeg så på dem, og jeg husker, at jeg da blev overvældet af en sådan lede og modbydelighed, at jeg sagde til dem: "Gå!" De hunde spurgte mig: "Du vender måske tilbage for at vise dem vej efter os?" Hvor de var lave! Nå, så gik de alligevel … Men næste dag blev jeg grebet af jeres, men de slap mig snart løs igen. Nu indså jeg, at det var på tide at få min egen rede, nu kunne være nok med at leve som en gøg! Jeg var blevet træt og mine vinger var afkræftede og fjerene mørke … Det var på tide, på høje tid! Jeg rejste til Galizien og derfra til Dobrudsche. Og her har jeg nu levet i hele tredive år. Jeg har haft en mand, en moldauer; han døde for et års tid siden. Her lever jeg alene … nej, ikke alene, men med dem dér."

Den gamle viste med hånden ned mod havet. Nu var alt stille.

"De holder af mig. Jeg fortæller dem så meget forskelligt, og det har de brug for. De er jo alle unge endnu, og jeg har det godt hos dem. Jeg ser og tænker: Der var en tid, da jeg også var ung … men den gang, i min tid, var der mere kraft og ild i folk, og derfor levede man gladere og bedre … Ja!"

Hun tav. Jeg så opmærksomt og længe på hende. Jeg følte mig så trist til mode. Hun slumrede, mens hun rystede på hovedet, og sagte, ganske sagte, hviskede hun noget – måske bad hun.

Fra havet rejste en sort tåge sig; tung og med hårde omrids lignede den en bjergryg. Den krøb ind over steppen, og bort fra dens top reves stumper af skyer, som svævede forud for den og slukkede stjernerne én for én. Havet larmede. Ikke langt fra os, inde under vinrankerne blev der kysset, hvisket og sukket. Langt ude i steppen tudede en hund … Luften blev kvælende og irriterende for nerverne. Fra skyerne faldt tunge skygger ned på jorden; de krøb hen over den, krøb og forsvandt og kom atter igen … Månen var slukket, og i dens sted var der kun blevet en opalfarvet plet tilbage, som også til tider helt forsvandt bag en blågrå sky. Og ude i steppen, som nu var sort og uhyggelig, som om den ville gemme sig og havde skjult noget i sig, blussede små, blå lys op. Snart hér, snart dér kom de frem – kun et øjeblik – og slukkedes. Det var som om nogle mennesker, spredt vidt ud over steppen, mens de søgte efter noget, strøg tændstikker, som blæsten slukkede. Det var sære, blå ildtunger, som ledte tanken hen på noget eventyrligt.

"Kan du se gnisterne?" spurgte Isergil mig.

"De dér, blå?" sagde jeg og pegede ind over steppen.

"Blå … Ja, det er dem … Så flyver de alligevel! Nå, ja … Jeg kan nu ikke se dem mere. Der er meget, som jeg ikke længere kan se."

"Hvorfra kommer de gnister?" spurgte jeg den gamle.

Jeg havde tidligere hørt noget om deres oprindelse, men jeg havde nu lyst til at høre, hvad den gamle Isergil havde at fortælle om dem.

"Det er gnister fra Dankos brændende hjerte. Det var et hjerte, som en dag blussede op som ild … se, derfra kommer de gnister. Jeg skal fortælle dig det alt sammen … Det er også et

gammelt eventyr … Alt er gammelt, gammelt! Der var så meget i gamle dage – nu ikke mere, hverken gerninger eller mennesker, eller sådanne eventyr som i gamle dage … Og hvorfor? Kan du sige mig det? Nej, det kan du ikke … Hvad ved du? Hvad ved alle I unge? Hvis I ville stirre dybt ind i de gamle dage, da ville I dér finde opløsningen på alle gåder … Men I ser ikke og forstår derfor ikke at leve. Ser jeg måske ikke livet? Å, jeg ser det, selv om mine øjne ser dårligt! Jeg ser, at menneskene ikke lever; de tager kun mål og atter mål … Og har de så omsider bestjålet sig selv og bortødslet tiden, da begynder de at græde over skæbnen. Hvad har skæbnen med det at gøre? Enhver er sin egen skæbne! Jeg ser nu om stunder alle slags mennesker, men jeg ser ingen stærke! Hvor er de? … Og der bliver færre og færre smukke mennesker."

Mor Isergil faldt i tanker over, hvor mon de stærke og smukke mennesker blev af, og mens hun tænkte, så hun ind i den mørke steppe, som om hun dér søgte svaret.

Jeg ventede på hendes fortælling og turde ikke komme med flere spørgsmål til hende af frygt for, at hun atter skulle gå op i noget. Jeg vidste, at når hun først dukkede ned i sine erindringers vildsomme hav, da gød dette filosofi i hende, og herved gik tit slutningen på den ene eller anden legende let tabt under trykket af denne filosofi, som var fri og ligefrem, men som i den gamle Isergils fortolkning syntes som et besynderligt nøgle af forskelligtfarvede tråde, som tiden listigt havde bragt i urede.

III

Hun gav sig så til at fortælle:

"Der levede engang i gamle tider nogle mennesker på jorden, hvor – ved jeg ikke. Jeg ved kun, at uigennemtrængelige skove på de tre sider omgav deres lejre, på den fjerde var steppen. Det var stærke glade mennesker, som ikke havde mange ønsker … vistnok sigøjnere. Så indtraf der engang urolige tider: et steds fra kom der andre stammer, som trængte de tidligere dybt ind i skoven. Dér var sump og mørke, skoven var jo gammel, og så tæt havde træernes grene flettet sig sammen, at man ikke kunne se himlen igennem dem, og det var kun med nød og næppe, at solen lige kunne kigge ned igennem løvet. Men faldt dens stråler på vandet i sumpene, da opstod der en sådan stank, at mennesker gik til grunde, det ene efter det andet. Da gav kvinderne og børnene sig til at græde, og mændene faldt i tanker eller blev grebet af tungsind. Det var nødvendigt at komme bort fra denne skov, og dertil var der to udveje: den ene at gå tilbage, – dér stod de stærke og onde fjender, – den anden, at gå frem, og dér stod kæmpetræerne, tæt omslyngende hinanden med deres mægtige grene og med deres knudrede fødder dybt nede i mosens klæbrige mudder. Disse træer stod tavse og ubevægelige, som var de af sten, om dagen i et halvgråt mørke og om aftenen, når bålene brændte, ligesom endnu tættere. Både nat og dag dannede de en mur om disse mennesker, der var vant til steppens frie rum. Men endnu frygteligere var det, når vinden ruskede trætoppene, og hele skoven brummede, som truede den eller sang den en begravelsessang for dem, som havde søgt tilflugt i den for fjenderne. De var alligevel stærke disse mennesker, og de kunne godt være draget i kamp mod dem, der engang havde

overvundet dem, men de måtte ikke dø i kamp, de havde jo deres religion, og denne ville da dø med dem.

Og derfor sad de og tænkte i de lange nætter under skovens hule larmen, i sumpenes giftige stank. De sad, mens skygger fra bålet sprang omkring dem i tavs hoppen, men det forekom dem alle, at det ikke var skygger, som dansede, men skovens og sumpenes onde ånder, som triumferede – og de blev ved med at tænke. Men intet, hverken arbejde eller kvinder, knuger menneskers sjæl og legeme som sorgfulde tanker. Og af lutter tænken blev disse mennesker svage … Frygt opstod i dem og lænkebandt deres stærke arme, rædsel fødtes af kvindernes gråd over ligene af dem, som stanken havde dræbt, og over deres skæbne, som var lammede af angst, – og feje ord hørtes i skoven, først ængstelige og sagte, siden højere og højere … De tænkte allerede på at gå til fjenden, og bringe dem selv og deres frihed som offer, og ingen frygtede, forskræmte som de var af døden – slavelivet … Da kom pludselig Danko og frelste dem alle …"

Den gamle kone havde åbenbart tit fortalt om Dankos brændende hjerte: Sætningerne var lange og glatte som bånd; og hendes knirkende og hule stemme udtrykte tydeligt for mig lydene i hin skov, hvor de ulykkelige, fordrevne mennesker døde af sumpenes giftige ånde.

"Danko var et af disse mennesker, en ung, smuk fyr. De smukke er altid modige. Og han siger til dem, til sine kammerater:

"Med tanker kan vi ikke vælte stenen, som spærrer vor vej. Den, der ikke handler, kan ikke udrette noget. Skal vi bortødsle vore kræfter på tanker og tungsind? Rejs jer! Lad os drage ind i

skoven og tværs igennem den; den må da have en ende som alt andet i verden! Kom, lad os gå!"

De betragtede ham og så, at han var den bedste blandt dem, for i hans øjne lyste megen styrke og levende ild.

"Vær du vor fører!" sagde de.

Så førte han dem ..."

Den gamle kone holdt lidt inde og spejdede ud i steppen, hvor mørket stadig tog til. Gnisterne fra Dankos brændende hjerte blussede langt borte og lignede lyseblå blomster, som kun blomstrede for et øjeblik.

"Danko førte dem, og de stolede på ham. Vejen var besværlig! Det var mørkt; for hvert skridt åbnede sumpen sit begærlige, rådne svælg og slugte en eller flere af dem, og træerne spærrede dem vejen som en stærk mur. Grenene var sammenfiltrede, som slanger krøb rødderne hen over jorden, og hvert skridt kostede menneskene sved og blod. Længe gik de ... Skoven blev stadig tættere, og kræfterne stadig mindre. Og de begyndte at knurre over Danko og sagde, at det var ikke rigtigt, at han, der var ung og uerfaren, førte dem. Men han fortsatte sin gang foran dem, frejdig og strålende.

Så en dag buldrede tordenen over skoven, træerne begyndte at hviske sært og truende, og det blev så mørkt, som havde alle nætterne, så mange der havde været fra verdens skabelse, på én gang samlet sig i den. De små mennesker krøb frem mellem de kæmpemæssige træer, som gyngede og knagede og brummede i vrede; lynet, som fo'r hen over toppene, oplyste for et øjeblik skoven med sin kolde, blå ild og forsvandt igen så hurtigt, som det var kommet, og efterlod de rædselsslagne mennesker i mørket. Træerne syntes levende, og det så ud, som strakte de

deres lange, knudrede arme ud for at gribe disse flygtninge. Det var en frygtelig vandring, og de begyndte at blive trætte og at tabe modet. Men de skammede sig over at vedkende sig deres kraftesløshed, og så lod de deres ondskab og vrede gå ud over Danko, som gik foran dem, og de beskyldte ham for mangel på dygtighed … Ja, det gjorde de!

De stoppede op, og under træernes triumferende larmen midt i det truende mørke, trætte og vrede, gav de sig til at holde dom over Danko.

"Du," sagde de, "bringer os i ulykke! Du har ført os, så vi er blevet trætte til døden, og derfor skal du bøde med dit liv!"

Og tordenen buldrede som til bekræftelse på dommen.

"I sagde: Før os! og jeg førte jer," råbte Danko og stillede sig foran dem. "Jeg havde mod til at føre jer, og derfor førte jeg jer! Men I? Hvad gjorde I for at hjælpe til selv! I gik kun og forstod ikke at bevare modet til en længere vandring! I gik og gik kun – som en flok får!"

Men disse ord gjorde dem endnu mere opbragte.

"Du skal dø! Du skal dø!" råbte de.

Men skoven summede og brummede og gentog deres råb, og lynene søndersled mørket i stumper og stykker. Danko så på dem, på dem, for hvis skyld han havde tænkt og arbejdet, og han så, at de var som ville dyr. Mange stod omkring ham, og han forstod af deres ansigters hårde udtryk, at han ingen skånsel havde at vente. Da bruste også utilfredsheden op i hans hjerte, men den forsvandt for medlidenhed for dem. Han holdt dog af de mennesker og tænkte, at de uden ham måske ville gå til grunde. Ønsket om at frelse dem og føre dem ud på fri jord blussede da som en klar ild op i ham, og i hans øjne glimtede

strålerne fra denne mægtige ild … Men da de så dette, tænkte de, at det var af raseri, at hans øjne brændte sådan, og de passede på ham som ulve, for de ventede, at han skulle kaste sig over dem, og de trængte sig tættere om ham for lettere at kunne gribe og dræbe ham. Men han havde allerede forstået deres tanker, og hans hjerte brændte endnu stærkere i ham, for deres tro havde gjort ham bedrøvet.

Og skoven brummede, tordenen buldrede og regnen strømmede …

"Hvad skal jeg gøre for jer?" råbte Danko.

Og pludselig sønderrev han med hænderne sit bryst og rev hjertet ud af det og hævede det højt over sit hoved.

Men det flammede lige så stærkt som en sol og endnu stærkere. Hele skoven tav, bestrålet af denne vidunderlige kærlighedsfakkel, mørket veg for dens lys og flygtede dybt ind i skoven og gemte sig i sumpens rådne svælg. Og menneskene stod modløse af forbavselse.

"Kom!" råbte Danko og styrtede frem til sin plads, idet han holdt det brændende hjerte højt løftet.

De fulgte ham, nysgerrige og begejstrede. Da larmede skoven på ny og rystede forbavset sine toppe, men dens larmen blev overdøvet af de ilende fodtrin. Alle skyndte de sig frejdigt af sted, draget af det brændende hjertes strålende lys. Også nu styrtede mange om i døden, men de faldt uden klager og uden tårer. Danko var stadig forrest, og hans hjerte vedblev at flamme!

Pludselig veg skoven for dem, den veg og var nu bag ved dem, tyk og stum, mens Danko og hans folk på én gang trådte ud i et hav af sollys og ren luft, som var kølet af regnen. Tordenvejret

var der, bag ved dem, over skoven, men hér strålede solen, steppen trak vejret, græsset glimtede med regndråberne som brillanter, og floden skinnede som guld … Det blev aften, og i den synkende sols stråler farvedes floden rød som det blod, der i en hed strøm randt ud af Dankos sønderrevne bryst.

Den stolte, døende Danko kastede et blik ud over den vide steppe, – det var et blik fuldt af glæde, og han smilede sejrsstolt. Men så faldt han om og døde.

Hans folk jublede og i deres glædesrus bemærkede de ikke deres førers død og så ikke, at ved siden af Dankos lig flammede hans modige hjerte endnu. Kun én så det, og af frygt trådte han med foden på det stolte hjerte … Det dryssede ud i gnister og slukkedes …

Se, det er derfra de stammer, disse steppens blå gnister, som viser sig før tordenvejr!"

Nu, da mo'r Isergil endte sit eventyr, blev der så stille i steppen, som var også den betaget af beretningen om den dristige Danko, som for sine folks skyld brændte sit hjerte og døde for dem. Med ryggen lænet mod kurvene, som var fyldt med druer, slumrede den gamle, mens hun nu og da fo'r sammen. Jeg så på hende og tænkte: Hvor mange eventyr og erindringer er der mon endnu tilbage i hendes hukommelse? Jeg tænkte på Dankos brændende hjerte og på den menneskelige fantasi, som havde frembragt så mange og stærke legender i de gamle dage, da der var helte og heltedåd; jeg tænkte på den sørgelige tid, der blev fattig på stærke mennesker og store hændelser, rig på kold mistro, spottende alt – en ynkelig tid med blodløse legemer og dødfødte hjerter …

Der kom et vindpust og slog pjalterne over mo'r Isergils tørre bryst til side. Jeg dækkede hende atter til og lagde mig ved hendes side for at sove. I steppen var der stille og mørkt. Skyerne krøb stadig hen over himlen, langsomme og kedelige … Havet larmede så hult og sørgmodigt … Mo'r Isergil sov fast … Kunne hænde, at hun aldrig vågnede mere.

Min følgesvend

I

Jeg traf ham ved havnen i Odessa. Tre dage i træk havde hans faste, undersætsige skikkelse, hans kaukasisk-udseende ansigt, indrammet af et smukt skæg, tildraget sig min opmærksomhed. Han vimsede stadig frem og tilbage foran mig: jeg så ham stå flere timer ad gangen på molens granit, suttende på håndtaget af sin stok, mens han med sine sorte, mandelformede øjne stirrede ned i havnens uklare vand; mindst ti gange om dagen slentrede han sorgløst forbi mig. Hvem var han? … Jeg gav mig til at iagttage ham. Han kom mig stadig oftere for øjnene, og omsider vænnede jeg mig til altid at se hans moderne, ternede, lyse dragt, hans sorte kunstnerhat, den dvaske gang og hans sløve, trætte blik for mig. Han var ligefrem uforklarlig her i havnen blandt dampskibes og lokomotivers fløjten, raslen af kæder og arbejdernes råben, midt i al denne havns vilde, nervøse forvirring, som på alle sider omgiver et menneske og sløver dets forstand og nerver. Alle havnens folk var afhængige af de gigantiske mekanismer, som krævede en uafbrudt opmærksomhed og et utrætteligt arbejde af dem, alle var de i travl beskæftigelse med losning og ladning af dampskibe og jernbanevogne … alle så de bekymrede og udmattede ud, alle løb de, råbte og skændtes, var smudsige og svedige … og midt i al denne travlhed promenerede denne besynderlige fremtoning ganske langsomt med sit dødkedelige ansigt, som var ligegyldigt overfor alt …

Endelig, det var allerede den fjerde dag i middagsstunden, kom jeg i lag med ham og var bestemt på for alt i verden at erfare, hvem han var. Jeg havde med min vandmelon og mit brød placeret mig ikke langt fra ham, og mens jeg spiste og samtidig betragtede ham, spekulerede jeg på, hvorledes jeg på den delikateste måde skulle få begyndt en samtale med ham.

Han stod med brystet lænet mod nogle tekasser, og uden mål stirrede han frem for sig, idet han trommede med fingrene på sin stok som på en fløjte.

For mig, der var klædt som en "barbenet" med lastdragerseler over ryggen og sort af kulstøv, var det vanskeligt at finde anledning til at tiltale denne flotte fyr. Men til min forbavselse så jeg, at han ikke tog øjnene fra mig, og at de brændte med en ubehagelig, begærlig og dyrisk ild. Jeg afgjorde, at objektet for mine iagttagelser led af sult, og da jeg hastigt havde set mig omkring, hviskede jeg til ham:

"Er De sulten?"

Han fo'r sammen, åbnede begærligt læberne for de fuldtallige, stærke, sunde tænder og så sig forsigtigt om.

Der var ingen, som lagde mærke til os. Så rakte jeg ham en halv vandmelon og et stykke hvedebrød. Han greb det og dukkede sig ned bag en stabel varer. Af og til stak han sit hoved op; hans hat sad i nakken, så hans mørke, svedige pande var fri. Hans ansigt skinnede med et bredt smil, og han blinkede til mig uden et øjeblik at høre op med at tygge. Jeg gjorde tegn til ham, at han skulle vente, og gik derpå bort for at købe noget kød. Da jeg havde fået det besørget, vendte jeg tilbage og gav ham det og stillede mig op ved siden af kasserne, så at min stakkels flottenheimer fuldstændig var skjult for

uvedkommendes blikke. Før havde han set sig rovdyragtigt omkring, mens han spiste, som var han bange for, at nogen ville tage maden fra ham; nu spiste han roligere, men alligevel så hurtigt og begærligt, at det gjorde mig helt ondt for dette udhungrede menneske, og jeg vendte ryggen til.

"Tusind tak! Jeg takker så mange gange!" Han greb min hånd, knugede den og rystede den stærkt.

Fem minutter efter havde han fortalt mig, hvem han var.

En grusiner, fyrst Schakro Ptadse, eneste søn af en rig godsejer i Kutais. Han var ansat på et af de transkaukasiske jernbanekontorer og havde boet sammen med en kammerat. Denne var pludselig forsvundet og havde taget fyrst Schakros penge og værdigenstande med sig, og nu var fyrsten rejst efter ham. Han havde tilfældig erfaret, at kammeraten havde taget billet til Batum; fyrst Schakro rejste straks dertil. Men i Batum viste det sig, at kammeraten var taget til Odessa. Så havde Schakro hos en frisør Vano Svapits, som var en fyr på samme alder – men med andet signalement, fået et pas og begivet sig til Odessa. Her meldte han tyveriet til politiet, man lovede at gøre alt, han ventede to uger, spiste alle sine penge op, og nu havde han på fjerde døgn ikke fået en eneste krumme.

Jeg hørte på hans beretning, som lød oprigtig, og som var krydret med skældsord, så på ham og troede ham, og det gjorde mig ondt for drengen. Han var endnu en dreng, gik i sit tyvende år, men efter hans naivitet at dømme kunne man antage ham for at være endnu yngre. Med dyb uvilje talte han om det store venskab, som havde bundet ham til den tyvagtige kammerat, der havde stjålet sådanne ting fra ham, at hans strenge fader sikkert ville jage ham sin dolk i livet, om han ikke fandt dem. –

Jeg tænkte, at hjalp jeg ikke fyren, så ville denne grådige by sluge ham. Jeg vidste, at ubetydelige tilfældigheder ofte forøger de "barbenedes" klasse, og her var der alle chancer for fyrst Schakro til at komme ind i denne agtværdige, men ikke agtede samfundsklasse. Jeg ville gerne hjælpe ham. Mine indtægter kunne ikke strække til til en billet til Batum, og jeg gik derfor rundt i de forskellige kontorer for at udvirke en frirejse til Schakro. Jeg beviste vægtigt, hvor nødvendigt det var at hjælpe ham – og jeg fik vægtigt afslag. Jeg foreslog Schakro at gå til politimesteren og bede ham om en billet, men Schakro blev forlegen og sagde, at det ville han ikke. Hvorfor? Det viste sig, at han ikke havde betalt for det værelse, han havde beboet, og da man havde krævet ham, havde han slået fra sig; derefter var han forsvundet, og nu antog han det for sandsynligt, at politiet nok ville snakke med ham om disse penge og om slaget; ja, forresten huskede han ikke så nøje, om det var et, to, tre eller fire slag han havde givet.

Stillingen forvikledes. Jeg besluttede mig til at arbejde, indtil jeg havde tjent tilstrækkeligt til en billet til Batum, men desværre! Det viste sig, at dette kunne vare længe, meget længe, for den forsultne Schakro spiste for tre eller flere.

På den tid var der som følge af hungersnød en stærk tilstrømning af hungrige og daglønnen i havnen lav; af de firs kopeks fortjeneste spiste vi to de tres op. Allerede før mit møde med fyrsten havde jeg bestemt at gå til Krim, jeg ville ikke blive længe i Odessa. Så foreslog jeg fyrst Schakro at gå med mig til fods på følgende betingelser: hvis jeg ikke fandt ham en rejsefælle til Tiflis, så ville jeg selv ledsage ham, fandt jeg derimod en, så skulle vi skilles.

Fyrsten betragtede sine elegante sko, sin hat og benklæder, strøg sig ned ad jakken, tænkte lidt, sukkede mere end én gang og gik så endelig ind på det. Og så begav han og jeg os til fods fra Odessa til Tiflis.

II

Da vi kom til Cherson, havde jeg lært min følgesvend at kende som en overgiven, yderst uudviklet, glad fyr, når han var mæt, og som et nedbøjet menneske, mindende om et stærkt og godmodigt dyr, når han var sulten.

Undervejs fortalte han mig om Kaukasus, om de grusinske godsejeres liv og om deres forhold over for bønderne. Hans beretninger var interessante og af en egen skønhed, men de talte ikke så meget til fordel for ham selv. Han fortalte f.eks. følgende tildragelse:

En rig fyrste gjorde et gilde, som alle naboerne var indbudt til. Da de havde spist og drukket førte fyrsten sine gæster ned i stalden. Hestene blev sadlet. Selv valgte han sig den bedste af dem og red ud på marken. Det var en prægtig hest! Gæsterne roste dens bygning og hurtighed, og fyrsten galoperer atter afsted, men pludselig flyver en bonde på en hvid hest ud over marken, indhenter fyrsten – passerer ham og ler stolt. Fyrsten skammede sig over for sine gæster … Han rynkede vredt sine bryn, kaldte med en håndbevægelse bonden til sig … og kløvede med et sabelhug hovedet på ham, og med et revolverskud ind i hestens øre dræbte han denne. Derpå underrettede han øvrigheden om sin adfærd. Han blev dømt til tvangsarbejde …

Schakro fortalte mig dette og beklagede fyrsten. Jeg prøvede på at forklare ham, at her kunne man ikke have medlidenhed

med ham, men han svarede mig docerende: "Fyrster er der få af – men nok af bønder. For en bondes skyld må man ikke straffe en fyrste. Hvad er en bonde? Se her!" – og Schakro viste mig en klump jord. – "Og en fyrste er som en stjerne!"

Vi diskuterede, og han blev vred. Når han blev vred, viste han tænder som en ulv, og hans ansigt blev spidst.

"Å, passiar, Maxim! Du har jo ikke begreb om livet i Kaukasus," svarede han mig.

Over for hans umiddelbarhed var mine beviser magtesløse; det, der var selvfølgeligt for mig, forekom ham latterligt. Min logik gik hans hjerne forbi, og når det endelig lykkedes mig at bringe ham ud af fatning ved uangribelige og overlegne beviser for mit syns rigtighed, betænkte han sig ikke længe, men sagde:

"Rejs selv til Kaukasus og lev dér. Så skal du se, at jeg taler sandhed. Alle gør sådan, altså – så skal det være sådan. Hvorfor skal jeg tro dig, når du er den eneste som siger: Sådan er det, mens der er tusinde som siger: Nej, det er sådan."

Jeg tav, da jeg forstod, at der intet udkomme var med at sige dette menneske imod, som troede på, at livet som det er, er fuldt ud lovligt og retfærdigt. Jeg tav. Og han triumferede, netop fordi han var så sikker på sit kendskab til livet og regnede det for virkeligt og retfærdigt. Og min tavshed opmuntrede ham til at hæve tonen i sine beretninger om det kaukasiske liv, som er fuldt af vild skønhed, fuldt af glød og originalitet. Disse fortællinger interesserede og betog mig, mens de på samme tid tirrede mig ved deres grusomhed, deres forgudelse af rigdom og magt og deres fuldstændige mangel på det, som regnes for at være ethvert menneskes pligtskyldige moral. Engang spurgte jeg ham, om han kendte Kristi lære.

"Ja, naturligvis!" svarede han og trak på skuldrene.

Da jeg så gav mig til at udspørge ham, viste det sig, at han kun kendte så meget: Ja – Kristus – han rejste sig mod de jødiske love, og derfor korsfæstede jøderne ham. Men han var Gud, og derfor døde han ikke på korset, men fo'r til himlen og gav så menneskene en ny livets lov …

"Hvilken?" spurgte jeg.

Han så spotsk og uforstående på mig og spurgte:

"Er du kristen? Nå! Ja, jeg er også kristen. Næsten alle mennesker på jorden er kristne. Hvorfor spørger du så? Du kan da se, hvordan alle lever … sådan er altså Kristi lov."

Jeg var blevet ægget og gav mig til at fortælle ham om Kristi liv. Til en begyndelse hørte han opmærksomt på mig, så svækkedes opmærksomheden gradvis og endte til slut i en gaben.

Da jeg mærkede, at hans hjerte ikke hørte mig, henvendte jeg mig atter til hans forstand og talte til ham om fordelene ved den gensidige hjælp, om fordelene ved kundskaber og om fordelene ved lovgyldighed og igen om fordele og kun om fordele …

"Den stærke skriver sin egen lov! Han behøver ikke at lære; selv om han er blind, finder han nok sin vej," svarede Schakro dovent.

Han var konsekvent. Det gav mig en vis agtelse for ham; men han var vild og hård, og jeg følte undertiden en gnist af had mod Schakro tændes i mig. Men jeg gav ikke slip på håbet om, at jeg jo nok skulle finde et berøringspunkt imellem os, som skulle føre os ind på den grund, på hvilken vi begge måtte kunne være enige og forstå hinanden.

Jeg gav mig til at tale mere ligefremt med fyrsten og søgte at nærme mig ham mere. Han så mine forsøg og tydede dem vist i den retning, at jeg var mig hans overlegenhed bevidst, og han påtog sig derfor en mere beskyttende tone i samtalen med mig. Jeg led ved at se, hvorledes mine beviser knustes til støv mod hans verdenskundskab …

Vi havde passeret Perekop og nærmede os de krimske bjerge, som vi allerede i to dage havde set i horisonten. De var lyseblå og lignede lette skyer. Jeg beundrede dem og fantaserede om det sydlige Krim. Fyrsten nynnede sine grusinske sange og var dyster. Alle vore penge var opbrugte, og der var foreløbig ikke noget at tjene. Vi længtes efter at nå Theodosia, hvor man netop var begyndt på at bygge en havn.

Fyrsten lovede mig, at han også nok skulle arbejde, og når vi så havde tjent nogle penge, skulle vi sejle til Batum. Dér havde han mange bekendte, og han skulle straks skaffe mig en plads … Som gårdskarl eller vægter. Han slog mig på skulderen og sagde protegerende, idet han smækkede med tungen:

"Det skal blive en udmærket plads! Tzé, tzé! Du skal komme til at drikke så megen vin, du orker, og spise så meget lammekød, du har lyst til! Du gifter dig med en grusinerinde, en tyk grusinerinde, tzé tzé! … Hun skal lave mad til dig – og føde dig rigtig mange børn, tzé, tzé!"

Dette "tzé, tzé!" morede mig i begyndelsen, men senere irriterede det mig, og til sidst kunne jeg næsten ikke holde det ud. I Rusland lokker man svinene på den måde, men på Kaukasus udtrykker man dermed sin begejstring, tilfredshed eller sorg.

Schakros moderne dragt var allerede slemt medtaget, og hans støvler var revnet på mange steder. Stokken og hatten havde vi solgt i Cherson. I stedet for hatten havde han købt sig en jernbaneassistents gamle kasket.

Da han for første gang tog den på hovedet, – satte den stærkt på snur – spurgte han mig:

"Klæder den mig? Ser det ikke godt ud?"

III

Og nu er vi på Krim. Vi havde passeret Simferopol og styrede mod Yalta.

Jeg gik i stum begejstring over naturens skønhed på dette vidunderlige stykke jord, som allevegne fra blev kærtegnet af havet. Fyrsten sukkede og kastede bedrøvelige blikke omkring, mens han søgte at fylde sin tomme mave med nogle besynderlige bær, hvis nærmere egenskaber ikke altid havde den gunstigste virkning på ham, og han sagde så ondskabsfuldt:

"Hvis det nu bliver rent galt med mig, hvordan skal jeg så kunne gå videre, sig mig det, hvordan?"

Der frembød sig ingen lejlighed for os til at tjene noget, og da vi ikke havde så meget som en kopek til brød, måtte vi leve af frugter og af at håbe på fremtiden. Fyrst Schakro begyndte at bebrejde mig, at jeg ikke var foretagsom nok, at jeg var doven og ikke bestilte andet end at gabe, som han udtrykte sig. Han blev i det hele taget noget tung, men mest af alt tyngede han til med sine beretninger om sin vidunderlige appetit. Han kunne hele dage i træk fortælle mig om sine gastronomiske tilbøjeligheder og kundskaber, og under foredraget smaskede

han, viste tænder og skar tænder, og hans øjne brændte, mens han lydeligt sugede det sultne spyt, som i rigeligt mål flød ud over hans oratoriske læber, til sig og sank det. I sådanne øjeblikke fik jeg ligefrem en modbydelighed for ham, som jeg havde svært ved at skjule.

Engang – det var i nærheden af Yalta – påtog jeg mig at rydde en frugthave for nedskårne grene; jeg fik en dags betaling forud og købte så for hele halvtredskopekken brød og kød. Da jeg havde bragt det købte, kaldte gartneren på mig, og da jeg gik for at høre, hvad han ville mig, overgav jeg Schakro madvarerne; han ville ikke arbejde med, fordi han havde hovedpine. Da jeg efter en times forløb vendte tilbage, blev jeg forvisset om, at Schakro, når han talte om sin appetit, ikke overskred sandhedens grænser: af det, som jeg havde købt, var der ikke så meget som en krumme tilbage. Det var ikke kammeratligt at bære sig ad på den måde, men jeg tav – det skulle jeg ikke have gjort.

Schakro havde lagt mærke til min tavshed og benyttede sig af den på sin maner. Fra nu af begyndte der noget aldeles urimeligt. Jeg arbejdede, mens han under de forskelligste påskud intet som helst gad bestille; han spiste, sov og holdt mig til arbejdet. Det var både til at le og græde over at se den raske fyr begærligt stirre på mig, når jeg træt efter endt arbejde kom tilbage til en eller anden snæver krog, hvor han ventede på mig; men det var endnu mere sørgeligt og krænkende at se ham le ad mig, fordi jeg arbejdede. Han lo, fordi han selv havde lært sig til at tigge, og fordi jeg i hans øjne var et livløst spøgelse. I begyndelsen, da han skulle bede om almisser, generede han sig for mig, men siden hen, når vi nærmede os en tartarisk landsby,

gav han sig lige for mine øjne i færd med forberedelser til tiggeriet. Han støttede sig tungt til sin stok, slæbte det ene ben efter sig, som smertede det ham, for han vidste, at de gerrige tartarer ikke gav almisser til en rask og stærk fyr. Jeg diskuterede med ham, idet jeg søgte at gøre ham det skammelige i hans adfærd forståeligt …

Han lo.

"Jeg forstår mig ikke på at arbejde!" svarede han mig kort.

Det var kun lidt han fik ind. Jeg begyndte på den tid at skrante. Dag for dag blev rejsen besværligere og mit forhold til Schakro mere pinagtigt. Han fordrede nu hårdnakket, at jeg skulle føde ham.

"Har du påtaget dig at føre mig – så må du også gøre det! Hvor skal jeg kunne gå så langt til fods? Hvad? Det er jeg ikke vant til. Jeg kan dø af det! Hvorfor piner du mig? Hvis jeg nu går hen og dør, hvad så? Min moder vil græde, min fader vil græde, og mine kammerater vil græde! Hvor mange tårer bliver det ikke?"

Jeg hørte på disse udbrud, men blev ikke vred. En besynderlig tanke begyndte at gribe mig, og den ligesom opfordrede mig til at tåle alt. Det kunne hænde, når han sov, og jeg sad ved siden af ham og betragtede hans rolige, ubevægelige ansigt, at jeg måtte gentage for mig selv, som gættede jeg noget:

"Min rejsekammerat … Det er min rejsekammerat …"

Og til tider opstod den tanke uklart i min erkendelse, at Schakro kun benyttede sig af sin ret, når han med så stærk overbevisning og dristighed forlangte, at jeg skulle hjælpe ham og sørge for ham. Der var karakter og styrke i dette

forlangende. Han gjorde mig til slave, og jeg underkastede mig ham, mens jeg studerede ham, passede på hver skælven i hans ansigt og søgte at forestille mig, hvornår han ville holde inde med så voldsomt at forlange andres tjeneste. Han befandt sig udmærket, sang, sov – og lo ad mig, når han fandt for godt. Undertiden skiltes vi for et par dage eller tre og gik så hver til sin side; jeg forsynede ham med brød og penge, hvis jeg var i besiddelse af det, og sagde ham, hvor han skulle vente mig. Når vi så på ny mødtes, så kom han, der før havde fulgt mig med mistillid og ondskab, mig glædestrålende og triumferende i møde og råbte leende:

"Jeg troede du helt var løbet din vej og havde forladt mig. Ha, ha, ha!"

Jeg gav ham mad, beskrev ham de smukke steder, jeg havde set, og engang, da jeg nævnede Bachtisaraj, fortalte jeg ham samtidig om Pusjkin og anførte nogle af hans digte. Alt dette gjorde ikke det mindste indtryk på ham.

"Å, digte! Det er jo sange og ikke digte! Jeg kendte en grusiner, Mato Leschaf; du kan tro, han kunne synge! Det var sange. Å, når han sang, ej, ej, ej! Sikken en stemme. Det var som vendte man en dolk i struben på ham … Han stak en mand ihjel og blev så sendt til Sibirien …"

For hver gang vi på ny mødtes sank jeg dybere i hans agtelse, og han forstod ikke at skjule det for mig.

Vore affærer stod langtfra godt. Det var mig næppe muligt at tjene en rubel eller halvanden om ugen, og det forstår sig af sig selv, at det var mere end for lidt til to. Schakros mave var en lille afgrund, som slugte alt uden forskel – druer, meloner, saltet

fisk, brød og tørrede frugter – og den ligesom blev større for hver dag, der gik, og krævede stadig flere ofre.

Han skyndte på med, at vi skulle forlade Krim, idet han fornuftigt gjorde opmærksom på, at det snart var efterår, og vejen endnu var lang. Jeg var enig med ham. Desuden havde jeg jo nu nået at få denne del af Krim at se. Vi nærmede os altså Theodosia i håb om dér at tjene nogle penge. Dem havde vi ingen af og måtte derfor atter holde livet oppe med frugt og forhåbninger til fremtiden.

Stakkels fremtid! På grund af den overflod af forhåbninger, som af menneskene lægges på den, mister den næsten hele sin ynde, før den knapt nok er blevet til nutid!

Da vi var nået en tyve verst fra Aluschta, standsede vi for at overnatte. Jeg overtalte Schakro til, at vi skulle gå langs med strandbredden, skønt det var den længste vej, men jeg ville så gerne indånde havluften. Vi fik tændt et bål og lagde os ved det. Det var en vidunderlig aften. Det mørke, grønne hav slog mod skrænterne under os; den blå himmel tav højtideligt over os, og omkring os susede de aromatiske buske og træer sagte. Månen stod op. Fra platanens løv lagde der sig mønstrede skygger, som krøb hen over stenene. En fugl sang; den sang drillende og melodisk. Dens sølvklare triller svandt bort i luften, som var opfyldt af bølgernes sagte, kærtegnende brusen; af og til lød et insekts nervøse summen. Bålet brændte lystigt, og dets ild syntes som en stor flammende buket af røde og gule blomster. Den brede horisont over havet var tom og himlen over den skyfri; jeg følte mig på randen af jorden gennemtrængende rummet – denne gåde, som fortryller sjælen … Beruset af nattens højtidelige skønhed svandt jeg ligesom hen i en

vidunderlig harmoni af farver, lyde og duft; en ængstelig følelse af at være noget stort nær opfyldte min sjæl, og mit hjerte tav skælvende over den nydelse at leve …

Pludselig lo Schakro højt:

"Ha, ha, ha! … Hvor du dog ser dum ud! Aldeles som et får! Ha, ha ha!"

Jeg blev helt forfærdet; det var som buldrede tordenen pludselig over mit hoved. Nej, det var værre. Det var latterligt, ja, og hvor var det ikke krænkende! … Han, Schakro, græd af latter; jeg følte, at jeg var i stand til at græde, men af en anden grund. Det var som sad der en sten i min hals, jeg kunne ikke tale, men jeg stirrede på ham med vilde øjne, hvad der øgede hans latter endnu mere.

"Så hold dog op!" fik jeg endelig råbt.

Han blev forskrækket og fo'r sammen, men kunne ikke bekæmpe sin latter; den greb ham gang efter gang, han pustede kinderne op, holdt vejret og brød så på ny ud i latter. Så rejste jeg mig og gik min vej. Jeg gik længe – uden tanker, næsten uden bevidsthed, opfyldt af ensomhedens og krænkelsens brændende gift. Jeg havde favnet hele naturen og i tavshed erklæret den min kærlighed af min ganske sjæl, et menneskes hede kærlighed, et menneskes – som er noget af en digter … men den lo ad mig i Schakros person. Jeg ville have fordybet mig i opsættelsen af en anklageakt mod naturen, mod Schakro og hele livet, men der lød hastige skridt bag ved mig.

"Du må ikke være vred!" sagde Schakro forlegen, idet han forsigtigt berørte min skulder. – "Du bad? Jeg vidste det ikke. Jeg selv beder aldrig."

Han talte i en sagtmodig tone som et barn, der har gjort noget galt, og skønt jeg var meget opbragt, kunne jeg ikke lade være med at lægge mærke til hans forvirrede og frygtsomme udseende.

"Jeg skal ikke være ond mod dig mere. Det er sikkert! Aldrig!"

Han nikkede bekræftende.

"Jeg ser jo, at du er god. Du arbejder, og mig nøder du ikke til det. Jeg tænkte – hvor kan det dog være? Altså – må han være dum som et får ..."

Det var mig, han trøstede på den måde! Han undskyldte sig således for mig. Efter den slags trøst og sådanne undskyldninger var der naturligvis ikke andet for mig at gøre end at tilgive ham ikke alene det forbigangne, men også det fremtidige.

En halv time efter sov han fast, og jeg sad ved siden af ham og betragtede ham. I søvne synes selv et stærkt menneske at være værgeløst og hjælpeløst – Schakro var ynkelig. Hans tykke læber var halvtlukkede, og sammen med de løftede bryn gav de hans ansigt et udtryk af ængstelig forbavselse som hos et rent barn. Han åndede jævnt og roligt, men undertiden bevægede han sig og sagde bedende og hurtigt hele sætninger på grusinsk. Omkring os herskede den spændte stilhed, man altid venter sig noget af, og som, hvis den længe ville vare ved, kunne få en til at gå fra forstanden. Bølgernes sagte brusen nåede os ikke, – vi lå i en grøft, som var bevokset med tornede buske og syntes som et forstenet dyrs lodne gab. Jeg så på Schakro og tænkte: "Dette er min rejsekammerat ... Jeg kan forlade ham nu, men jeg kan alligevel ikke blive ham kvit, for han er hele mit livs følgesvend ... han vil følge mig lige til min grav ..."

IV

Vore forventninger blev skuffet i Theodosia. Da vi nåede dertil, var der allerede firehundrede mand, som ligesom vi havde vejret arbejde, og som også måtte nøjes med at være tilskuere ved molebygningen. Blandt arbejderne var der tyskere, grækere, grusinere, folk fra Smolensk og Poltava. Over alt både inde i byen og i dens omegn slentrede grupper af "sultne" omkring som grå, nedtrykte skikkelser, og azovske og tauriske landstrygere løb rundt i ulvetrav.

Da vi indså, at der ikke var noget at gøre her, og at de nok skulle få bygget uden os, blev vi fornærmede og begav os på vej til Kertsch.

Min følgesvend holdt ord og lod mig være i fred; men han led frygteligt af sult og var mørk som en darjalsk kløft. Han klaprede som en ulv med tænderne, hver gang han så nogen spise, og fik mig til at gyse ved at beskrive mig alt det, han var i stand til at sluge. Han var i den senere tid begyndt at tænke på kvinder – først en passant med medlidende sukke, derefter hyppigere. Med en østerlændings begærlige blik, indtil han endelig gik så vidt, at han ikke kunne lade en eneste af kvindekønnet, lige meget af hvad alder og udseende, gå forbi sig uden at meddele mig en eller anden praktisk-filosofisk slibrighed angående hende. Han omtalte kvinderne så frit og med et så indgående kendskab og så fra et så mærkværdigt plat synspunkt på dem, at jeg fik væmmelse ved det … Engang prøvede jeg på at forklare ham, at en kvinde var et væsen, som ingenlunde var slettere end han, men da jeg så, at han ikke alene blev fornærmet over mine anskuelser, men endog var lige ved at geråde i raseri for den forsmædelse, som jeg efter hans

mening lod ham blive til del, så lod jeg mine forsøg hvile til bedre lejlighed, som f.eks. til engang han ikke var sulten.

Til Kertsch gik vi nu ikke langs bredden, men over steppen, da den vej var kortere. I tværsækken havde vi kun et bygbrød, som vi havde købt af en tartar for vor sidste femkopek. Af denne sørgelige grund var vi, da vi nåede Kertsch, ikke alene ikke i stand til at søge arbejde, men vi kunne bogstavelig talt ikke røre benene. Schakros forsøg på at tiltigge sig brød i landsbyerne førte ikke til noget; over alt svarede man kort: "Der er så mange af jer! ..." Dette var en stor sandhed: der var virkelig rædselsfuldt mange mennesker, som i dette tunge år sukkede efter et stykke brød. De kom gående i selskaber på fra tre indtil tyve og flere, de kom med børn, som de bar på armene eller slæbte ved hånden, og børnene var alle sammen gennemsigtige med blålig hud, under hvilken det var, som om der ikke randt blod, men en usund, tåget og uklar væske ... og deres knogler ragede så kantet veltalende frem under denne stakkels hud, at alene synet af dem fyldte ens hjerte med en sorg, som var pinefuld og irriterende.

Forsultne, halvnøgne og udslidte, som disse børn var, klagede de end ikke; de stirrede kun rundt omkring med de skarpe, forskelligfarvede små øjne, som skinnede begærligt ved synet af en melon- eller hvedemark, og når de derfra rettede blikket over på de stores ansigter, da så det ud, som spurgte de – hvorfor har I sat os i verden? ... Undertiden kom en vogn kørende, og i den rystede en skeletagtig, gammel kone, som styrede hesten, og omkring hende ragede disse barnehoveder i vejret, som med bedrøvede øjne så på den dem fremmede jord, hesten er mager og udslidt og kan knap nok gå, den bevæger sit lodne hoved

med den forviltrede manke så ynkeligt … Men omkring vognen og bag den kommer som en sværm "de store". Deres hoveder er bøjede, armene hænger slapt ned, og øjnene er matte og fortabte, de brænder ikke engang af hungerfeber, de stirrer med et udtryk, som fylder en med sorg. Og alt det bevæger sig snigende, så langsomt og stille på den fremmede jord, som er disse mennesker, som ulykken har drevet ud, bange for ved deres nærværelse at forstyrre de mere lykkelige, som de er kommet til.

Vi traf mange af den slags – ligtog uden lig … Kom vi til at følges et stykke med dem, spurgte de os sagte og ængsteligt:

"Har vi langt til en landsby, børn?"

Og når vi svarede, sukkede de, tav og så på os.

Min følgesvend kunne ikke døje disse for ham uovervindelige konkurrenter i tiggeri. Hans forråd af livskraft tillod ham ikke, til trods for strabadser og slet ernæring, at opnå et sådant afmagret og ynkeligt udseende, som de med rette kunne rose sig af at have drevet til fuldkommenhed. Når han endnu langt borte fra så dem, sagde han:

"Der er de igen! Føj! Hvad går de her også for? Hvad kører de her for? Er Rusland da så lille? Jeg forstår det ikke. Folk i Rusland er meget dumme!"

Og når jeg forklarede ham årsagen til, at det dumme russiske folk var nødt til at gå og køre på Krim, rystede han mistroisk på hovedet og sagde imod:

"Det forstår jeg ikke! Hvor kan man dog falde på det? … Sådanne dumheder hænder ikke hos os i Grusien."

Omsider nåede vi Kertsch frygtelig udmattede og sultne. Vi kom dertil sent om aftenen og måtte overnatte under en

dampskibsbro. Det var ikke af vejen for os at gemme os, for vi vidste, at kort før vor ankomst var alt overflødigt folkefærd – landstrygerne – ført bort, og vi var noget bange for at falde i politiets hænder; da Schakro vandrede med fremmed pas, kunne det let få alvorlige følger for os.

Ved daggry krøb vi våde og forfrosne frem fra broen. Hele dagen strejfede vi om på bredden, og alt, hvad det lykkedes mig at tjene, var 10 kopek, som jeg fik af en præstefrue for at bære en sæk græskar hjem fra torvet.

Nu skulle vi jo over vandet til Taman, men der var ikke en eneste færgemand, som ville gå ind på at tage os som rofolk over til den anden bred, hvor meget jeg end bad. Alle var de opbragt på landstrygerne, som her kort tid i forvejen havde udført så mange bedrifter, og det var ikke uden grund, at de henregnede os til deres kategori.

Da aftenen var kommet, bestemte jeg, gnaven over mine uheld og bitter på hele verden, at udføre en risikabel handling; og ved nattens frembrud bragte jeg den til udførelse.

V

Om natten listede jeg og Schakro os hen til toldvæsnets brandvagt, i nærheden af hvilken der lå tre både, som ved kæder var fortøjede til ringe, der var fastgjort i kajens stenmur. Det var mørkt, det blæste, og bådene skurede op ad hinanden, kæderne raslede … og det faldt mig ikke svært at vrikke en ring løs og trække den ud af stenen.

Oven over os i en højde af fem meter gik toldvagten og fløjtede. Når han standsede i nærheden af os, hørte jeg op med arbejdet, men dette var en overflødig forsigtighed. Han kunne

jo ikke ane, at et menneske sad i vand op til halsen og risikerede at blive skyllet bort af en bølge. Desuden raslede kæderne uophørligt også uden min hjælp. Schakro havde allerede strakt sig på bunden af båden; han hviskede noget til mig, men hvad det var, kunne jeg ikke høre for bølgernes larmen. Ringen holdt jeg i mine hænder … En bølge greb båden og slyngede den lige på én gang en fem favne bort fra kajen. Jeg holdt fast i kæden og svømmede ved siden af og krøb senere op. Vi tog to bundbrædder og lagde dem i åregaflerne i stedet for årer, så sejlede vi …

Over os jog skyerne, og under os bruste bølgerne. Schakro, som sad i agterenden, svandt snart dybt nede for mine øjne, og snart hævedes han højt op over mig for så skrigende at falde over mod mig. Jeg rådede ham til at binde benene fast til bådens tofte, hvad han forresten allerede havde gjort, og så til ikke at skrige, hvis han da ikke ønskede, at vagten skulle høre os. Så tav han. Jeg kunne se en hvid plet i stedet for hans ansigt. Han holdt hele tiden roret. Vi havde ikke tid til at skifte og turde heller ikke bytte plads i båden. Jeg råbte til ham, hvorledes han skulle holde roret, og han forstod mig straks og gjorde alt så hurtigt, som var han født sømand. Bundbrædderne, som skulle agere årer, hjalp mig ikke meget og gned mig kun vabler i hænderne. Vinden blæste ind i agterstævnen, og jeg bekymrede mig kun lidt om, hvor vi drev hen, når jeg blot kunne holde stævnen tværs over bugten. Dette var let nok, da man endnu kunne se lysene i Kertsch. Bølgerne kiggede ind til os over rælingen og larmede vredt, idet de stødte sammen, og jo længere vi drev ud i bugten, jo højere hylede de. Det lød allerede som en brølen, der hypnotiserede forstand og sjæl … Og båden

jog stadig hurtigere og hurtigere af sted, og det blev meget vanskeligt at holde kursen. Vi dumpede ned i dybe afgrunde og fløj så op på høje bjerge, mens natten stadig blev mørkere, og skyerne sænkede sig lavere over os. Lysene bag os svandt i mørket, og da blev vi bange. Det syntes, som om dette oprørte vand ikke mere havde nogen grænser. Intet kunne man se foruden bølger, som jog frem af mørket og båden i møde. Med et rabalder slog de det ene bræt ud af hånden på mig; det andet kastede jeg selv ned på bunden af båden og greb fat i rælingen med begge hænder. Schakro hylede højt, hver gang båden slingrede. Jeg følte mig ynkelig og magtesløs i dette mørke, omgivet af det opbragte element og bedøvet af dets larmen. Sløv og kold stirrede jeg rundt omkring og så kun den frygtelige ensartethed – over alt kun disse bølger med hvide manker, som dryssede ud i salte sprøjt – og over mig tykke, lodne skyer, som også lignede bølger … Jeg forstod kun ét: alt, hvad der gik for sig omkring mig, kunne være langt stærkere og frygteligere, og jeg ærgrede mig over, at det holdt igen på sig og ikke var det. Døden var uundgåelig. Men denne lidenskabsløse, alt nivellerende lov er det nødvendigt at smykke med noget, da den ellers er alt for tung og grov. Hvis jeg skulle vælge imellem at brændes i ild og drukne i et morads, så ville jeg foretrække det første – det er dog alligevel anstændigere …

"Lad os sætte et sejl!" råbte Schakro.

"Hvor er det?" spurgte jeg.

"Af min kappe …"

"Kom med den! Slip ikke roret!"

Schakro fik travlt i agterstævnen.

"Hold fast!"

Han kastede sin kappe til mig.

Besværligt krybende langs ad bunden fik jeg fat i et bundbræt, trak det ene ærme over det og stillede det op på toften; jeg havde lige fået fat i det andet ærme og skødet, da der skete noget uventet … Båden fo'r højt op, derefter fløj den ned, og jeg befandt mig liggende i vandet; i den ene hånd holdt jeg kappen, med den anden klamrede jeg mig fast til tovet, som strakte sig langs den ydre side af rælingen. Bølgerne skyllede larmende hen over mit hoved, og jeg sank det salte, bitre vand. Det fyldte mine øren, mund og næse … Jeg hævedes og sænkedes af vandet, mens jeg stødte hovedet mod rælingen, og da jeg havde fået kastet kappen op på båden, prøvede jeg selv på at komme op på den. Den ene af mine ti kraftanstrengelser lykkedes, jeg sad overskrævs på kølen og så derfra Schakro plaske rundt i vandet, mens han hagede sig med begge hænder fast i de tove, som jeg lige havde sluppet. Det viste sig, at de strakte sig om hele båden, trukket gennem jernringe, som var skruet ind i rælingen.

"Lever du?" råbte jeg til ham.

I samme øjeblik hævedes han højt op over vandet og bumsede ned ved siden af mig. Jeg sad på båden som på en hest og havde stukket benene ind i tovene som i stigbøjler, – men dette var ikke til at stole på. Schakro klamrede sig fast til mine knæ og trykkede sit hoved ind til mit bryst. Jeg kunne mærke, hvor han skælvede. Noget måtte der gøres. Bunden var slibrig, som smurt med olie. Jeg sagde til Schakro, at han på ny måtte lade sig glide ned i vandet og holde sig i tovene på den ene side af båden, jeg skulle så på samme måde arrangere mig på den anden side. I stedet for svar gav han sig til at bore hovedet ind

mod mit bryst. Der var ingen tid at spilde. Jeg rev først hans ene så hans anden hånd løs og gav mig derpå til at skubbe ham ned i vandet, idet jeg gjorde mit bedste for at hjælpe ham til at få fat i tovene. Men så skete der noget, som mest af alt forfærdede mig i denne nat.

"Vil du drukne mig?" hviskede Schakro og stirrede mig lige ind i ansigtet.

Dette var virkelig frygteligt, og endnu frygteligere var tonen i hans spørgsmål, i hvilken der lød en ængstelig ærbødighed, en bange bøn om skånsel og et sidste suk fra et menneske, som har mistet alt håb om at kunne undgå den skæbnesvangre død. Men endnu frygteligere var øjnene i det dødblege, våde ansigt!

Jeg råbte til ham:

"Hold bare fast!" og gled selv ned i vandet, idet jeg holdt mig i tovene. Jeg stødte med foden mod noget og kunne i første øjeblik intet sanse for smerter. Men så forstod jeg det. Der var noget hedt, som blussede op i mig, og jeg følte mig så stærk som aldrig før …

"Land!" råbte jeg.

Måske har de store mænd, som har opdaget nye lande, ved synet af dem udråbt dette ord med større følelse, end jeg gjorde det, men jeg tvivler om, at de skulle have råbt højere. Schakro hylede, og vi lod os begge glide helt ned; men vandet nåede os til midt på brystet, og ingen steder sås mere virkelige tegn på tør bred. Bølgerne var her svagere og rullede kun dovent hen over os. Til alt held havde jeg ikke givet slip på båden. Nu stillede vi os på hver sin side af båden, som vi havde fået bragt på ret køl igen, og gik så forsigtigt frem, idet vi trak den med os.

Schakro mumlede noget og lo. Jeg så mig bekymret omkring. Det var mørkt. Bag ved og til højre for os var bølgernes larmen stærkere, foran og til venstre mere stille; vi gik til venstre. Grunden var fast, men hullet; undertiden, når vi ikke kunne bunde, roede vi med benene og den ene arm, mens vi med den anden holdt fast ved båden; til tider nåede vandet os kun til knæene. På de dybe steder hylede Schakro. Pludselig kom frelsen – foran os glimtede et lys …

Schakro råbte så højt han kunne; men jeg erindrede godt, at båden var statens, og tvang ham øjeblikkelig til at huske på dette. Det var mig ikke muligt at berolige ham – jeg havde intet at gøre det med.

Vandet blev stadig lavere – nu nåede det kun til knæene – nu til anklerne – nu var der ikke mere vand. Schakro og jeg havde stadig slæbt båden med os, men nu var vore kræfter opbrugt, og vi lod den derfor ligge. Vi sprang over nogle grene og kom begge på bare ben over i noget stikkende græs. Det gjorde ondt og var ikke gæstfrit fra jordens side, men vi tog ikke hensyn til det. Vi skyndte os efter lyset, som vel kunne være i en versts afstand fra os. Det flammede lystigt, og det syntes som om det lo os i møde …

VI

… Tre store, langhårede hunde kom springende ud af mørket og kastede sig over os. Schakro, som hele tiden havde hulket krampagtigt, skreg forskrækket op og faldt om på jorden. Jeg slyngede den våde kappe efter hundene og bøjede mig ned for at søge efter en sten eller en kæp. Der var intet at finde – kun stikkende græs. Hundene var lige rasende. Jeg gav mig til at

fløjte af al magt, idet jeg stak to fingre i munden. De sprang til side, og snart efter hørte vi trampen og stemmer fra tililende folk.

Nogle minutter efter sad vi ved ét bål sammen med fire tschabanere, som var klædt i fårepelse med det lodne udad. De tav og så mistænksomt på os, mens de lyttede til min fortælling.

De to af dem sad på jorden og røg, idet de sendte tykke røgskyer fra sig; en, som var høj, med tykt sort skæg og med kosakhue på hovedet, stod bag ved os, støttende sig til en stok, mens den fjerde hjalp den grædende Schakro med at klæde sig af. Tæt ved dem lå deres stokke, som nok kunne indgyde én respekt. I en afstand af fem verst omkring os var jorden dækket af én tæt, grålig og bølgeformig masse, som kunne ligne forårssne, der var begyndt at smelte. Ved at se længe og opmærksomt til opdagede man, at det var får, som stod trykket tæt op til hinanden. Her var mere end ti tusinde, som af søvnighed og nattens mørke var presset sammen til et tæt, varmt og tykt lag, som dækkede steppen.

Jeg tørrede kappen over ilden og fortalte tschabanerne alt, som det var gået til, også på hvilken måde vi var kommet i besiddelse af båden.

"Hvor er da den båd?" spurgte den strenge, gråhårede gamling, som ikke havde taget øjnene fra mig.

Jeg fortalte dem det.

"Gå hen, Michael, og se efter!"

Michael, det var den sortskæggede, tog sin stok på skulderen og gik ned til bredden.

Kappen var blevet tør. Schakro ville til at tage den lige på det nøgne legeme, men gamlingen sagde:

"Se nu først at få lidt varme i kroppen. Løb nogle gange om bålet, nå!"

Schakro forstod først ikke, men så med et fo'r han op, og nøgen som han var gav han sig til at opføre en mærkelig vild dans, fløj som en bold over bålet, hvirvlede sig rundt på stedet, stampede i jorden, skreg af al magt og slog ud med armene. Det var et kosteligt syn. To tschabanere rullede rundt på jorden og lo af fuld hals, mens den gamle med det alvorlige, rolige ansigt søgte at klappe i takt til dansen.

Schakro snoede sig oplyst af bålet som en slange og antog de mest forskellige positioner; han sprang snart på ét ben, så hoppede han på dem begge med små hurtige hop, mens store sveddråber løb ned ad hans legeme. De lignede i skæret fra ilden bloddråber.

Nu klappede alle tre tschabanere, mens jeg, der rystede af kulde, tørrede mig ved bålet og tænkte på, at vore oplevelser kunne have gjort en eller anden af Coopers eller Jules Vernes beundrere lykkelig: her var både forlis, gæstfri indfødte og vildmænds dans omkring et bål. Og mens jeg således tænkte, var jeg meget urolig over, hvorledes enden skulle blive.

Schakro bad nu på jorden indhyllet i kappen og spiste, mens han så på mig med sine sorte øjne, i hvilke der funklede noget, som vakte en ubehagelig følelse i mig. Jeg fik også brød og saltet spæk at spise.

Så kom Michael tilbage og satte sig tavs ved siden af den gamle mand.

"Nå?" spurgte den gamle.

"Der er en båd!" svarede Michael.

"Kan den ikke drive ud?"

"Nej!"

Og de tav alle og så på mig.

"Nå," spurgte Michael uden at henvende sig til nogen særlig, "skal vi så føre dem til atamanen i kosakbyen? – Eller måske lige til toldvæsnet?"

"Der har vi enden!" tænkte jeg. Ingen svarede. Schakro spiste og tav.

"Vi kan jo bringe dem både til atamanen og til toldvæsnet," sagde den gamle lidt efter. "Har de stjålet noget af statens, så må de også undgælde for det."

"Hør lidt, bedstefa'r ..." begyndte jeg.

Men han tog slet ingen notits af mig.

"Man skal ikke stjæle! Bliver de ikke straffet for dette her, kan de let finde på at stjæle mere."

Den gamle talte irriterende roligt, og da han hørte op, nikkede hans kammerater bifaldende.

"Ja, det er rigtigt! Har man stjålet, må man finde sig i at lide, når man bliver grebet ... Hør, Michael! Er den tingest – båden der?"

"Ja den er."

"Kan vandet ikke føre den bort?"

"Nej – det kan det ikke."

"Så lad den blive der. Når færgemændene i morgen skal til Kertsch, kan de tage den med sig. Hvorfor skulle de ikke kunne slæbe en tom båd med sig? Hvad?"

"Nå, ja! Og nu I fyre ... ja, I skulle ha' ... Var I ikke bange? Nej? ho-ho! ... Var I kommet en halv verst længere ud, så var I drevet ud i havet, hvad? Og I var gået til bunds som okser ... ja! Så var I druknede – og færdig."

Den gamle tav og gav sig med et spotsk smil til at betragte mig.

"Hvorfor tier du?" spurgte han mig.

Jeg var blevet ked af hans snakken, som jeg antog for spot.

"Jeg hører på dig!" sagde jeg temmelig vredt.

"Nå og hvad så?" spurgte den gamle interesseret videre.

"Ja, så ikke mer."

"Hvorfor skal du så drille? Hører det måske til god orden at drille én, der er ældre end du?"

Jeg tav, idet jeg stiltiende måtte giv ham ret i, at det ikke hørte med til god orden.

"Men vil du ikke have noget mere at spise?" fortsatte den gamle.

"Nej, tak!"

"Nå, så lad være. Vil du ikke – så skal du heller ikke. Men måske vil du da tage noget brød med på vejen?"

Jeg skælvede af glæde, men forrådte mig ikke.

"Ja, tak, noget med på vejen ville jeg gerne have ..." svarede jeg roligt.

"Ehe! ... Så giv dem noget brød og spæk ... Måske er der noget mere? Så giv dem det med."

"Skal de da gå?" spurgte Michael.

De to andre så op.

"Ja, hvad skal de hos os?"

"Vi ville jo bringe dem til atamanen eller til toldvæsnet ..." bemærkede Michael skuffet.

Schakro rørte sig ved bålet og stak nysgerrigt hovedet frem fra kappen. Han var rolig.

"Hvad skal de hos atamanen? Dér har de vist ikke noget at gøre. Skulle de senere få lyst til det, så kan de jo gå til ham."

"Men hvad så med båden?" Michael ville nødig give efter.

"Båden?" gentog den gamle. "Hvad er der med den? Ligger den der?"

"Ja, den gør," svarede Michael.

"Så lad den ligge. I morgen tidlig kan Ivaschka bringe den til havnen … derfra bliver den så taget med til Kertsch. Andet er der ikke at gøre med den."

Jeg så opmærksomt på den gamle, men kunne ikke opdage en eneste bevægelse i hans flegmatiske, solbrændte og vejrbidte ansigt.

"Når vi nu bare ikke kommer i ulykke for det …" begyndte Michael igen.

"Når du bare lægger bånd på din tunge, kommer der vist ingen ulykke ud af det. Men skulle vi føre dem til atamanen, tænker jeg, det nok kunne blive noget forstyrrende både for dem og for os. Vi skal passe vort, og de skal gå. – Hør! Skal I langt endnu?" spurgte den gamle, skønt jeg allerede havde fortalt ham det.

"Til Tiflis."

"Lang vej! Der kan du se, opholder atamanen dem, hvornår kan de så være der? Nej, lad dem kun gå."

"Nå, ja! lad dem så stikke af!" De andre gik omsider ind på det, da den gamle efter at have talt færdig, så spørgende på dem.

"Nå, så gå i Guds navn da, børn!" Den gamle slog ud med hånden. "Båden skal vi nok besørge på plads. Er det så godt?"

"Tak skal du ha', bedstefa'r!" og jeg tog huen af.

"Men hvad takker du for?"

"Tak, bror, tak!" gentog jeg rørt.

"Ja, men hvad siger du dog tak for? Det er meget mærkeligt! Jeg siger: Gå i Guds navn, og han siger mig tak! Var du måske bange for, at jeg skulle sende dig til Djævlen, hvad?"

"Jeg har syndet – derfor var jeg bange!" svarede jeg.

"Å ...!" og den gamle hævede brynene. "Hvorfor skulle jeg dog ønske et menneske den vej? Det er bedre, når jeg ser ham gå den samme vej, som jeg selv går. Måske træffer vi hinanden igen, så er vi jo allerede bekendte. Det kan hænde, at vi kan komme til at hjælpe hinanden ... På gensyn ..."

Han tog sin lodne fåreskindshue af og hilste på os. Også hans kammerater hilste. Vi spurgte om vejen til Anapa og gik. Schakro lo ad noget.

VII

"Hvad ler du af?" spurgte jeg ham.

Jeg var begejstret over den gamle tschaban og hans moral, og jeg var også henrykt over den friske morgenvind, som fyldte vort bryst, og over at himlen var blevet helt fri for skyer. Det gryer hurtigt, solen vil komme frem på den klare himmel, og den funklende, skønne dag vil fødes ...

Schakro blinkede listigt til mig og lo endnu højere. Jeg måtte også smile ved at høre hans fornøjelige, sunde latter. De to-tre timer, vi havde tilbragt ved tschabanernes bål, og det velsmagende brød og spæk havde gjort underværker; vi følte oven på de udståede anstrengelser nu kun en smule ømhed i lemmerne, og den ville også nok snart forsvinde.

"Nå, hvad ler du så af? Du er glad, fordi du er i live endnu, ikke sandt? Og så er du oven i købet mæt ..."

Schakro nikkede bekræftende, puffede mig med sin albue i siden, skar en grimasse, gav sig på ny til at le og sagde på sit gebrokne tungemål:

"Forstår du ikke, hvad der er så morsomt? Nej? Nu skal jeg fortælle dig det! Ved du, hvad jeg ville have gjort, hvis de havde ført os til dette ataman-told væsen? Nej, det aner du ikke. Så ville jeg have beskyldt dig for, at du ville drukne mig! Og så havde jeg givet mig til at græde. Så ville man have haft medlidenhed med mig, og jeg ville ikke være blevet puttet i fængsel! Forstår du?"

Jeg ville først forstå det som en spøg, men o ve! han overbeviste mig virkelig om alvoren i sin hensigt. Han overbeviste mig så grundigt og tydeligt om det, at jeg i stedet for at blive alvorlig vred på ham for hans naive kynisme måtte føle den dybeste medlidenhed med ham. Hvad andet kan man føle over for et menneske, som med det lyseste smil og i den oprigtigste tone fortæller dig, at det er hans hensigt at bringe dig i ulykke? Hvad skal man stille op, når han betragter denne handling som et kært og skarpsindigt påfund?

Jeg gjorde mig al mulig umage for at forklare ham det umoralske i hans hensigt. Han modsagde mig og påstod ligefremt, at jeg ikke forstod den fordel, han kunne have af det, og at jeg glemte, at han gik omkring på et fremmed pas, noget som man ikke just får ros for ...

Pludselig opstod der en grusom mistanke i mig.

"Stop lidt!" sagde jeg, "troede du da virkelig, at jeg ville drukne dig?"

"Nej! Da du puffede mig ned i vandet, troede jeg det, men da du så selv sprang ned – troede jeg det ikke."

"Gud være lovet!" udbrød jeg. "Nå, tak skal du da have for det!"

"Nej, sig ikke tak! Jeg vil sige dig tak! Dér ved bålet frøs du, og jeg frøs … Kappen var din – men du tog den ikke til dig selv. Så du skal have tak. Du er et godt menneske, det forstår jeg. Når vi kommer til Tiflis, skal jeg belønne dig for det alt sammen. Jeg skal tage dig med til min fader, og jeg skal fortælle ham, hvor god du er. Du skal bo hos os, blive gartner hos os, drikke vin og spise lige så meget, du har lyst til … å, å! du skal få det så godt, så godt … Vi skal spise og drikke sammen!"

Længe og detaljeret udmalede han nu det herlige liv for mig, som jeg skulle leve hos ham i Tiflis.

Det var ved at blive lyst. Havet glimtede allerede i det fjerne som det rødeste guld.

"Jeg er søvnig!" sagde Schakro.

Vi standsede. Han lagde sig ned i en fordybning, som blæsten havde dannet i det tørre sand nær bredden, og med hovedet puttet ind i kappen sov han snart. Jeg satte mig ved siden af ham og så ud over havet.

Det bredte sig for mig i al sin storslåethed. Flokke af bølger rullede med larmen ind mod bredden og knustes mod sandet. De forreste bølger rystede de hvide manker, idet de med brusen stemte brystet mod bredden, og de veg slagne tilbage og mødtes af andre, som kom dem til hjælp. Fast omslyngede i skum og sprøjt rullede de på ny frem i ustandselig higen efter at udvide grænserne for deres magt. Lige fra horisonten og ind til bredden – i hele havets udstrækning – fødtes disse bøjelige og

stærke bølger, og stadig gik de i tæt masse, inderligt bundne til hinanden frem mod det fælles mål. – Solen skinnede stadig klarere på deres rygge, og de fjerne bølger i horisonten syntes blodrøde. Der var ikke én dråbe, som sporløst forsvandt i dette vældige havs titaniske bevægelser, dette hav som syntes besjælet af et bevidst mål, og som nåede det i sine brede, rytmiske slag. Indtagende var de første bølgers skønne mod, når de drillende hoppede op på den tavse bred, og stolt var det at se, hvorledes det hele hav roligt og trofast fulgte dem. Dette mægtige hav var nu farvet af solen i alle regnbuens farver og opfyldt af tilbageholdt bevidsthed om sin skønhed og styrke.

Frem bag et forbjerg, som strakte sig frem derude, kom et stort dampskib sejlende, og vigtigt gyngende på havets oprørte skød, pløjede det frem gennem bølgerne, som rasende kastede sig mod dets sider. Skønt og stærkt, funklende med sit metal i solen, kunne det gerne på en anden tid, have ført mine tanker hen på menneskets stolte energi og kløgt, som havde gjort sig til herre over elementet … Men her ved siden af mig lå et menneske …

VIII

Vi gik gennem det Perske distrikt. Schakro lignede en komplet lazaron og var djævelsk ondskabsfuld, skønt han nu ikke sultede, da der her var tilstrækkeligt at tjene. Han viste sig at være uduelig til et hvilket som helst arbejde. En gang prøvede han på at gøre nytte ved en tærskemaskine, men efter en halv dags forløb måtte han gå derfra, da han fik blodige vabler i hænderne. En anden gang, da han skulle anvende en hakke, flåede han huden af sin hals med den.

Vi kom temmelig langsomt afsted, – to dage arbejdede vi og én dag gik vi. Schakro spiste uden i mindste måde at holde lidt igen, og på grund af hans slugvornhed var det mig aldeles umuligt at skaffe ham blot ét stykke tøj til hans beklædning, der bestod af en samling forskelligtfarvede, hullede lapper. Jeg forsøgte på at overtale ham til at lade være med at gå ind i landsbybeværtningerne og dér drikke sin elskede vin, men han tog ingen hensyn til mig.

Engang, det var i en kosaklandsby, havde han med stort besvær listet sig til at tage fem rubler ud af min tværsæk, penge, som jeg dog havde sparet sammen til ham selv. Om aftenen kom han så hen, hvor jeg havde arbejde, drukken og i følge med en tyk kosakkone, som hilste mig på den måde:

"Goddag, din forbandede kætter!"

Og da jeg forbavset over denne benævnelse spurgte hende, hvorfor jeg var en kætter, svarede hun mig med aplomb:

"Fordi din Satan forbyder fyren dér at holde af kvindfolk! Kan du forbyde det, når loven tillader det? … Dit forbandede asen!"

Schakro stod ved siden af hende og nikkede bejaende. Han var meget ør og dinglede svært. Hans underlæbe hang, og hans sløve øjne stirrede mig dumt ind i ansigtet.

"Nå, hvad står du og glor på? Kom hér med hans penge!" råbte konen frækt.

"Hvilke penge?" Jeg var forundret.

"Nå, kom nu raskt med dem! Eller jeg skal melde dig til vagten! Ud med de halvandethundrede rubler, du har taget fra ham i Odessa!"

Hvad skulle jeg gøre? Den pokkers kone kunne gerne, ør som hun var, løbe til vagten, og så ville landsbyens autoriteter, som

holdt streng justits med omstrejfende folk, arrestere os. Hvem ved, hvad der kunne komme ud af det både for Schakro og mig! Ved en diplomatisk fremgangsmåde fik jeg hende nogenlunde tilfredsstillet med tre flasker vin. Hun segnede om på jorden og faldt i søvn, omgivet af vandmeloner. Jeg fik Schakro bragt til ro, og tidligt næste morgen gik vi ud af landsbyen og efterlod konen blandt vandmelonerne.

Schakro var helt dårlig oven på sviren; hans ansigt var opsvulmet, og han gik stadig og spyttede og sukkede tungt. Jeg prøvede på at tale til ham, men han svarede mig ikke, rystede kun på sit lodne hoved som en træt hest.

Det blev en hed dag. Luften var opfyldt af dunster fra den fugtige jordbund, der var bevokset med tæt og højt græs, som næsten nåede os til skuldrene. Over alt omkring os lå det grønne fløjlstæppe ubevægeligt og åndede sin bedøvende aroma ud i den hede luft.

For at gøre vejen kortere gik vi ad en smal sti. Til højre for os i horisonten strakte der sig ligesom en skymasse, som glimrede i solen som sølv – det var den dagestanske bjergryg. Stilheden, som herskede omkring os, dyssede os ind i en fantaserende – døsig tilstand. Bag os jog tykke, sorte skyer over himlen; de flød sammen og dækkede snart også den klare himmel foran os. Et sted langt borte buldrede tordenen, og dens skrald lød stadig nærmere. Store regndråber begyndte at falde.

Der var ingen steder, hvor vi kunne søge ly. Nu blev det mørkt. Der lød et tordenskrald – og skyerne skælvede i lynets blå ild. Så blev det atter mørkt, og de sølvagtige bjerge skjultes. Regnen flød i strømme, og tordenen buldrede truende og uafbrudt i den øde steppe. Græsset, som blev bøjet af blæsten

og regnen, lagde sig langs jorden med en klagende raslen. Alt sitrede, og alt var i oprør. Lynene sønderflængede skyerne og blændede øjnene … I deres blå skær rejste bjergkæden sig i det fjerne i sølvagtig, kold glans. Alting buldrede, skælvede, rystede lydene af sig og fødte dem igen. Det var som om himlen i vrede ville rense sig for alt det støv og smuds, som fra jorden havde hævet sig til den, og det syntes, som om jorden bævede for himlens vrede.

Schakro rystede som en forskrækket

hund, men jeg følte mig helt glad til mode og ligesom hævet over det almindelige, mens jeg iagttog dette imponerende billede af et uvejr i steppen. Det vidunderlige kaos betog mig og greb min sjæl, og jeg følte trang til at udtrykke den følelse af begejstring, som jeg var opfyldt af over for disse hemmelighedsfulde magter, som sønderrev mørket og splittede skyerne. Lynets blå flamme syntes at brænde også i mit bryst. Hvorledes skulle jeg give min store bevægelse og begejstring over for naturens storladne skuespil udtryk? … jeg gav mig til at synge – højt, af alle kræfter. Tordenen brølede, lynet knitrede, græsset susede – og jeg sang og følte mig i slægt med alle lydene. Jeg var ude af mig selv; men hvad gjorde det? Det skadede jo ingen. Jeg var opfyldt af ønsket om at gribe og indsuge så meget som muligt af den levende og mægtige skønhed, som stormede frem over steppen … Storm på havet og torden i steppen! – jeg kender ingen mere storladne tilsynekomster i naturen.

Altså sang og råbte jeg, overbevist om ikke at genere nogen og ikke bange for at hidføre streng kritik over min opførsel.

Men pludselig var der en, som greb så kraftigt fat i mig, at jeg bogstavelig talt satte mig ned i en vandpyt.

Schakro stirrede på mig med alvorlige og vrede øjne.

"Er du gået fra forstanden? Er du? Nej? Så ti dog stille! Råb ikke sådan op! Eller jeg flår din strube! Forstår du?"

Jeg blev forbavset og spurgte ham, hvad jeg forstyrrede ham med.

"Du gør mig gal! Forstår du? Tordenen buldrer – Gud taler, men du skråler … Hvad er din mening?"

Jeg meddelte ham, at jeg havde lov til at synge, hvis jeg ville, ligesom han også kunne gøre det.

"Men jeg vil ikke!" svarede han kategorisk.

"Så skal du heller ikke gøre det!"

"Og du skal heller ikke synge!" sagde Schakro strengt til mig.

"Nej, så vil jeg hellere …"

"Hør, hvad bilder du dig ind?" begyndte Schakro vredt. "Hvad er du i grunden for én? Har du et hjem? Har du en moder? En fader? Har du slægt? Ejer du jord? Du tror, du er et menneske? Nej, det er mig, der er et menneske! Jeg har alt!" Han slog sig på brystet. "Jeg er fyrste! … Og du – du er intet! Du har ingenting! Du siger … du er den og den! … Hvem andre siger det? Mig kender hele Kutais og Tiflis! Forstår du? Du skal ikke gå mig i vejen! Mig hjælper du? – Du skal også nok blive tilfreds! Jeg skal betale dig det ti gange igen! Du gør det uden vederlag? Du kan ikke anderledes; du sagde selv, at Gud har befalet at hjælpe alle uden belønning! Jeg skal belønne dig! Hvorfor piner du mig og forfærder mig? … Å, å! … Føj, føj!"

Han vrøvlede, fnøs og sukkede … Jeg så på ham og åbnede munden af forbavselse. Han udgød øjensynlig for mig alt sit

oprør, sin krænkelse og utilfredshed med mig, alt hvad han havde sparet sammen af den slags, mens vi havde været på vandring sammen.

Regnen strømmede ned over os, uophørlig buldrede tordenen, og Schakro råbte af fuld hals, for at jeg skulle høre ham.

Det tragikomiske i min stilling trådte tydeligt frem for mig og fik mig til at bryde ud i en rungende latter.

Schakro spyttede og vendte sig bort fra mig.

IX

Jo nærmere vi kom Tiflis, des mere indesluttet og mørk blev Schakro. Der viste sig et nyt udtryk i hans magre og ubevægelige ansigt. I nærheden af Vladikaukas gik vi ind i en tjerkessisk landsby, hvor vi fik arbejde; vi skulle samle majs.

Efter at have arbejdet et par dage blandt tjerkesserne, som talte dårligt russisk og uophørligt lo ad os og skældte os ud på deres sprog, bestemte vi os til at forlade byen, forfærdede over tjerkessernes stadig mere fjendtlige holdning over for os. Da vi var nåede henved ti verst bort, trak Schakro pludselig en rulle musselin frem fra brystet og viste mig den triumferende, idet han udbrød:

"Nu skal vi ikke arbejde mere! Nu sælger vi dette – og kan købe, hvad vi vil! Det vil strække til til Tiflis! Forstår du?"

Jeg blev yderst opbragt, rev musselinet fra ham og slyngede det bort. Tjerkesserne spøger ikke. Kort forinden havde nogle kosakker givet os følgende beretning: En landstryger havde forladt landsbyen, hvor han havde arbejdet, og taget en jernske med sig. Tjerkesserne indhentede ham, undersøgte ham og

fandt skeen hos ham; så sprættede de hans mave op med en dolk, stak skeen dybt ned i såret og red roligt bort, efterladende ham i steppen, hvor kosakkerne fandt ham halvdød. Da han havde fortalt dem dette, døde han på vejen til stanitsaen.

Kosakkerne havde mere end én gang og meget alvorligt advaret os for tjerkesserne, idet de fortalte os sådanne eller lignende belærende tildragelser. – Jeg havde ingen grund til at tvivle på dem.

Jeg mindede Schakro om det. Han stod foran mig og hørte på mig, men pludselig uden at sige et ord, viste han tænder, kneb øjnene sammen og kastede sig som en kat over mig. Henved fem minutter bankede vi grundigt løs på hinanden, så råbte Schakro vredt:

"Nå, nu kan det være nok!"

Vi sad længe forpustede over for hinanden. Schakro kastede bedrøvede blikke hen mod det sted, hvor musselinet lå og sagde:

"Hvad sloges vi for? ... Det var dumt. Havde jeg måske stjålet det fra dig? Hvad kunne det genere dig? Jeg havde ondt af dig, og det var derfor, jeg stjal ... Du arbejder – jeg kan ikke ... Hvad skulle jeg gøre? Jeg ville jo hjælpe dig ... Tzé, tzé!"

Jeg forsøgte at forklare ham, hvad tyveri var.

"Vær så venlig at tie stille! Du er dum som en klods ..." svarede han foragteligt og fortsatte:

"Er man ved at dø ... så må man vel stjæle? Og er dette her et liv?"

Da jeg var bange for at irritere ham yderligere, tav jeg. Det var allerede anden gang, jeg havde grebet ham i tyveri. Første

gang var det ved Sortehavet; der havde han stjålet en lommevægt fra nogle græske fiskere.

"Nå, lad os gå videre!" sagde han, da vi havde sundet os lidt og var blevet forligt.

Vi gik videre. For hver dag, der gik, blev han højtideligere og så så besynderligt skulende til mig. Engang, da vi lige havde passeret den darjalske kløft og gik ned ad Gudaur, sagde han:

"Om et par dage kan vi være i Tiflis, tzé, tzé," og han smaskede med tungen og strålede af tilfredshed. "Så kommer jeg hjem, og de spørger mig: Hvor har du været? Jeg har rejst! Så tager jeg et bad … aha! Og så skal jeg spise – å, hvor jeg skal spise! Til moder siger jeg – du kan tro, jeg er sulten. Til fader siger jeg – tilgiv mig! Jeg har gået meget igennem og har set livet fra mange sider! De "barbenede" er et godt folkefærd! Møder jeg sådan én, skal jeg give ham en rubel, tage ham ind på en restauration og sige – drik vin, jeg har selv været en "barbenet"! Jeg skal også fortælle fa'r om dig … Sådan et prægtigt menneske: han har været som en ældre broder for mig … Og en lærer for mig – og han har skaffet mig føden. Og så vil jeg sige – nu må du til gengæld føde ham i et helt år. Et år – forstår du, Maxim?"

Jeg kunne godt lide at høre på ham, når han talte således; i sådanne øjeblikke var der noget så ligefremt og barnligt over ham. Det var mig også behageligt, fordi jeg ikke kendte ét menneske i Tiflis, og vinteren nærmede sig jo – på Gudaur havde vi allerede haft en snestorm. Jeg gjorde nogen regning på Schakro.

Vi gik raskt. Nu har vi nået Mtschet – Iberiens gamle hovedstad. I morgen er vi i Tiflis.

Allerede langt borte fra så jeg Kaukasus' hovedstad klemt sammen mellem to bjerge. Rejsens ende! Jeg var glad, Schakro ligegyldig. Med sløve øjne så han fremefter og spyttede, idet han hvert øjeblik med en lidende grimasse greb sig til maven. Han havde været så uforsigtig at spise rå gulerødder, som han havde fået fat i på vejen.

"Tror du, at jeg – en grusinsk adelsmand – vil gå ind i byen midt på dagen, så laset og snavset jeg er? Nej! … Vi må vente, til det bliver aften … Nu stopper vi her!"

Vi satte os ved en mur og rullede os en sidste cigaret og røg den rystende af kulde. Schakro nynnede en bedrøvelig melodi, mens jeg tænkte på et varmt værelse og andre fordele, som et bosiddende liv har frem for et nomadeliv.

"Lad os så gå!" Schakro rejste sig med et besluttet udtryk i ansigtet.

Det var blevet mørkt. I byen tændtes lysene. Det var smukt at se de små lys ét for ét hoppe frem af mørket, som tæt indhyllede dalen, byen havde gemt sig i.

"Hør! Lån mig din baschlik, at jeg kan skjule mit ansigt; jeg kunne ellers let blive kendt."

Jeg gav ham baschlikken. Vi går ned af Olgagaden. Schakro fløjter.

"Maxim! Kan du se sporvogns-holdepladsen – det er Verijskybroen? Sæt dig dér og vent! Du må endelig vente! Jeg går ind til en kammerat og spørger ham om min familie, om fa'r og mo'r …"

"Du bliver ikke længe borte?"

"Jeg kommer straks. Om et øjeblik!"

Han gik hurtigt ind i et mørkt og snævert stræde og forsvandt i det – for bestandig.

Jeg har aldrig siden mødt dette menneske – min ledsager i næsten fire måneder af mit liv, men jeg mindes ham ofte med overbærenhed og en fornøjelig latter. Han havde lært mig meget, som man kan søge forgæves efter i vismænds tykke folianter – for livets visdom er altid dybere og større end menneskers.

Om "Fra stepperne"

Forfatter: Maksim Gorkij (1868-1936).
Org.titler og førsteudgaver:

Makar Tschudra: *Макар Чудра*, i avisen *Кавказ ("Kaukasien")*, Tbilisi, 1892.

Kain og Artem: *Каин и Артём*, i bladet *Мир божий (~"Guds Fred")*, St. Petersborg, januar 1899.

Promtov: *Проходимец*, i bladet *Жизнь ("Livet")*, St. Petersborg, maj-juni 1898.

Emeljan Piljai: *Емельян Пиляй*, i *Русские ведомости (~"Russiske Tidender")*, Moskva, 1893.

Mo'r Isergil: *Старуха Изергиль*, føljeton i *Самарская газета ("Samara Tidende")*, Samara, april 1895.

Min følgesvend: *Мой спутник*, føljeton i *Самарская газета*, Samara, december 1894.

Denne udgave efter: Maksim Gorki: *Fra Stepperne.* Fortællinger. Autoriseret oversættelse fra russisk ved J. Weihe. Vilhelm Priors Forlag, København 1905.
Oversætter: J. Weihe (?-?).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter foto af af Maksim Gorkij, omkring 1900.

ISBN 978-87-7628-298-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-522-8 (Ølstykke 2017).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk